

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920.

Andra kammaren.

Nr 52.

Onsdagen den 5 maj, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet och leddes förhandlingarna till en början av herr vice talmannen.

§ 1.

Herr vice talmannen anmälde till fortsatt handläggning bevillningsutskottets betänkande, nr 27, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 45 § 3 mom. i förordningen angående försäljning av rusdrycker; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

Om ändring i förordningen ang. försäljning av rusdrycker.

Herr Z a n d e r, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Den fråga det här gäller, nämligen frågan om bolagens rätt att försända rusdrycker utom sina respektive hemortskommuner, är visserligen ingen stor nykterhetsfråga, men jag ber dock att för min del få säga, att den likväl icke saknar betydelse ur nykterhetssynpunkt. Jag har därför mycket svårt att förstå, att det kan finnas personer, som tillhöra de verkliga förbudsvännerna och ändå kunna säga, att den åtgärd, varom här motionerats och som utskottet tillstyrkt, skulle vara en åtgärd, som gagnar nykterhetens sak. För att kunna säga något sådant skulle man enligt mitt förmenande behöva utgå från den åsikten, att man så litet som möjligt bör förarga dem, som bruka rusdrycker, för att på så sätt få dem sympatiskt stämnda mot nykterhetsvännerna personligen och sedan på den vägen förmå dem att ej bruka så mycket starka drycker. Någon annan verkan av dessa åtgärder kan jag icke finna. Men att försöka minska motståndet mot nykterhetssaken genom att söka ställa sig på god fot med rusdrycksförbrukarna, det är en synpunkt, som jag för min del anser, att vi måste lämna alldeles ur räkningen. Det är en ursäkt, som jag icke under några omständigheter kan godkänna.

Det var emellertid icke för att säga detta, som jag begärde ordet utan för att belysa några av de synpunkter, som framförts under denna diskussion och som jag icke anser böra stå oemotsagda. Dessa synpunkter ha visserligen blivit bemötta av ett par föregående talare, men jag har något att tillägga, som icke förut kommit fram.

Om ändring i
förordningen
ang. försälj-
ning av
rusdrycker.

Jag vill då först säga några ord i den fråga, som utskottets ärade ordförande, herr Röing, förde på tal, nämligen om det obehag, som förorsakas resande, då spritköparna fara in till den ort där bolaget har sina försäljningslokaler, för att hämta rusdrycker. Utskottets ordförande sade, att de obehag, som dessa ombud förorsaka de medresande på järnvägstågen, äro av den beskaffenhet, att man måste ordna så, att personerna i fråga ej behöva resa. Den synpunkten förefaller mig väl långsökt. Att, när man skall försvara Brattssystemet, söka göra gällande, att den omständigheten, att personer, som fara in till staden för att hämta rusdrycker, föra oljud och uppträda störande, är av den beskaffenhet, att man därför skall göra rusdryckerna lättillgängligare för dem, som vilja ha sådana, så att de icke skola behöva resa in till de platser, där bolagen ha sina försäljningslokaler, det är väl ändå ett väl långt gående resonemang.

Brattssystemet avser väl ändå i första rummet att förhindra missbruk. Kanna icke herrarna se, att det är ett grundskott i det system, ni själva vilja försvara då ni eklatant erkänna, att ni icke själva kunna komma till rätta med de herrar, som just äro rusdrycksförbrukare.

Detta ger just förbudsvännerna stöd för deras åsikt, att restriktioner icke kunna reglera konsumtionen eller förhindra missbruk. Här stå herrarna och erkänna, att rusdrycksförbrukarna till den grad missbruka spriten, att de åstadkomma det största obehag för de resande. Men detta vill man avhjälpa så, att de skola slippa resa och i stället få hämta sina spritvaror på närmaste järnvägsstation. Är då icke Brattssystemets innebörd den, att de, som missbruka rusdryckerna, skola avstängas från rätten att köpa sådana drycker? Om dessa personer uppträda som langare och tillhandahålla andra personer rusdrycker, så är Brattssystemets ståndpunkt också på den punkten klar, nämligen att de då skola avstängas från rätten att köpa sådana drycker. Här är det två utgångspunkter för herrarna att ingripa just med stöd av Brattssystemet. Herrarna medge, att ni äro emot missbruk, men ni erkänna er vanmäktighet mot de missförhållanden, som ingen kan bestrida här föreligga. Varför då icke erkänna, att systemet är odugligt och blott att betrakta som ett kvacksalveri?

Jag anser följaktligen icke, att den omständigheten, att dessa spritresande åsamka besvär för sina medresande, är något skäl för att göra det medgivande, som ifrågasättes här. Ty vad skulle följden bli, om så skedde? Blev det mindre rusdrycker, mindre obehag, mindre oljud och mindre överlastade personer på tågen? Jag tvivlar på det allra högsta på den saken.

Med den föreslagna ändringen möjliggör man, att var och en, som är tillerkänd motbok med rätt att köpa respektive 2, 3, 4 liter per månad, skall ha tillfälle att inköpa hela sitt kvantum. Men Brattssystemets syfte var väl ändå att begränsa konsumtionen över huvud taget och icke bara att fördela de tillgängliga spritkvantiteterna så likformigt som möjligt. Kan någon av herrarna göra gällande, att en utsträckning i den omfattning, som utskottet till-

styrkt, på något sätt skulle förminska konsumtionen? Jag vill påpeka det förhållandet, att årets två första månader haft att uppvisa så stor rusdrycksförbrukning, att den överträffar 1913 års siffror för samma tid. Jag ser, att utskottets ärade ordförande kastar en blick på mig med en naturligtvis mycket välment erinran om, att han sagt, att det icke är styrkt, att allt som är köpt också är förbrukat. Ja, det må nu vara hans egen tröst i det fallet. Jag tror, att den tanken att folk köpt på lager för att hava i beredskap, när förbudstiden kommer, är åtskilligt långsökt. Svenska folket vet, att den svenska lagstiftningen är sådan, att rusdrycksförbudet icke kan åstadkommas inom en kort period. I varje fall måste vi först ha en lag, som medger en viss form för detta, men nykterhetskommitten har ännu icke framlagt något förslag om en dylik lag med ty åtföljande ändringar i redan existerande rusdryckslagar. Det kan därför icke gärna vara någon, som i sin kärlek till rusdryckerna är så enfaldig, att han tror, att han måste köpa så mycket han nu kan komma åt för att lagra. Det är för övrigt icke så många av dessa personer, som kunna behärska sin rusdryckstillgång så, att de kunna företaga en dylik lagring. Jag anser således, att det faktum, att vi trots det system, som gäller, och trots den begränsning av försäljningsmöjligheterna, som ligger däri, att bolagen icke få försända sprit utom sitt område, likväl ha kommit till så stor rusdrycksförbrukning, att vi sakna motstycke härtill sedan 1913, är något för herrarna att observera. Vad skulle följden bli om vi öppnade denna, som herrarna kanske anse den, lilla sluss? Jag för min del får säga, att det givetvis blir lättare för dem, som behöva rusdryckerna att förskaffa sig sådana efter denna bestämmelses införande än med nu gällande bestämmelser. Det är väl ingen av herrarne, som tror, att de, som äro rusdrycksförbrukare, skola ha sådan känsla för nykterhetsaken, att bara möjligheten att köpa på ett lättvindigare sätt skall betyda, att de därför förbruka mindre alkohol. Här gäller helt naturligt satsen: Tillfället gör tjuven. Den möjligheten som ligger i att man medger bolagen rätt att hemsända rusdrycker på rekvisition, kommer enligt min övertygelse att höja konsumtionen på de orter, som ligga mera avlägset från bolagens försäljningsställen. Medelst statistik har man uppvisat — jag vill nu icke anföra några siffror; det är kontrollstyrelsen, som konstaterar detta — att konsumtionen av rusdrycker är större i närheten av bolagens försäljningsställen, samt att ju längre man kommer från dessa, desto mindre blir förbrukningen, procentuellt beräknad. Detta är ju ett faktum, som icke får förbises och som givetvis skulle betydligt avtrubbas, om vi toge bort hindret för bolagens försändningsrätt.

Hur skulle det för övrigt bli med det obehag, som nu förorsakas resande på järnvägstågen, därest denna förändring komme till stånd? Jo jag tror, att dessa obehag alljämt skulle finnas kvar blott med den skillnaden, att de bleve överflyttade på stationssamhällena. Den faran skulle uppkomma, att varje station bleve en filial för brännvinsbolagen. Befolkningen skulle bara ha att fara ned till

Om ändring i förordningen ang. försäljning av rusdrycker.

*Om ändring i
förordningen
ang. försälj-
ning av
rusdrycker.*

järnvägsstationen och hämta det kvantum, som var och en fått sig tillsänd. Tror någon, att detta skulle medverka till nykterhet i samhället? Jag har sett de järnvägstransporter, som ägde rum på den tiden, då den nu gällande förordningen ännu icke existerade — förhållandena äro ju icke längre desamma, men jag har velat anföra detta som ett exempel. Man kunde då få se godsfinkor nästan fullastade med brännvinskaggar och literbuteljer, vilka spriddes i samhället om lördagskvällarna, då avlöningen utbetalades. Tror någon, att samhället var nyktert då eller att icke oljud och störande uppträden förekommo? Skulle det vara önskvärt, att dessa olägenheter, även om de bleve mindre på järnvägstågen, överflyttades på stationssamhällena, där man i många fall saknar den polis-makt, som i så fall nödvändigtvis skulle erfordras.

För övrigt, kunna herrarna garantera, att man skulle få det mera ostört på järnvägstågen sedan man fått denna fria försäljningsrätt? Jag anser för min del, att det icke finnes minsta garanti för detta, utan att man tvärtom har anledning att vänta sig mera störande uppträden och mera oljud även på tågen. Jag tänker mig, att då dessa personer, som bruka rusdrycker, skola resa upp till staden på morgonen, så hämta de först sitt kvantum på stationen och ha detta fluidum med sig, då de antråda sin resa. Nu äro de åtminstone nyktra, då de resa till staden, men kunna de genom den föreslagna bestämmelsen få hämta sin sprit på järnvägsstationen, kan man befara, att de äro onyktra även när de resa till staden och icke endast när de komma därifrån. Med hänsyn till att det nu uppträder så många berusade personer på järnvägstågen, kan jag icke finna, att det är någon anledning att lätta på bestämmelserna om förbud för bolagen att försända rusdrycker utom hemorten.

Ordföranden gjorde även gällande, att den föreslagna bestämmelsen skulle innebära bättre kontroll på försäljningen av rusdrycker. Jag får för min del säga, att det var också ett påstående, som förefaller ganska ovisst. Inte kan man väl tänka sig, att kontrollen skall bli bättre, om man får rekvirera per post. Man skulle då endast ha att skicka in boken med rekvisition på det kvantum rusdrycker, som man vill ha, varefter bolaget skickar varorna, som sedermera får hämtas på järnvägsstationen. Tror någon att kontrollen blir bättre härigenom? Med den kännedom man har om, huru det månglas med motböckerna, vet man ju, att den person, som utlämnar sin bok till en annan, som sedan skall köpa rusdrycker på densamma, bara behöver skriva sin namnteckning på bladet i boken, varefter den, som rekvirerar, skickar in bladet till bolaget och hämtar spritvarorna, och så är allan rättfärdighet uppfylld. Dylikt missbruk kan ske mycket lättare, om nu den här föreslagna bestämmelsen införes. Man köper upp en massa motböcker från konsumenter, så rekvirerar man och har sedan bara att gå till järnvägsstationen och få ut sitt kolly. Med den kännedom man har om förhållanden vid landsbygdens stationer liksom mången gång i de mindre städerna, vet man ju, att det går mycket lätt att få ut gods för annans räkning. Man behöver där icke alls dokumentera sig genom någon sorts fullmakt. Man bara frågar, om

det finns något gods till den och den personen, och eftersom man är känd av stationspersonalen, så får man medgivande att avhämta godset. En person kan således hämta rusdrycker för en massa personer och konsumera dem. Att detta skulle innebära någon kontroll för bolagen över de försända varorna, kan jag inte förstå. Snarare kan man säga, att det är ett sätt för bolagen att bli av med kontrollen och flytta över den på järnvägsexpeditörerna, så att om det kommer klagomål över, att den och den personen fått för mycket rusdrycker, bolaget skall kunna säga, att det är järnvägsstationens sak att se till, att inga obehöriga avhämta det gods, som avsänts ifrån bolaget. På det sättet skulle bolaget bli befriat från den kontroll, det nu har, ehuru det kanske icke är så väl sörjt för den kontrollen nu heller.

Det skulle vara mycket mera att säga om denna kontroll, men jag får i varje fall säga, att det icke finnes något bärande skäl för en ändring här. Det skall naturligtvis vara lättare att hålla kontrollen effektiv så länge de få hämta sina rusdrycker på bolagens försäljningsställen. Detta måste absolut vara en omständighet, att räkna med.

Det har framhållits av herr Engberg, att Brattssystemet kommit in i en återvändsgränd, och att det behöves, att systemets anhängare slå vakt om dess grundläggande principer. Jag får för min del säga, att detta är ett mycket bra erkännande. Han säger emellertid, att de grundläggande principerna varit kvantitetens storlek såväl som den individuella kontrollen. Ja, beträffande den bestämda kvantiteten, som han nämnde om, vill jag fråga: hur skall den kunna kontrolleras med den ändring, som här är föreslagen? Jag förstår icke, att man lättare skall kunna kontrollera kvantiteten efter detta. Man skulle med hänsyn till den ökade förbrukningen snarare kunna säga, att man bör försöka att med de bestämmelser, som nu gälla, hålla nere förbrukningen så mycket som möjligt. Och jag har förut sagt, att jag i detta avseende anser, att förbrukningen ovillkorligen håller sig lägre, ju svårare man gör det för dem, som vilja förbruka rusdrycker, att få sådana. Men det synes vara en underförstådd mening här, att man skall göra tillgången på rusdrycker så lätt som möjligt och att man därigenom får en mindre konsumtion. Jag har mycket svårt att förstå logiken i detta. Då vore det naturligtvis allra ändamålsenligast, att man flyttade ut en krog i var socken, ty det bleve naturligtvis mindre besvär för dem, som köpa, om de finge varan i sin hemsocken. Och då man skall tala om laglig rätt att få sin spritranson, kan jag icke förstå, varför icke herrarna föreslå, att det skall vara minst en krog i var socken, ty helt naturligt finnes det socknar, där man icke kommer åt att få den sprit, som tillerkänts den enskilde, på grund av dåliga kommunikationer, då bolagens försäljningsställen ligga allt för långt bort. Följaktligen: vill herr Engberg taga konsekvenserna av vad han sagt här, att man icke bör lägga hinder i vägen för folk att inköpa, vad dem lagligen tillkommer, då vill jag säga, att då måste han väl flytta ut en krog i var socken. Man skulle kanske rent av behöva göra på samma sätt, varpå man praktiserade vid sista landstingsmänna- och kommunalfullmäktigevalen, då man ville bereda varje medborgare tillfälle att rösta. Då använ-

Om ändring i förordningen ang. försäljning av rusdrycker.

Om ändring i förordningen ang. försäljning av rusdrycker.

de man flyttande valurnor. Ena dagen röstades det på en lokal, andra dagen på en annan. Vilja herrarna anordna flyttande krogar för dem, som vilja köpa rusdrycker, så att herrarna kunna tillmötesgå varje socken och varje stationssamhälle, då först tycker jag, att den paroll, skulle bli genomförd, som herr Engberg gjorde sig till tolk för, då han sade, att man icke bör lägga hinder i vägen för någon medborgare, att få sin lagliga rätt. Men vart det bär, det tycker jag är så tydligt och klart, att man icke kan ge sig in på att följa sådana grundsatser som herr Engbergs.

Jag skall också be att få erinra något om den sak, som herr Engberg gjorde gällande, då han yttrade: »Varför skall man begränsa bolagens rätt att försända spritdrycker till den kommun, där de ha försäljningsställen? Man bör naturligtvis utvidga det området till att omfatta kontrollområdets gräns.» Ja, men det är ju en fullkomligt ny form av lokalt veto. Jag för min del har förut trott, att i den kommunala självstyrelsen ingick rätt för kommunen att så långt som möjligt befria sig ifrån rusdrycksförsäljningen. Det var en tid, då ölbryggarna hade rätt att köra med sina vagnar så långt, de ville, och sälja öl till höger och vänster till vem som ville ha. Detta ansågs emellertid strida mot den kommunala självbestämmanderätten, och då hävdade man kommunernas rätt att förhindra detta. Nu har det motionerats om, att spritbolagen skulle få rätt att försända spritdrycker inom hela kontrollområdet. Det anser jag liktydigt med att göra varje järnvägsstation till en filial av brännvinsbolagen, och då blir ju den kommunala självstyrelsen ganska illusorisk.

Man skulle också kunna säga herr Engberg åtskilligt med hänsyn till, att han har haft sina stora försänkningar i den nykterhetskommitté, som utskottet här så starkt polemiserat mot, något som ju herr Engberg tyckes starkt sentera. Jag vill hänvisa till den anmärkning, som på sin tid gjordes av länsstyrelsen i Jönköpings län, då det gjordes anmärkning mot, att det skickades spritdrycker från Eksjö till Nässjö. Då voro visserligen spritdryckerna fria och icke under Brattsystemet, men det är i alla fall en omständighet, som icke inverkar härvidlag. Förhållandena äro ensartade ty brännvinet är icke mera oskyldigt, då det säljes på motböcker, än då det säljes efter andra grunder. Vi sågo emellertid då, hur nykterhetskommittén beaktade de framställningar, som gjordes. Anmärkningarna avsågo omfattningen av den transport, som pågick mellan Eksjö och Nässjö. Där erinrades bland annat om, att man beräknat, att 367 liter hade fraktats av personer, som reste mellan Eksjö och Nässjö under en månad under 1913, och att på olika kollyn hade på järnväg transporterats omkring 700 liter, d. v. s. en förbrukning på något över 1,000 liter per månad. Nu är det väl, om herrarna en liten smula använda sina matematiska kuskaper, ganska lätt att räkna ut, huru mycket försändelser, det skulle bli till ett samhälle, om var och en, som har rätt att köpa spritdrycker, där köper fyra liter per månad. Det behöves icke stor befolkningssiffra, innan man kommer upp till detta kvantum. Under sådana förhållanden behöver man icke lägga så stor vikt vid, att ingen får köpa

mer än fyra liter. Konsumtionen kommer alldeles givet att överstiga denna kvantitet, och verkningarna av det brännvin, man nu köper på motbok, komma icke att bli mindre skadliga än de voro på den tid, då länsstyrelsen gjorde framställning om åtgärder emot dessa försändelser. Då instämde nykterhetskommittén i framställningen, och jag vill hänvisa till sidan 4 i utskottets utlåtande, där det citeras en sats ur nykterhetskommitténs utlåtande av följande lydelse: »En av de ledande grundsatserna i gällande brännvinsförsäljningslagstiftning är, att brännvinsförsäljning icke får inom kommun utövas utan särskilt medgivande av myndighet, om man bortser från gästgivares privilegierade utskänkningsrätt, vilken är satt på indragning. En konsekvens härav synes vara, att brännvinsförsäljningen icke får utövas på sådant sätt, att försäljaren i strid med lagstiftningens anda inom annan kommun så att säga öppnar en filialförsäljning, ty något annat kan man knappast kalla den regelbunda utlämning, som dagligen äger rum vid många järnvägsstationer av dit ankomna spritdrycksförsändelser.» Detta referat hänsyftar visserligen till en tid, som var, innan nuvarande lagstiftning tillkom, men den omständighet, som jag förut nämnt, att rusdryckerna nu säljas per motbok, gör naturligtvis icke svårigheterna mindre, än de voro förut. Det blir ju samma grundsats i alla fall, som får gälla.

Vidare säger nykterhetskommittén: »Denna begränsning av bolagens försändningsrätt, kombinerad med den maximigräns, kommittén föreslår, förebygger utan tvivel åtskilliga av de missförhållanden, som nu råda i avseende å spritdryckstrafiken till andra kommuner. Enligt kommitténs förslag måste sålunda en person, som bor i en kommun, där spritdrycker icke försäljas, antingen personligen eller genom ombud avhämta dem å utminuteringsstället. Sedd i samband med kommitténs förslag till förändrade bestämmelser beträffande tillhandagående med anskaffande av rusdrycker torde denna bestämmelse lämna relativt goda garantier till skydd för de kommuner, vilka icke tolerera spritdryckshandel inom sitt område.»

Detta yttrade nykterhetskommittén på sin tid, och jag undrar, om icke herr Engberg känner de åsikter, som lågo bakom detta yttrande. Nu polemiserar utskottet emot detta och vill sålunda gå stick i stäv mot detsamma. Jag menar, att man här har rivit upp en bro, som man tidigare haft, i känslan av att man velat förebygga den rusdryckskonsumtion, som åstadkommes genom försändning till andra orter.

Nu åberopar herr Engberg, att det här gäller för Brattssystemets anhängare att se till, att systemet kan hållas vid makt. Jag undrar, om man över huvud taget kan säga, att det är ett sätt att hålla systemet vid makt att så här falla undan punkt för punkt, då man i verkligheten kan säga, att det göres en allvarlig attack mot Brattssystemet. Skulle icke herrarna som anhängare av detta system säga, att meningen med detsamma är att hålla nere konsumtion, att hindra missbruk och att få ner förbrukningen och

Om ändring i förordningen ang. försäljning av rusdrycker.

*Om ändring i
förordningen
ang. försälj-
ning av
rusdrycker.*

på den vägen skapa folknykterhet. Men nu komma herrarna och säga: Här få vi naturligtvis icke lägga hinder i vägen för någon att köpa vad dem lagligen tillkommer, vi böra icke resa motstånd i onödan. Jag måste för min del säga, att detta resonemang förefaller mig fullständigt ohållbart. Har man funnit, att systemet icke håller i sina fogar, då skall man erkänna det uppriktigt och söka avhjälpa svårigheterna genom att uppsöka ett annat, och det bör — det måste jag för min del säga — enligt min åsikt vara det rena rusdrycksförbudet. Det finnes personer här, som med hänsyn till den ökade rusdrycksförbrukningen avvikit från sin tidigare ståndpunkt i förbudsfrågan. Jag får för min del säga, att de bland nykterhetsvännerna, som förut trodde på Brattssystemet och icke ville gå med på ett förbud, nu måste erkänna, att Brattssystemet är ohjälpligt förlorat såsom åtgärd mot rusdrycksmisshet.

Jag har ju ingen fullmakt att tala på andras vägnar än mina egna, men man skulle nästan ha lust att säga, att vilja herrarna öppna slussarna i Brattssystemets begränsningar, så gärna för oss. Då skulle sannolikt den syndaflod komma, som jag tror skall väcka det svenska folket. Men ansvaret på detta måste emellertid falla på dem, som ehuru de själva uppgiva sig vara systemets anhängare, öppna den ena slussen efter den andra i de begränsningar som utgöra grunderna för systemet. Jag vill i varje fall inte medverka till denna syndaflod.

Jag ber på grund härav att få yrka bifall till reservationen.

Vidare anförde:

Herr H a g e: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke säga många ord i denna fråga. Jag ber endast att få rikta några ord till herr Röing. Herr Röing intresserade sig i denna fråga alldeles särskilt för Norrland och han anförde några norrländska auktoriteter för sin ståndpunkt. Han påstod sålunda, att det var några förbudsvänner i Norrland, som hade uttalat sig för den ståndpunkt, han här intog. För min del vill jag mot detta referera till en auktoritet, som är bekant för herr Röing och till och med tillhör herr Röings eget parti, en person, som är synnerligen känd av herr Röing och som varit riksdagsman samt dessutom särskilt känner de lokala förhållandena i övre Norrland. Jag menar den nuvarande fattigvårdsinspektören herr Gullberg, som förut varit medlem av första kammaren.

Herr Gullberg har också gjort en framställning i denna fråga och intresserat sig för den. Såvitt jag kan erinra mig, har denna framställning ställts till regeringen. Den går emellertid i en helt annan riktning än den, som herr Röing här för sin del vill arbeta för. Den går ut på, att man skall försöka motarbeta det där ombudsmannasystemet, som börjat tillämpas och som består däri, att vissa personer rent av åtaga sig att för pengar eller materiella fördelar i allmänhet köpa sprit på det ställe, där spriten tillhandahålles, och sedan forsla den till andra personer. Framställningen går ut på, att man skall försöka helst komma fram därtill, att varje person, som skall ha

sprit, själv skall inställa sig med sin motbok vid spritkällan, om jag så får säga, och själv hemförsla varan. Det kunde möjligen medgivas, att han får fullmakt för en person, d. v. s. att han möjligen får taga med sig sprit för ytterligare en person utom till sig själv. Det tycker jag för min del är en utveckling på detta område, som skulle vara ofantligt mycket mera tillfredsställande, och på den vägen när man enligt min mening det, man har försökt åstadkomma med Brattssystemet — om man nu ovillkorligen skall ha kvar detta system — på ett mycket bättre sätt än på de vägar, som herr Röing här varit inne på. Går man fram på den förutnämnda vägen, nästan tvingar man ju varje spritförbrukare att själv använda sina egna »vehiklar» — för att använda ett bekant uttryck — för hemskaaffandet av spriten. Men skall man en gång komma fram till detta, så menar jag, att man icke nu skall slå in på en väg, som avlägsnar oss från en sådan utveckling.

*Om ändring i
förordningen
ang. försälj-
ning av
rusdrycker.*

Från den utgångspunkten kan jag icke vara med om något annat än att hålla på, att det skall vara som förut, åtminstone tills vidare, och jag måste alltså yrka avslag på motionen, vilket jag för min del skall göra därigenom, att jag härmed ber att få ansluta mig till dem, som yrka bifall till reservationen.

Herr Engberg: Herr vice talman, mina herrar! När jag lyssnade till det anförande, som hölls av herr Zander, kom jag att tänka på den där anekdoten om mannen, som led av fettsot och som vände sig till en läkare och blev ordinerad att banta under en tid framåt. Han räknade då ut, att han skulle minska så och så många kilogram per månad och att han följaktligen vid ett visst datum skulle avgå med döden och alldeles försvinna. Och han beslöt därför i sin förskräckelse att inte banta alls utan fortsätta att ha sin fettsot. Det resonemang, som från herr Zanders sida fördes i fält gentemot utskottets betänkande, ligger verkligen just på det planet: att draga upp alla dessa horribla konsekvenser av att följa utskottet, dessa konsekvenser, att det skulle öppnas systembolag inte bara i varje socken utan nära nog i varje by — jag hade väntat, att han skulle draga den yttersta konsekvensen och säga: i varje gård.

Vad är det nu i all rimlighets namn som tvisten står om? Varför rulla upp hela denna fråga om förbud eller icke förbud och om huruvida den ena parten här tillser nykterhetsintresset eller inte? Hela tvistefrågan gäller ju, om vi vinna någonting med att fortfarande ha denna bestämmelse, som skapar olikställighet inom ett kontrollområde genom att försäljningsrätten är fri inom bolagskommunen men inte inom den övriga delen av kontrollområdet. Nu har det vitsordats både av herr Sävström, som ju talade mot utskottet, och av andra, som dela hans uppfattning, det har vitsordats av herr Björklund och av herr Holmström med flera, att det nuvarande systemet just ur nykterhetssynpunkt lämnar allt övrigt att önska. Då måste jag verkligen fråga: vad tjänar det till att nu rulla upp denna stora debatt, som herr Zander tog upp, av nykterhetsfrågan i hela dess vidd. Det är inte det vi tala om. Utan vad vi nu tala om är huruvida vi genom bibehållan-

Om ändring i förordningen ang. försäljning av rusdrycker. de av den nuvarande bestämmelsen verkligen kunna vinna vad vi alla avse att vinna nämligen en tillfredsställande ordning ifrån restriktionernas egen synpunkt.

Men jag vill för min del tillägga, att det har nu framskymtat i de föregående anförandena den tanken, att ju värre det är, dess bättre, ty då kunna vi ju med ens tillgripa det totala rusdrycksförbudet samt konstatera att hela restriktionssystemet är värdelöst. Ja, men, mina herrar, ni som resonera på det sättet, äro ni då så rädda att vidtaga en liten modifikation i ett system, som är komplett värdelöst ur nykterhetssynpunkt? Det är den ena frågan. Och den andra frågan är den: tro ni, att man verkligen kan resonera på det sättet, att här står restriktionssystem *mot* förbud? Det erkändes av herr Zander, att när det gäller förbudet, så finns det ingen annan möjlighet än att först få till stånd ett utforskande av folkmeningen och att det kommer att dröja mycket länge. Men vad vilja ni då göra under tiden? Ja, självfallet äro vi ense om, att vi böra söka göra det bästa möjliga av vad som föreligger. Om det då är vitsordat från åtskilliga håll, där man har erfarenhet utifrån systembolagen och bygderna på detta område, att det nuvarande systemet vållar hela denna kappsäckstrafik, som ställer till besvärligheter och förtret på järnvägarna, och när resultatet av det ena eller det andra praktiskt taget ur konsumtionssynpunkt ändå blir ett och detsamma, då får jag säga, att jag inte kan förstå, varför man inte kan tillmötesgå utskottet.

Jag vill säga gentemot herr Wikström, att jag har inte gjort någon förutsättningslös anslutning till det Brattska systemet. Men det är min personliga uppfattning, att vi måste hålla på restriktionssystemet såsom en form, som vi ha att arbeta med, tills vi kunna få något bättre. Jag vet inte i detta ögonblick, huruvida det skall lyckas att på restriktionssystemets väg skapa den folknykterhet vi behöva. Men en sak vet jag, och det är, att man gör inte nykterhets-saken större otjänst än genom att i tid och otid ställa sig på deras sida, som i likhet med appellisterna och deras anhang alltid gå till storms mot restriktionssystemet. Ty på den vägen, genom att göra gemensam sak med hela den kritiken kommer man småningom dithän, att man får, såsom herr Hamrin yttrade sig, »systemet i spillror» och tillspilloger vad alla borde kunna enas om att bevara.

Jag vill tillägga endast en sak, eftersom den förts på tal, och det är, att när det gäller reglerandet av dessa förhållanden, så är det på kvantiteten utminuterad spirituosa det i hög grad kommer an. Det är inte riktigt, såsom herr Sävström sade, att lönnbränningen skulle fortgå lika mycket nu, sedan de egentliga kristidsförhållandena äro över. Det har visat sig, att lönnbränningen såsom husbehovsbränning har gått tillbaka — det har intygats särskilt här i Stockholm — under det att den lönnbränning, som bedrivs yrkesmässigt för försäljning har florerat och nog ännu kommer att florerera. Men nu stå vi ju inom några dagar inför möjligheten att få en lagstiftning, som tar bukt på detta. Jag vill nu säga för min del, att när det gäller kvantiteten, så är jag övertygad, att en kvantitet å fyra liter i månaden är något för mycket tilltaget och att man måste något litet sätta ned

densamma. Men den striden få vi taga upp för sig, och den skola vi icke föra in i detta sammanhang.

Kammaren borde nu ena sig om att gå på utskottets linje, ty den avlägsnar en sak, som bara vållar förtret och inte är till någon reell nytta för nykterhetssaken.

*Om ändring i
förordningen
ang. försälj-
ning av
rusdrycker.*

Herr Leander: Herr talman, mina herrar! Såväl utskottets betänkande och den därvid fogade reservationen som debatten här i kammaren i dag vittna ju om, att det är mycket olika åsikter som göra sig gällande i nykterhetsfrågan.

Herr Engberg sade i sitt första anförande, att för dem som hålla på de nuvarande bestämmelserna, detta tycks ha blivit rent av en salighetsfråga. Jag får för min del säga, att jag kan icke begripa, hur man kunnat vilja göra den åtgärd, som nu här föreslås, till en nykterhetens främjande fråga eller hur man kan med utskottet påstå, att detta skulle ske i nykterhetens välförstådda intresse.

Utskottet har ju här en historik över vad som under gången tid blivit åtgjort för att förhindra just den trafik, som man nu återigen vill öppna. Här finnes ett utdrag ur nykterhetskommitténs betänkande, och jag antager, att min ärade vän herr Engberg i egenskap av nykterhetskommitténs sekreterare på den tiden just har författat detta betänkande. Däri visas nu, huru, som sagt, nykterhetsvännerna hava nödgats under många och långa år kämpa för förbud mot försändande av spritdrycker med post och på järnväg. När man nu äntligen vunnit åtskilligt härutinnan, vill man släppa ifrån sig vad man sålunda vunnit. Och det är ganska egendomligt, att just nykterhetskommitténs ärade f. d. sekreterare tycks ha ändrat uppfattning härutinnan. Det kan ju hända, att man icke kan säga, att det är någon stor nykterhetsfråga, men man får härvidlag tänka på det psykologiska momentet. Detta förslag uppfattas nog så ute i landet, som om man återigen vill söka göra rusdryckerna mera tillgängliga, än vad de nu äro.

Man har nu anfört såsom ett skäl för den föreslagna åtgärden, att man vill hindra inköp genom ombud. Men det finns väl andra vägar att gå för att uppresas ett sådant hinder. En del bolag hava redan infört den bestämmelsen, att ingen, som kommer med motböcker för andras räkning, får köpa på mer än två eller tre motböcker. Om bolagen vilja handla i överensstämmelse med sin uppgift, nämligen i sedlighetens intresse, så skulle ju genom denna åtgärd all denna ombudshandel försvinna. Som sagt, det må nu de, som äro intresserade för nykterheten, se till, att härutinnan åstadkommes en ändring. Säkert är att genom den föreslagna åtgärden handel skulle i vidsträcktare grad än vad nu är fallet komma att äga rum med rusdrycker. En person skulle ju kunna samla ihop hur många motböcker som helst, skicka in dem till bolaget och bolaget skicka spriten till någon station, belägen kanske inom en kommun, som ej vill veta av handel med rusdrycker, men där det då blir en okontrollerbar krog genom den åtgärd, som man nu vill införa.

Man har sagt, att vi, som hålla på de nuvarande bestämmelserna,

*Om ändring i
förordningen
ang. försälj-
ning av
rusdrycker.*

vilja komma restriktionssystemet till livs. Det är väl icke vi, som göra oss skyldiga härtill, utan det är väl de herrar, som den ena gången efter den andra vilja tumma på det restriktionssystem, som de en gång varit med om att införa här i landet. Tiden är verkligen icke sådan, att det är skäl i att släppa efter och giva upp, vad man en gång vunnit, utan tvärtom behöva vi nog ännu på ett mera djupgående sätt reglera dessa förhållanden, än vad för närvarande är fallet. Ty erfarenheten vittnar ju om, vad man i övrigt ser bekräftat, när man går på gatorna i Stockholm och annorstädes, att drycken- skapen tilltager i mycket oroväckande grad. Därför behöva herrarna icke vara så förfärligt angelägna om, att man skall vidtaga åtgärder, för att folk skola kunna få rusdrycker på ett mera behändigt och lättvindigt sätt än vad nu är fallet. I synnerhet är det litet egendomligt, att här uppträda och tala för den ifrågasatta förändringen personer, som tillhöra ett parti, som ändå upptagit på sitt program: undanträngande av rusdrycksbruket, fram mot förbud!

Jag ber, herr vice talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr S ä v s t r ö m: Herr vice talman! Jag begärde ordet för att ge herr Engberg en kort replik. När herr Engberg så starkt betonade nödvändigheten av att fasthålla vid de restriktiva bestämmelserna och slå vakt om det Brattska systemet, skulle jag vilja svara honom: Ser man frågan ur den synpunkten, att vi böra fasthålla vid restriktiva bestämmelser, så måste det i detta fallet vara klart, att det är reservanterna, som hålla fast vid de restriktiva bestämmelserna, medan däremot utskottsmajoriteten går dem förbi.

Herr R ö i n g: Jag vill slå fast, att båda de sista ärade talarna, såväl herr Leander som herr Sävström, i sina anföranden klandrade oss som icke tillhöra de organiserade nykterhetsvännernas leder, därför att vi nu vilja rubba 1917 års riksdags beslut rörande restriktionsbestämmelserna.

Ja, i dag är det vi som göra det, men inom 14 dagar föreligga från bevillningsutskottet betänkanden till följd av tvenne motioner, vari väsentliga rubbningar i restriktionsbestämmelserna påkrävas, nämligen dels förbud att tillverka och importera maltdrycker av klass III och dels minskande av den tillåtna kvantiteten från fyra liter i månaden till två liter. Jag undrar, om herrar Sävström och Leander även då föra samma tal på tungan som i dag, att man icke bör rubba på restriktionsbestämmelserna.

Herr L i t h a n d e r: Herr talman! Jag har inom utskottet tillhört dem, som yrkat bifall till utskottets betänkande. Jag har gjort det enbart på den grunden, att jag ansett förslaget innebära helt enkelt en praktisk åtgärd och icke i ringaste mån en nykterhetsfråga. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Sommelius* intämde häruti.

Härmed var överläggningen slutad. Herr vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid betänkandet fogade reservationen; och förklarade herr vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Om ändring i förordningen ang. försäljning av rusdrycker.

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med avslag å utskottets berörda hemställan bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 74 ja, men 87 nej; och häde kammaren alltså, med avslag å utskottets hemställan, bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

§ 2.

Herr statsrådet *Thorsson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 425, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften.

Denna proposition bordlades.

§ 3.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § 1 mom. i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 4.

Till avgörande förelåg nu bevillningsutskottets betänkande nr 29, i anledning av väckt motion angående inskränkning av rusdrycksförsäljningsbolagens antal.

Ang. inskränkning av rusdrycksförsäljningsbolagens antal.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 117, hade herr *Thulin* hemställt, att riksdagen för sin del måtte antaga följande

Förslag

till

förordning om ändrad lydelse av 17 § 5 mom. och 18 § i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker.

Härigenom förordnas att 17 § 5 mom. och 18 § av förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker skola erhålla följande ändrade lydelse:

*Ang.
inskränkning
av rusdrycks-
försäljnings-
bolagens antal.*
(Forts.)

17 §.

5. Har ansökning blivit avstyrkt av stadsfullmäktige eller kommunalstämman inom den kommun, där försäljningen är avsedd att äga rum, må densamma ej bifallas. Rätt till detaljhandel må icke inom något län upplåtas till större antal bolag än som motsvarar ett bolag för varje påbörjat femtiotusental av länets folkmängd vid utgången av året före det, under vilket ansökan om dylik rätt senast bort ingivas, och i intet fall till flera bolag än som under år 1918 inom länet utövade rättigheter till detaljhandel med brännvin. Medgiver Konungens befallningshavande upplåtande av rätt till detaljhandel, må försäljningsstälernas antal ej sättas högre än det av stadsfullmäktige eller kommunalstämman tillstyrkta. Konungens befallningshavande skall därjämte vid upplåtelsen föreskriva de inskränkningar med hänsyn till försäljningsstälernas förläggning och rörelsens bedrivande, som blivit av stadsfullmäktige eller kommunalstämman föreslagna, såvida beslutet om samma inskränkningar icke finnes stå i strid med allmän lag eller författning eller annorledes överskrida deras befogenhet, som fattat detsamma.

18 §.

I kommun, där tillstånd till detaljhandel enligt 17 § ej meddelats, må rättighet till försäljning av rusdrycker kunna tilldelas inom annan kommun bildat bolag. Sådan rättighet må dock utövas endast om bolaget erhåller rätt till detaljhandel inom den kommun, där bolaget är bildat, och så länge sistnämnda rättighet är gällande.

Ansökan om rättighet, varom nu är fråga, skall göras inom den i 17 § omförmälda tid innan försäljningen är avsedd att taga sin början, och skall beträffande rättighetens upplåtande jämväl i övrigt lända till efterrättelse vad i 17 § stadgas.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1921.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av föreliggande motion, för sin del besluta, att 17 § 3 och 5 mom. samt 18 § i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker skulle från och med den 1 januari 1921 erhålla följande lydelse:

17 §.

3. Över ansökning, som rätteligen skett, skall Konungens befallningshavande omedelbart efter ansökningstidens utgång inhämta utlåtanden, i Stockholm av stadsfullmäktige och i annan stad av magistrat och stadsfullmäktige samt å landet av kommunalnämnd och kommunalstämman. Dessa utlåtanden böra innehålla, huruvida och i vilken utsträckning rätt till detaljhandel anses böra medgivas, uppgift å det antal försäljningsställen, som bör få anordnas, dels för utminutering och dels för utskänkning av spritdrycker, vin och öl, ävensom förslag till de inskränkningar med hänsyn till försäljningsstälernas förläggning och rörelsens bedrivande, som anses nödiga. Hava

ansökningar inkommit från flera bolag, skall, om upplåtande av rätt till detaljhandel tillstyrkes, visst bolag förordas till erhållande av den sökta rättigheten.

Ang.
inskränkning
av rusdrycks-
försäljnings-
bolagens antal.
(Forts.)

5. Hava stadsfullmäktige eller kommunalstämma inom den kommun, där försäljning är avsedd att äga rum, avstyrkt upplåtande av rätt till detaljhandel, må Konungens befallningshavande icke meddela rättighet till sådan handel. Rätt till detaljhandel må icke inom något län upplåtas till större antal bolag än som motsvarar ett bolag för varje påbörjat femtiotusental av länets folkmängd vid utgången av året före det, under vilket ansökan om dylik rätt senast bort ingivas; dock att sådan rätt i varje fall må kunna meddelas bolag till samma antal, som under år 1918 inom länet utövat rättigheter till detaljhandel med brännvin. Medgiver Konungens befallningshavande upplåtande av rätt till detaljhandel, må försäljningsställes antal ej sättas högre än det av stadsfullmäktige eller kommunalstämman tillstyrkta. Konungens befallningshavande skall därjämte vid upplåtelsen föreskriva de inskränningar med hänsyn till försäljningsställes förläggning och rörelsens bedrivande, som blivit av stadsfullmäktige eller kommunalstämman föreslagna, såvida beslutet om samma inskränningar icke finnes stå i strid med allmän lag eller författning eller annorledes överskrida deras befogenhet, som fattat desamma.

18 §.

I kommun, där tillstånd till detaljhandel enligt 17 § ej meddelats, må rättighet till försäljning av rusdrycker kunna tilldelas inom annan kommun bildat bolag. Sådan rättighet må dock utövas endast om bolaget erhåller rätt till detaljhandel inom den kommun, där bolaget är bildat, och så länge sistnämnda rättighet är gällande.

Ansökan om rättighet, varom nu är fråga, skall göras inom den i 17 § omförmälda tid innan försäljningen är avsedd att taga sin början, och skall beträffande rättighetens upplåtande jämväl i övrigt lända till efterrättelse vad i 17 § stadgas.

Vid betänkandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar friherre *Fleming*, *Antonsson*, *Boman*, *Vennersten* och *Kant*, vilka yrkat, att riksdagen måtte avslå såväl vad motionären som utskottet föreslagit beträffande ändring av § 17 mom. 5 i förordningen den 14 juli 1917 angående försäljning av rusdrycker, och att riksdagen måtte bifalla, vad utskottet föreslagit i fråga om § 18 av samma förordning; samt

av herrar *Jonsson* i Hökhult, *Bergman*, *Johansson* i Kullersta, *P. Alb. Bergström* och *Björkman*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte för sin del besluta, att 17 § 3 och 5 mom. samt 18 § i förordningen av den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker skulle från och med den 1 juli 1921 erhålla följande lydelse:

Ang.
inskränkning
av rusdrycks-
försäljnings-
bolagens antal.

17 §.

3. (Lika med utskottets förslag.)

(Forts.)

5. Hava stadsfullmäktige — — — — sådan handel. Rätt till detaljhandel må icke inom något län upplätas till större antal bolag än som motsvarar ett bolag för varje påbörjat femtiotusental av länets folkmängd vid utgången av året före det, under vilket ansökan om dylik rätt senast bort ingivas, och i intet fall till flera bolag än som under år 1918 inom länet utövade rättigheter till detaljhandel med brännvin. Medgiver Konungens befallningshavande — — — fattat detsamma.

18 §.

(Lika med utskottets förslag.)

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Johansson i Kullerstå: Herr vice talman! För att om möjligt undvika en längre debatt i denna fråga skall jag inskränka mig till att endast yrka bifall till den av herr Jonsson i Hökhult m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Kant: Herr vice talman, mina herrar! Jag kan icke såsom den föregående ärade talaren lova att fatta mig så kort, då det föreliggande förslaget enligt min mening är av ganska stor betydelse och för övrigt synes mig strida mot andra beslut, som förut i denna riksdag äro fattade av kammaren i frågor, som förelegat angående ändringar i nu gällande förordning angående försäljning av rusdrycker.

Som herrarna finna, är vid betänkandet fogad en reservation av friherre Fleming m. fl., vilken reservation även jag undertecknat. Den är visserligen i och för sig tillräckligt väl motiverad, men jag vill ändå med några ord ytterligare belysa densamma.

Den förordning, i vilken det nu gäller att vidtaga ändringar, är ju av mycket färskt datum. Den trädde i kraft den 1 januari 1919. Man tycker då, att denna förordning borde ha fått vara i fred för ändringsförslag de närmaste åren, liksom i allmänhet brukar vara fallet med nya lagar. Men såväl detta år som förra året har det förelegat en rad motioner med yrkanden om ändringar i denna förordning. Det har lappats på den än här och än där, och det har satts klutar än här och än där på densamma. Det är klart, att ett lagstiftningsarbete på det sättet icke kan bliva något helgjutet, och det är givet, att i lagstiftningen då icke blir den logiska konsekvens, som man i denna lagstiftning såväl som i all annan lagstiftning vill finna. Jag vill erinra om det beslut, som fattades såväl av denna kammare som av första kammaren för några veckor sedan. Det gällde då det lokala vetot. Båda kamrarna beslöto avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t, i vilken det hemställdes, att av-

görandet av frågan, huruvida försäljning av rusdrycker skall få äga rum inom en kommun, skulle få avgöras genom allmän folkomröstning. Såvitt jag kan finna, står det beslutet i strid mot ett bifall till den motion, som här föreligger. Man tänke sig, att man satt den stora apparaten i gång att genom allmän folkomröstning i en kommun avgöra, huruvida där skall få försäljas rusdrycker eller icke, och att det har blivit majoritet för försäljning av rusdrycker. När sedan frågan kommer till Konungens befallningshavande, som skall meddela beslut om tillstånd till försäljning, kan kommunens beslut med stöd av denna lag, om den vinner kamrarnas bifall, helt och hållet eluderas. Kommunen har för sin del beslutat, att det skall införas försäljning av rusdrycker, men på detta stadgande, att det endast skall finnas ett visst antal försäljningsrättigheter inom länet, faller beslutet. Det synes mig vara ett ingrepp i kommunernas fria självbestämning. Det synes mig, som om herrarna, som vilja driva den meningen, att man skall överlämna den frågan till folket i val, också borde respektera detta beslut av folket i val och sedan icke på annan väg draga ett streck över det beslut, som kommunen med stor omgång och stort besvär fattat. Jag vill taga ett exempel. Inom Jönköpings län finnas två nya städer Huskvarna och Nässjö, den ena med 7,800 och den andra med 8,100 invånare. Det är ju samhällen, stadda i rask utveckling, och det kan ju tänkas, att inom icke så lång tid det kan bli 15,000 å 20,000 invånare i dessa städer. Jag ser, att herr Hamrin ruskar på huvudet. Jag vet icke, om det gäller min hypotes, att dessa städer kunna växa så här snabbt, eller om det gäller, att frågan om försäljning av rusdrycker i dessa städer kommer att givet avslås. Jag ser, att herr Hamrin nu nickar bifall till mitt sista antagande. Men jag undrar, om herr Hamrin kan garanterat, att i dessa städer, om de växt till så betydande invånarantal som 15,000 å 20,000, icke skulle kunna vinnas majoritet för ett förslag, att där skulle få försäljas rusdrycker. Skulle nu i en framtid ett sådant beslut fattas, kan det emellertid ej verkställas i händelse av bifall till den föreliggande motionen. Man har en stad i Skaraborgs län, Tidaholm, med 4,700 invånare, ett blomstrande samhälle. Skulle där beslutas rätt att införa försäljning av rusdrycker, så skulle det ohjälpligt falla. Kommunen skulle icke ha någonting för, att den låtit folkviljan komma till sin rätt på den vägen, ty när ärendet sedan komme till Konungens befallningshavande, skulle följden bli den, att Konungens befallninghavande sade ifrån, att inom Skaraborgs län får det icke vara mer än så och så många försäljningsrättigheter; de äro redan upptagna; ni kunna icke få rätt till försäljning av rusdrycker inom eder kommun.

Om man skulle utfärda några bestämmelser i denna väg, så synes det mig, att man borde gå den motsatta vägen. Man skulle säga ifrån, att så och så många rättigheter skola få finnas i varje län, och dessa rättigheter skola få förefinnas inom de och de samhällena. Då visste ju de kommuner, där icke sådan försäljning av rusdrycker finge förekomma, att det icke lönade mödan att sätta i

*Ang.
inskränkning
av rusdrycks-
försäljnings-
bolagens antal.*
(Forts.)

*Ang.
inskränkning
av rusdrycks-
försäljnings-
bolagens antal.*

(Forts.)

gång den stora apparaten med folkomröstning för att få frågan avgjord. Men med den väg, bevillningsutskottet och även motionären föreslagit, kommer man in i en cirkel, som jag icke tycker är värdigt lagstiftaren att inleda kommunerna på.

Om man nu skulle se till, huru ett bifall till förslaget skulle komma att verka, finner man detta av Bil. B. till utskottets betänkande. Det är en »Förteckning över antalet försäljningsbolag samt deras förhållande till folkmängden länsvis dels åren 1917—1920, dels enligt herr Thulins förslag och bevillningsutskottets förslag av åren 1918 och 1919». Då finner man, att försäljningsbolagens antal skulle komma att minskas inom följande län på detta sätt. Inom Stockholms län skulle 8 bolag försvinna enligt motionärens förslag och 2 enligt bevillningsutskottets förslag; i Södermanlands län 3 enligt motionärens förslag; i Östergötlands län ett enligt båda förslagen; i Kronobergs län ett enligt motionärens förslag; i Kalmar län och i Blekinge län ett i vardera enligt motionärens förslag; i Kristianstads län 14 enligt motionärens förslag och 13 enligt bevillningsutskottets förslag; i Malmöhus län 35 enligt motionärens förslag och 21 enligt bevillningsutskottets förslag; i Hallands län 2 enligt motionärens förslag; i Skaraborgs län 4 enligt motionärens förslag och ett enligt bevillningsutskottets förslag. Man ser här, att den största inskränkningen skulle förekomma i Kristianstads och i Malmöhus län, vilka skulle förlora icke mindre än 14 respektive 35 enligt motionärens förslag och 13 respektive 21 försäljningsbolag enligt bevillningsutskottets förslag.

När man då ser på, vad det är för bolag inom dessa sistnämnda båda län, som skulle försvinna, så är det främst sådana, som endast utminutera vin och öl. När frågan om den nu gällande rusdrycksförsäljningsförordningens antagande var före och i det sammanhanget föreslogs, att man även skulle lägga vin och öl under försäljningsbolagen, så invändes ju från många håll, att det vore orimligt att försvåra tillgången till dessa drycker för den stora allmänheten på det sätt, förslaget innebar. Då sades av förslagens anhängare, att det är ju icke så farligt, ty det kan man lätt hjälpa; man kan inrätta försäljningsbolag, där så önskas, och försäljningsbolagen skola för övrigt ställa det så bekvämt som möjligt på detta område. Huru är det nu? Jo, den individuella kontrollen över förbrukningen av vin och öl fingo herrarna, men lättheten att åtkomma dessa drycker gå herrarna miste om vid bifall till detta förslag.

Jag framhöll i början av mitt anförande, att det var något mycket litet tilltalande att vidtaga partiella förändringar i en sådan lagstiftning, som det nu gäller. För min del skulle jag finna det vida mer sympatiskt, om herrarna verkligen körde fram med frågan om det absoluta förbudet, så att vi en gång för alla finge avgöra frågan, om det här i landet skall få försäljas rusdrycker eller icke. Till och med herr Alexis Björkman har förklarat, att han skulle böja sig för ett beslut av det röstberättigade folket, om det beslöte, att här i landet skulle få försäljas rusdrycker. Å andra sidan är det självklart, att vi, som vilja ha försäljning av rusdryc-

ker, om beslutet gick oss emot, lika lojalt skulle finna oss i ett sådant beslut. Men detta evinnerliga lappande på en förordning som denna tilltalar mig som sagt mycket litet. Låt oss då hellre sätta till en kommitté, som framlägger ett fullständigt förslag till rusdrycksförsäljningsförordning, och låt oss i båda kamrarna göra vårt bästa för att få fram ett förslag så gott, som det över huvud taget kan bli. Om det då visar sig, att det finns majoritet inom landet för försäljning av rusdrycker, och om vi fått en försäljningsförordning så god, som den över huvud taget kan erhållas, då synes det mig, som om alla skulle vara pliktiga att finna sig i en sådan anordning och sedan icke komma år från år och framställa förslag om ändringar i denna förordning. Lagstiftaren bör väl ändå respektera det verk han gjort, och en ny förordning borde kunna stå sig åtminstone 10 eller 20 år. Men detta evinnerliga debatterande i bevillningsutskottet och riksdagens båda kamrar av sådana frågor, som här föreligga, är något mycket litet tilltalande och — därom kunna vi väl vara ense — fullkomligt fruktlöst. För min del anser jag, att tiden skulle kunna användas på vida bättre sätt än detta.

Herr vice talman! Jag tillåter mig yrka bifall till den av friherre Fleming m. fl. vid betänkandet fogade reservationen, vilken innebär bifall till utskottets hemställan, i vad den avser ändring av 17 § 3 mom., avslag å såväl motionärens som utskottets hemställan i avseende å 17 § 5 mom. i rusdrycksförsäljningsförordningen samt bifall till förändringen av 18 § i samma förordning.

Herr Röing: Herr vice talman! Man borde kanske icke förundra sig över, om flera anhängare av förbudet här i kammaren på det skäl, som av herr Kant nyss framfördes, att ändringar i den nu gällande rusdrycksförordningen icke borde verkställas, vilken ståndpunkt även de i dag deklarerat, icke skulle vilja vara med om någon som helst ändring i denna förordning. Men, mina herrar, vi ha dock haft erfarenhet under det sista året, speciellt från Skåne, att det icke är lämpligt att bibehålla den nuvarande lagstiftningen oförändrad, varigenom en massa småbolag uppstå i vissa provinser, vilka bolag egentligen icke ha något som helst existensberättigande. Det har visat sig, att administrationskostnaderna ha blivit mycket höga och att kontrollen varit mycket svår att upprätthålla. Utskottet har erhållit från kontrollstyrelsen en P. M., varav framgår, att vid en del bolag såväl i Malmöhus som i Kristianstads län kontrollen varit så slapp, att man där t. o. m. har kunnat få spirituosa och vin utan att inneha någon motbok. Man måste därför enligt mitt förmenande söka få en ändring till stånd i lagstiftningen, såvida man icke därigenom bryter sönder den princip, som vänstern alltid kämpat för, nämligen kommunernas fulla självbestämmningsrätt. Ty det vore ju mer än egendomligt om man å ena sidan medger, att kommunen själv bör bestämma, huruvida denna näring får bedrivas inom kommunen, men sedermera genom en annan lagstiftning hindrar att kommunen får ordna denna fråga

Ang.
inskränkning
av rusdrycks-
försäljnings-
bolagens antal.
(Forts.)

Ang.
inskränkning
av rusdrycks-
försäljnings-
bolagens antal.
(Forts.)

i överensstämmelse med sin önskan. På grund härav har den ärade motionären herr Thulin i första kammaren, vilken motionär som bekant är en varm nykterhetsvän och tillhör det organiserade nykterhetslägret, ävenledes i sin motion i år framfört i fråga om 18 § en sådan förändring, att kommuner, som önska en försäljning av rusdrycker men i vilka omsättningen icke kan beräknas bliva annat än obetydlig, skola äga rättighet att bilda filialbolag. Genom antagande av denna 18 § anser jag, att det skäl icke kan vidhållas, som föranledde den siste ärade talaren att yrka avslag på utskottets hemställan.

Denna fråga har förekommit till behandling vid såväl 1918 som 1919 års riksdag, och jag antager att vi alla erinra oss de debatter, som då fördes. Alla de skäl, som torde kunna framföras till förmån för motionärernas hemställan, framkommo under dessa debatter liksom och alla skäl emot denna hemställan. Men det, som förvånar mig något, är den reservation av herr Jonsson i Hökhult m. fl., till vilken herr Johansson i Kullersta med några få ord nyss yrkade bifall. Skulle kammaren biträda denna reservation, så skulle kammaren taga avstånd från den hemställan, som framkom från bevillningsutskottet i fjol och som då vann andra kammarens bifall, en hemställan som närmast var en kompromiss. Och om icke en sådan formligen har ingåtts i år i bevillningsutskottet, så var det åtminstone endast en eller två av utskottets ledamöter, som gävo till känna, att de tänkte i reservation framhålla sina särmeningar. Bland utskottsmajoritetens medlemmar i fjol befunno sig flertalet av de organiserade nykterhetsvänner och förbudsvänner, vilka då tillhörde utskottet, och de voro fullt nöjda med den kompromiss, som då gjordes. Det skulle förvåna mig, om de icke i år vidhålla denna sin uppfattning. Ty ett bifall till herr Jonssons i Hökhult reservation skulle betyda, att i vissa samhällen, t. ex. Vara och Hjo, där redan bolag finnas, som driva rörelsen i fråga, dessa möjligen måste upphöra till ekonomisk skada för dessa samhällen. Jag tror, att om man spänner bågen så pass hårt, så att man icke ens vill biträda utskottsmajoritetens hemställan — jag förutsätter, att friherre Flemings reservation icke har så stor resonans här i kammaren — utan i stället biträder herr Jonssons m. fl. reservation, så kan kammaren riskera, att frågan även i år förfaller. Men jag hoppas, att första kammaren kommer att bifalla utskottets hemställan. Det är ju möjligt, att bevillningsutskottet i så fall kommer att hemställa, att andra kammaren måtte biträda första kammarens beslut. Men ni, mina herrar, kunna vara övertygade om, att i första kammaren är antagligen ett rätt starkt motstånd till finnandes mot hela förändringen i fråga.

Jag anser därför, att andra kammaren gör klokast i att i år liksom i fjol biträda utskottets hemställan, till vilken jag, herr vice talman, tillåter mig att yrka bifall.

Herr Moberger: Herr talman, mina herrar! Den ärade talaren på Upplandsbänken betonade sitt missnöje med, att man

kommer med förslag om partiella förändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen, vilken trätt i kraft så sent som den 1 januari förra året. Men det egendomliga var, att han icke själv drog konsekvenserna av sin ståndpunkt, utan yrkade i alla fall på, att andra kammaren skulle bifalla här föreliggande förslag, i vad det rör 18 § i rusdrycksförsäljningsförordningen, d. v. s. att medgiva möjlighet för rusdrycksbolag att upprätta utminuteringsfilialer i andra kommuner. Och jag förmodar också, att den ärade talaren röstade med utskottet beträffande betänkandet nr 27, där det rörde införande av hemsändningsrätt till andra kommuner för rusdrycksförsäljningsbolag. Hans ståndpunkt synes således vara den, att riksdagen bör bifalla alla förslag eller åtminstone vissa förslag, som innebära större möjlighet för rusdrycksintressena att göra sig gällande, men att man däremot bör avslå alla förslag, som kunna vara gagneliga från nykterhetsvännernas synpunkt. I varje fall synes han icke vara emot att genomföra sådana förändringar, som giva rusdrycksförsäljningsbolagen större rörelsefrihet.

Såsom förut har erinrats av ett par talare, har denna motion liksom bevillningsutskottets betänkande föranletts av förhållandena i Skåne, och jag skall be att med några ord få belysa förhållandena där.

Jag hade en motion i denna riktning förra året, och jag framhöll där, med vilken lättvindighet man särskilt i Malmöhus län hade beviljat rättigheter till nya bolag. Detta väckte en viss anstöt i första kammaren, där man menade, att jag utan fog skulle ha så att säga ställt länsstyrelsen där nere vid skampålen. Det är emellertid egendomligt att se, att här i Bil. D i bevillningsutskottets betänkande hävdar kontrollstyrelsen, att beträffande de nya bolagen i Skåne ha framställts synnerligen allvarliga anmärkningar mot deras handhavande av sin rörelse, och påpekar, att dessa nya bolag inrättats i mindre stationssamhällen i regeln, och tilllägger, »att bolagen i ett icke ringa antal fall torde hava tillkommit för främjandet av rent personliga intressen, ett förhållande som givetvis måste inverka ogynnsamt på bolagets hela verksamhet». Kontrollstyrelsen förebrår således uppenbarligen här länsstyrelserna där nere i Skåne, att de bevilja oktroy åt bolag, som åtminstone i vissa fall synas ha tillkommit av rent personliga intressen och sålunda icke kunnat objektivt motiveras.

Men icke nog med det. Kontrollstyrelsen framhåller, att bolagen där nere skötts åtminstone i många fall på ett synnerligen uselt sätt, och kontrollstyrelsen har t. o. m. i vissa fall inför vederbörande länsstyrelse gjort anmälan, huru illa bolagen skött sig. Men så säger kontrollstyrelsen: »Denna kontrollstyrelsens framställning har emellertid ej föranlett till annan åtgärd från länsstyrelsens sida än inhämtandet av vederbörande bolags yttranden, vilket förhållande giver anledning förmoda, att genom vederbörande myndigheters medverkan rättelse ej står att vinna ens i de fall, då de allvarsammaste missförhållanden föreligga.» Jag anser mig böra rikta kammarens uppmärksamhet på detta förhållande, att kontroll-

Ang.
inskränkning
av rusdrycks-
försäljnings-
bolagensantal.
(Forts.)

Ang.
inaktivering
av rusdrycks-
försäljnings-
bolagensantal.

(Forts.)

styrelsen, den centrala myndigheten i fråga om rusdrycksförsäljningen, öppet inför riksdagens bevillningsutskott anklagar denna länsstyrelse i Skåne för, att kontrollstyrelsen icke får det stöd, den behöver för att undanröjda uppenbara missförhållanden i rusdrycksförsäljningsbolagens skötsel. Jag anser det vara ett synnerligen allvarligt förhållande, som här bör beaktas, och jag vill uttrycka den förhoppningen, att man från regeringshåll måtte ha sin uppmärksamhet riktad på dessa förhållanden och se till, att länsstyrelsen där nere verkligen giver kontrollstyrelsen det stöd, den behöver för att kunna tillse, att gällande föreskrifter på detta område efterlevas.

Men icke nog med detta, utan kontrollstyrelsen framhåller, att flera bolag där nere ha godkänt sådana överlåtelsekontrakt beträffande utskänkning, som icke varit lagliga, d. v. s. icke uppgjorda enligt det formulär, som kontrollstyrelsen i enlighet med sin tjänsteplikt har fastställt, och det heter, att i 6 fall ha dylika kontrakt vunnit länsstyrelsens godkännande. Och så fortsätter kontrollstyrelsen: »I dessa fall har sålunda vederbörande länsstyrelse, oakttat kontrollstyrelsen till densamma översänt för överlåtelse av utskänkning meddelade föreskrifter, godkänt felaktiga överlåtelsekontrakt, ett ytterligare bevis för ovan gjort påstående, att kontrollstyrelsen icke vid alla tillfällen hos vederbörande myndighet kan finna erforderligt stöd vid övervakande därav, att rörelsen vid ifrågavarande bolag bedrivs på ett sätt, som står i överensstämmelse med gällande rusdrycksförsäljningsförordning eller på densamma grundade av kontrollstyrelsen utfärdade föreskrifter.»

Det har förut i dag diskuterats angående Brattssystemet, det nuvarande individuella kontrollsystemet och dess möjligheter att kunna tillfredsställande lösa rusdrycksproblemet. Det har framhållits från åtskilliga håll, att detta system är ett system i spillror och att dess fall måste anses nära. Jag vill i anledning av detta kontrollstyrelsens yttrande framhålla, att en av orsakerna till att Brattssystemet måste göra bankrott ligger däri, att det är omöjligt att i landsortens kommuner finna bolagsstyrelser, som äro besjälade av den anda, som är nödvändig för att kunna verkligen tillämpa detta individuella kontrollsystem. Och det är naturligtvis så mycket mera omöjligt att kunna tillämpa detta system ute i landet, som det av kontrollstyrelsens framställning är tydligt, att icke ens alla länsstyrelser lämna kontrollstyrelsen det stöd, som denna styrelse behöver för att tillse, att gällande rusdrycksförsäljningsförordning efterlevs.

Vad nu beträffar det föreliggande förslaget av bevillningsutskottet, så är det i fråga om § 17 detsamma, som bevillningsutskottet har framlagt 1918 och 1919. Men jag ber att få anmärka, att 1918 beslöt denna kammare, i enlighet med en motion som jag och herr Hamrin då hade framlagt, att gå åtskilligt längre, än vad t. o. m. reservanterna göra här. Förra året godkände visserligen denna kammare, ehuruval med en gensaga från nykterhetshåll, den formulering, som utskottet nu föreslagit. Men det berodde natur-

ligtvis därpå, att man hoppades, att man möjligen skulle kunna få första kammaren med på en sådan moderat förändring av denna paragraf. Men det visade sig icke vara fallet. Varför andra kammaren i år skulle bifalla utskottets förslag, då vi ha här en reservation, som beträffande § 17 tillstyrker bifall till motionen och dessutom går på aldeles samma linje, som Kungl. Maj:t i sin proposition 1918, har jag för min del svårt att förstå. Den sakliga skillnaden är ju den, att bevillningsutskottet vill, att alla bolag, som funnos 1918, skola få rätt att vara kvar, men reservationen vill, att om de bolag, som enligt invånareantalet skulle få upprättas, skulle bli färre än 1918, så skola flera bolag icke få upprättas än som då funnos. Vi förstå, att bevillningsutskottets förslag är en handräckning åt bolagsintresset. Det vill skydda vissa bolag att få vara kvar, under det att reservationen är en handräckning åt nykterhetsintresset, i syfte att man skall kunna minska bolagens antal så mycket som möjligt. Jag kan därför icke förstå annat än att denna kammare har all anledning att närma sig den ståndpunkt, som kammaren intog 1918, och således bifalla reservationen i fråga om § 17.

Men härtill kommer, att nu har i år framlagts förslag om en ändring av § 18 i rusdrycksförsäljningsförordningen, nämligen den ändringen, att ett bolag skall kunna i en annan kommun inrätta en filial för utminuterung av rusdrycker, vilket nu är förbjudet. Det är den Waldénska linjen från år 1918. Herr Waldén motionerade då i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om inskränkning av bolagens antal, att bolagen skulle ha rätt att upprätta sådana filialer för utminuterung, i händelse Kungl. Maj:ts proposition bifölles. Om detta förslag yttrade bevillningsutskottet 1918: »Skulle utskottets förslag rörande begränsningen av bolagens antal vinna bifall, är ju förutsättningen för motionen väsentligen försvagad. Ej ens ett genomförande av Kungl. Maj:ts förslag synes dock innebära tillräcklig grund för motionärens yrkande.» Således var bevillningsutskottet 1918 av den uppfattningen, att ett bifall till den lydelse av § 17, som reservanterna här föreslå, nämligen herr Jonsson i Hökhult m. fl., innebär icke tillräcklig grund för en ändring av § 18. Jag måste för min del instämma i detta omdöme. Att nu införa en rätt för bolaget att inrätta utminuterung i en grannkommun, naturligtvis med denna kommuns medgivande, innebär, att man tager med ena handen vad man givit med den andra. Nu beslutar man i § 17 att inskränka bolagens antal, men sedan i § 18 beslutar man bereda möjlighet för dessa kommuner att på denna bakväg få utminuterung. Jag finner icke för min del, att det är någon anledning därtill.

Jag ber, herr vice talman, att få yrka bifall till herr Jonssons i Hökhult m. fl. reservation i vad den rör § 17, men jag ber att få yrka avslag på alla ändringsförslag beträffande § 18, så att alltså denna paragraf bibehålles i sin nuvarande lydelse.

Herr Björklund: Herr vice talman, mina herrar! När

Ang.
inskränkning
av rusdrycks-
försäljnings-
bolagensantal.
(Forts.)

Ang. inskränkning av rusdrycksförsäljningsbolagens antal. detta utskottsbetänkande justerades, var jag icke i tillfälle att närvara. Jag vill därför här med några korta ord motivera, varför jag står på samma linje som den, vilken angives i den av herr Jonsson i Hökhult m. fl. avgivna reservationen.

(Forts.)

Motionen såsom sådan är ju tillkommen för att i någon mån råda bot på ett enligt mitt förmenande absolut oefterrättlighetsförhållande, som är rådande nere i Malmöhus och Kristianstads län. Där är det så, att man upprättat ett stort antal spritbolag, som, såvitt jag förstår, icke ha någon som helst uppgift att fylla vare sig i ekonomiskt avseende eller ur nykterhetssynpunkt. Det skulle vara önskvärt, om kammarens ledamöter finge tillfälle att höra alla de revisorer, som i år varit ute och granskat dessa bolags förvaltning. Det är nämligen så, att visserligen ha kammarens ledamöter fått höra en hel del av vad kontrollstyrelsen har att säga om dessa bolag, men därutöver är det nog åtskilliga flera och mera grava anmärkningar, som vederbörande revisorer ha att draga fram i dagsljuset.

När man ser efter, vilken skillnad som strängt taget förefinnes mellan utskottsutlåtandet och den av herr Jonsson i Hökhult m. fl. avgivna reservationen, visar det sig, att skillnaden är kanske icke så liten, som man sökt göra gällande. Det är ändå så, att under det reservanterna motsätta sig varje som helst utökning av bolagens antal, går utskottsbetänkandet ut på att det i vissa fall skall kunna tillåtas vederbörande, som äro intresserade av att bilda bolag, att få ett sådant till stånd, under förutsättning att de därtill kunna vinna kommunalstämmans medgivande.

Jag skall icke längre upptaga tiden med detta utan vill, herr vice talman, endast i all korthet yrka bifall till den av herr Jonsson i Hökhult m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr Holmström: Herr vice talman! Jag var förhindrad att närvara i utskottet, när detta betänkande justerades, och därför har jag icke kommit med bland dem, som här stå såsom reservanter, nämligen herrar Jonsson i Hökhult m. fl. Jag vill därför be att få antecknat, till kammarens protokoll, att jag ställer mig på dessa reservanters ståndpunkt. I fråga om de gällande bestämmelserna om rusdrycksförsäljningsbolags bildande är det nog icke bra som det är. Jag kan anföra ett exempel. I min hemtrakt har man särskilt erfarenhet av vart det leder hän. I Luggude härad är det fyra socknar gränsande till varandra, som ha dylika bolag, och när man tittar på de siffror, som angiva vad de sålt och hur stor deras omsättning varit, visar det sig, att ett av dessa bolag icke sålt mer än 350 liter på ett helt år. Man förstår ju, att det är onödigt stor apparat att bilda bolag för så liten omsättning. Dessa fyra bolags försäljning skulle säkerligen ha skötts av ett bolag lika bra. Dessa många bolag, äro ganska onödiga. Vin kan man få från vederbörande hemortsbolag lika bra. När en person ändå skall resa dit och hämta sina spritvaror, kan man även hämta vinet där.

Jag finner således, att en ändring bör göras, och har ställt mig på samma ståndpunkt som herr Jonsson i Hökhult m. fl. Jag ber att få yrka bifall till deras reservation.

Herr Kant: Den ärade talaren på Gottlandsbänken riktade en förebräelse mot mig för bristande konsekvens, då jag å ena sidan uttalade den meningen, att någon förändring av försäljningsförordningen icke borde förekomma, och å andra sidan yrkade bifall till det föreliggande förslaget om ändring av § 18. Jag kan icke godtaga riktigheten av denna anmärkning, ty jag står alltjämt på den ståndpunkten, att någon förändring icke bör vidtagas. Jag beklagar, att det föreliggande förslaget framkommit, och jag beklagar, att de andra motionerna, som gå ut på yrkande om förändring av försäljningsförordningen, framkommit, men när nu i alla fall sådana motioner ha framburits, är det varje medlems i kammaren plikt att fatta position till det föreliggande ärendet, och då måste jag rösta så, som jag anser min plikt bjuda.

Samma ärade talare uppehöll sig även rätt mycket vid den såsom bilaga D. vid betänkandet fogade handlingen. Det är en rätt märklig handling. Den utger sig för att vara en berättelse över anmärkningar, framställda genom kontrollstyrelsens inspektionsavdelning mot vissa rusdrycksförsäljningsbolag. Men sedan i själva handlingen omtalas åtgärder, som kontrollstyrelsen vidtagit. Om detta står i inspektörernas berättelser eller är något, som kontrollstyrelsen själv ditsatt, vet man icke; handlingen är för övrigt varken dagtecknad eller undertecknad.

Nu är det emellertid så, att dessa bolag, som kontrollstyrelsen riktar anmärkningar emot, uppkommo i slutet av år 1919. Jag förmodar, att de inspektioner, som omtalas, förrättades i slutet av år 1919 eller början av år 1920. Då är det rätt märkligt, att det i denna handling säges ifrån, att kontrollstyrelsens anmälan till länsstyrelsen icke föranlett någon åtgärd. Hur vet kontrollstyrelsen eller inspektörerna det? Konungens befallningshavande hava, förmodar jag, som deras plikt bjuder dem, infordrat yttranden från dessa bolag. Huruvida dessa yttranden, vilka sannolikt inkommit under första månaderna av detta år, föranlett åtgärder eller icke, det vet man icke. I varje fall synes det mig, som om det icke vore alldeles klart och givet, att när en anmälan från kontrollstyrelsen kommer till vederbörande länsstyrelse, detta skall, även om grova förseelser skulle föreligga, med nödvändighet föranleda åtal. Man har också den utvägen, att länsstyrelserna kunna skriva till vederbörande bolag och framhålla det oriktiga i deras förfarande, och om bolagsstyrelserna erkänna förseelsen och förklara, att de skola vidtaga rättelse, då behöver ju icke något åtal förekomma. Så förfar vår högste representant för rättsväsendet, justitieombudsmannen. Det händer i många fall, att han låter bero vid en förklaring, som inkommit från vederbörande domare eller ämbetsman. Det är icke alls givet, att en anmälan eller anmärkning behöver föranleda åtal. Lika väl som detta kan äga rum i justitieombudsmannens verksamhet, likaväl kan det ske på detta område. Men det förefaller, som nykterhetsvännerna och kontrollstyrelsen oeftergivligen skulle fordra, att så snart en anmälan kommit från kontrollstyrelsen till länsstyrelserna, detta skall föranleda åtal.

Ang.
inskränkning
av rusdrycks-
försäljnings-
bolagens antal.
(Forts.)

Ang.
inskränkning
av rusdrycks-
försäljnings-
bolagens antal.
(Forts.)

Medan jag har ordet vill jag, herr vice talman, begagna tillfället att än en gång understryka det oeffterrättliga däri att först besluta om att införa allmän folkomröstning på detta område och sedan några veckor därefter fatta ett beslut om begränsning av bolagens antal. Det är ju att upphäva kommunernas självbestämmningsrätt, att giva med ena handen och taga tillbaka med den andra. På detta sätt kommer det beträffande denna förordning, likaväl som beträffande andra förordningar, som bli föremål för partiella förändringar, att inträffa, att det ena stadgandet strider mot det andra, så att det icke blir den logiska konsekvens, som man vill finna i varje lagstiftning. Det förefaller mig, som om flera av herrarna skulle mena, att ju galnare det blir, så mycket bättre. Det vill jag icke vara med om, utan jag håller före, att det nuvarande kontrollsystemet och den nuvarande individuella kontrollen är något gott och att man därmed kan åstadkomma mycket goda och betydande resultat. Men jag vill varna herrar nykterhetsvänner för att gå alltför långt på denna väg, ty då kunde det hända, att förhållandena bleve sådana, att det svenska folket avskuddade sig denna tvångströja på ett sätt, som skulle komma att väcka alivarliga bekymmer hos herrar nykterhetsvänner.

Herr R ö i n g: Ja, mina herrar, aptiten växer, medan man äter! Jag trodde verkligen icke, att det skulle vara någon i denna kammare, som skulle yrka avslag på bevillningsutskottets hemställan, vad § 18 beträffar, men det finns verkligen åtminstone en i denna kammare som är mer konungslig än konungen själv, nämligen herr Moberger. Han kan icke ens vara med om ett förslag, som herr Alexis Björkman m. fl. i bevillningsutskottet beträtt, nämligen att upprätthålla kommunernas självbestämmningsrätt, så att om en kommun beslutar, att utskänkning skall äga rum, icke ens ett bolag skulle ha rättighet öppna filialförsäljning i den kommunen. Jag har svårt tänka mig möjligheten av, att andra kammaren vill biträda ett sådant yrkande som det, herr Moberger nu framställt.

Jag tillåter mig, herr vice talman, framhålla det betänkliga i ett eventuellt bifall till detta yrkande, och jag anhåller få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen, som under herr Röings anförande inträtt och övertagit ledningen av förhandlingarna, lämnade nu ordet till

Herr S ä v s t r ö m, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag skulle vilja fästa uppmärksamheten på en sak. Här har nu framställts flera yrkanden, och under herr Mobergers långa anförande var det kanske litet svårt att uppfatta, vad han egentligen syftade på. Hans yrkande gick emellertid ut på ett bifall till den reservation, som är avgiven av herr Jonsson i Hökhult m. fl., men med uteslutande av § 18. Jag vill säga, att just denna uteslutning av § 18 är det viktigaste för oss i denna stund. Jag skulle till och med vilja betona, att jag skulle icke ens vara rädd för § 17 enligt utskottets förslag, om icke annat stod att vinna. Huvudsaken är, att § 18,

sådan den här föreslagits, icke vinner kammarens bifall. Det är det viktigaste för närvarande.

Jag ber, herr talman, att få hemställa om bifall till herr Mobergers yrkande.

*Ang.
inskränkning
av rusdrycks-
försäljnings-
bolagens antal.
(Forts.)*

Med herr Sävström förenade sig herrar *Johanson* i Huskvarna, *Nilsson* i Landeryd, *Hamrin*, *Runefors* och *Igel*.

Herr Sköld: Herr talman! Man måste säga sig, att man icke kan undgå att känna en viss förvåning över det yrkande, som här framställts av herrar Moberger och Sävström. Här ha nu nykterhetsvännerna i detta land under många år kämpat för genomförande av det lokala vetot, och i dag föreslå faktiskt herrarna, att det lokala vetot skall avskaffas.

Saken ligger ju så, att utskottet håller på, att kommunerna själva skola få bestämma, huruvida man skall ha rusdrycksförsäljning eller ej. Detta är nu förenat med vissa tekniska svårigheter, därför att om det ordnas så, att vilka kommuner som helst kunna besluta att införa rusdrycksförsäljning, då kan man få en del bolag, som äro så små och så litet bärkraftiga, att de icke bliva i stånd att följa lagens föreskrifter. Man har då inom bevillningsutskottet försökt finna en medelväg. Å ena sidan har man velat skapa bolag av sådan beskaffenhet, att de kunna följa lagen och sköta försäljningen på sådant sätt, att det blir i överensstämmelse med lagens föreskrifter, och å andra sidan har man velat giva kommunerna rättighet att själva bestämma i denna fråga.

Om man närmare ser på herrarnas förslag, kan man fråga, vad det egentligen går ut på? Jo, att länsstyrelserna skulle ha rättighet att meddela denna utskänkingsrättighet åt ett litet antal bolag inom varje län. För vissa kommuner skulle det finnas lokalt veto men för andra icke, därför att de aldrig skulle få tillfälle att begagna det. Under dessa omständigheter har verkligen herr Kant rätt, att då blir det lokala vetot ett fullständigt spegelfäkteri. Jag vill för min del också instämma i det, som herr Röing sade, nämligen att om så gamla välkända nykterhetsvännar som herr Alexis Björkman m. fl. kunnat vara med om det föreliggande förslaget, så kan även andra kammaren vara med om det.

Jag vill för min del, herr talman, yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Jonsson i Hökhult m. fl.

Herr Moberger: Herr talman! Den siste ärade talaren har velat framhålla, att det skulle vara att inskränka det lokala vetot för kommunerna, om vi nu bifalla det yrkande, som jag framställt. Jag ber att få påpeka, att § 18, såsom den nu lyder, medger rusdrycksförsäljningsbolag, att anordna filialutskänkning i andra kommuner. Det är icke fråga om lokalt veto i detta fall, ty det lokala vetot innebär, då det utövas, att all försäljning förbjödes. Här är fråga om att utöka den rättighet, som redan nu finnes, med rättigheten att inrätta filialutminutering inom andra kommuner. Det

Ang.
inskränkning
av rusdrycks-
försäljnings-
bolagens antal.
(Forts.)

är detta som jag liksom även nykterhetsgruppen för sin del anser vara att införa en förändring, som icke kan vara till gagn för nykterhetstillståndet bland folket, utan tvärtom.

Det är av den anledningen, herr talman, som jag fortfarande ber att få vidhålla mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen till en början propositioner beträffande 17 § i förordningen angående försäljning av rusdrycker, nämligen på 1:o) bifall till utskottets förslag i avseende å denna paragraf, 2:o) bifall till den av friherre Fleming m. fl. vid betänkandet fogade reservationen, i vad den samma anginge samma paragraf samt 3:o) bifall till vad av herr Jonsson i Hökhult m. fl. i fråga om paragrafen föreslagits i den av dem vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den sistnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid, i anledning varav herr talmannen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 1:o) angivna antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren beträffande 17 § i förordningen angående försäljning av rusdrycker bifaller vad av herr Jonsson i Hökhult m. fl. föreslagits i den av dem vid bevillningsutskottets betänkande nr 29 avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets förslag rörande samma paragraf.

Voteringen utvisade 91 ja mot 52 nej, vadan kammaren bifallit det förslag rörande föreliggande paragraf, som innefattades i den av herr Jonsson i Hökhult m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

Härefter framställde herr talmannen vidkommande 18 § propositioner dels på bifall till utskottets förslag till ändrad lydelse av ifrågavarande paragraf, dels ock på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller vad bevillningsutskottet i sitt förevarande betänkande nr 29 föreslagit beträffande 18 § i förordningen angående försäljning av rusdrycker, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda förslag.

Omröstningen utföll med 65 ja, men 69 nej; och hade kammaren alltså avslagit utskottets förslag till ändrad lydelse av förevarande paragraf.

*Ang.
inskränkning
av rusdrycks-
försäljnings-
bolagens antal.
(Forts.)*

§ 5.

Vid nu skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande, nr 46, i anledning av väckt motion angående åtgärder för åstadkommande av förbättrad ventilation i riksdagens utskotts- och plenilokaler, begärdes ordet av

*Ang. förbät-
rad ventilation
i riksdagens
utskotts- och
plenilokaler.*

Herr Zander, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få taga kammarledamöternas uppmärksamhet i anspråk en liten stund vid behandlingen av detta ärende, som herr Clason motionerat om i första kammaren. Det gäller här luften i riksdagens utskotts- och plenilokaler och är följaktligen en angelägenhet, som berör ledamöterna mycket intimt. Utskottet har yrkat avslag på herr Clasons hemställan om ytterligare utredning av detta spörsmål. Jag får för min del utan vidare säga, att jag icke kommer att yrka någon ändring i utskottets förslag. Jag tror, att man lika väl skall kunna med litet uppmärksamhet på ventileringen få luften bättre utan att behöva verkställa en så vittomfattande utredning.

Jag vill emellertid stryka under, att förhållandena, sådana de nu äro, icke äro tillfredsställande och att det icke går att som sakkunniga gjort, söka påstå, att luften är bra som den är. Det är endast att konstatera exempel genom att omedelbart studera termometern. Det kan visserligen sägas, att varm luft kan vara ren luft, men jag vill draga i tvivelsmål, om det är en lämplig atmosfär med en temperatur på över 20 grader för friska, arbetsföra och väl klädda människor att utföra sitt arbete uti. Här säga en del sakkunniga personer, som haft utredningen om hand, att de undersökt temperaturen vid olika tillfällen och funnit den mycket tillfredsställande, och att den samma icke överstigit ett visst gradtal, ehuru plenum pågått länge i kammaren. Jag har konstaterat att i dag, då vi började efter det uppehåll, som gjordes på middagen, således omkring kl. 7 eller strax därefter, var temperaturen i plenisalen 21 grader. Det är påtagligt, att det är en alldeles för hög temperatur för friska människor. Det kan icke vara förenligt med god hälsa, och sinnesjämviken — höll jag på att säga — går det knappast att hålla uppe. I klubbrummen där vi sitta och skriva eller eljest ofta vistas, har temperaturen varit uppe i över 23 grader. Om man sålunda sitter i denna höga temperatur och sedan kommer in i plenisalen, där det kanske icke är mer än 18 grader, kan detta hastiga ombyte icke vara för hälsan fördelaktigt. Förkylningar och ohälsa blir därför ofta följden. Och vid hög temperatur i kammaren ha vi kanske i bland märkt att kall luft blir påsläppt med sådan styrka, att det faktiskt går kalla kårar efter ryggraden. Det kan icke vara bra för hälsan.

Ang. förbättrad ventilation i riksdagens utskotts- och plenislokaler.
(Forts.)

Dessa olägenheter tror jag dock icke bero på bristande värmeanordningar utan snarare på bristande tillsyn över dessa anordningar. Jag kan icke förneka, att jag anser bristen ligga däri. Jag får för min del erkänna, att jag icke känner arbetsfördelningen inom riksdagshuset och ej vet, vem som skall sköta ventilationen och värmeanordningarna. Maskinisten sköter väl värmeanordningarna därefter i maskinrummen, men vem som kontrollerar värmen här uppe känner jag icke till. Jag vill bara slå fast, att det är en högst ojämn temperatur — ett förhållande som alldeles påtagligt är otillfredsställande. Jag tror, att det kunde avhjälpas genom att några personer hade till uppgift att tillse, att icke temperaturen går över vad läkare i huvudsak anse såsom normal och lämplig temperatur för friska människor, nämligen 18 grader, men tillse icke blott detta, utan även att vid uppehåll i kammarens arbete samt i utskottsarbetet det ventileras genom att öppna fönstren i utskottslokaler, klubbrum och korridorer, så att man får frisk luft direkt utifrån. Det är min fulla övertygelse, att dessa åtgärder skulle vara till väsentligt stor hjälp. Jag skulle vilja uttala önskan om, att riksgäldsfullmäktige hade sin uppmärksamhet riktad på denna sak. Jag tror icke, att det för att få bättre luft i riksdagshuset ej skall behöva bliva några dyrbara ändringsarbeten i ventilationsanordningarna, utan att detta skall kunna ske genom större uppmärksamhet på temperaturen och genom ett större intresse för att vid uppehåll i plenum och vid uppehåll i utskottsarbetet och emellanåt i klubbrummen ventileras med öppna fönster. I plenisalarna går detta visserligen icke för sig, men där får man använda andra tillgängliga medel. Jag ville blott använda detta tillfälle för att understryka behovet av att så sker.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Föredrogos vart för sig första lagutskottets memorial och utlåtanden:

nr 30, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 27 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny giftermålsbalk m. m., dels och i ämnet väckta motioner;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillfällig löneförbättring åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster; och

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående dyrtidstillägg åt kontraktsprostar.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda memorial och utlåtanden hemställt.

§ 7.

Härefter föredrags andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 12, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående viss ändring i gällande universitetsstatuter; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 8.

Å föredragningslistan fanns härpå uppfört statsutskottets utlåtande, nr 4: I och II, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 fjärde huvudtitel, innefattande anslaget till försvarsdepartementet, avd. I, Departementet, och avd. II, Lantförsvaret.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr A n d e r s o n i Råstock, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig att hemställa, att detta ärende måtte föredragas punktvis genom uppläsande av kantrubrikerna, i den mån icke annat påyrkas.

Denna hemställan bifölls.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkterna 11—21.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 22, angående anslag till det frivilliga skytteväsendets befrämjande. *Ang. det frivilliga skytteväsendet.*

I överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen hemställde utskottet, att riksdagen måtte

a) till det frivilliga skytteväsendets befrämjande å extra stat för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 1,472,000 kronor;

Ang. det frivilliga skytteväsendet.
(Forts.)

b) medgiva, att av detta anslag ett belopp av 880,000 kronor, motsvarande ammunitionsbidraget till äldre anslagsberättigade skyttar, finge ställas till förfogande av arméförvaltningens artilleridepartement för anskaffning av mobiliseringsammunition, mot det att departementet till skytteförbundens överstyrelse utlämnade 8,800,000 skarpladdade patroner m/94, med skyldighet för överstyrelsen att återställa tomhylsor och laddramar, svarande mot 75 procent av det utlämnade antalet patroner, dock med rätt för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle sådant påkalla, till överstyrelsen kontant utbetala sistnämnda belopp; samt

c) medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelsens expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, finge från förefintliga reservationer under extra anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under år 1920 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma år vore eller kunde vara bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Vid denna punkt hade emellertid reservation avgivits av herrar Nilsson i Kabbarp, O. U. B. Olsson, Tengdahl, J. Nilsson i Malmö, Anderson i Råstock, Waldén, Jansson i Falun, Andersson i Gävle och O. Nilsson i Örebro, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) avslå Kungl. Maj:ts framställning rörande anslag å 1921 års stat till det frivilliga skytteväsendets befrämjande; och

b) medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelsens expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, finge från förefintliga reservationer under extra anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under år 1920 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma år vore eller kunde vara bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Punkten föredrogs. Därefter anförde:

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Ehuru jag icke hyser någon förtröstan till att utgången av detta ärende skall komma att ske i enlighet med det yrkande, som vi socialdemokrater i statsutskottet tillåtit oss framställa i vår reservation, skall jag dock be att få säga några ord.

Jag har tidigare några gånger haft tillfälle att säga, att jag för min del icke anser, att denna rörelse är värd någon uppmuntran, och jag hade till och med tillfälle att säga detta före världskriget. Jag vågar nu säga, att det, att döma av utskottsmajoritetens förslag på denna punkt, verkligen ser ut, som om man vore fullkomligt på det klara med, att ingen förbättring alls står att vinna beträffande kostnaderna för våra försvarsmedel. Det finns ingen annan möjlighet än att i allo liksom tidigare lita till vapnets bruk. Vad som särskilt verkar upprörande på mig är, att man med detta anslag söker till

skyttar utbilda icke mindre än 20,000 mycket unga män. Man har ingenting lärt och ingenting glömt. Man går på alldeles, som om ingenting inträffat, och det är detta — jag vill betona det ännu en gång — som på det djupaste smärtar mig.

Jag vill för övrigt säga, att jag tidigare förfäktat, att skytterörelsen är och förblir en dilettantrörelse — en uppfattning som jag vidhåller — som de militära myndigheterna icke, såvitt jag kunnat finna, tillmätt någon som helst betydelse, åtminstone icke vad gäller dessa skyttars värnpliktstid. Där har nämligen icke medgivits dem någon förkortning, utan även om de ha varit aldrig så skickliga, ha de fått gå med alldeles på samma sätt som de, som ryckt in till vederbörande övningsplats alldeles ovana vid vapnets bruk.

Jag har dessutom också, fast tyvärr för döva öron, påpekat, att det vore bra mycket förståndigare att använda denna rätt så betydande summa av 1,472,000 kronor till att bygga exempelvis järnvägar uppe i Norrland. Visserligen äro kostnaderna nu per kilometer bra mycket större, så att pengarna icke räcka så långt som tidigare, men jag ber att få erinra om, att vi nu kanske mer än någonsin behöva spara just för att åstadkomma något, som är i stånd att bryta bygd. Jag ber för min del att få säga, att orsaken till, att jag nyligen kunde vara med om att anslå en halv miljon till en järnvägsbyggnad i Norrland, trots att Kungl. Maj:t icke begärt det, var, att jag ansåg mig kunna hysa åtminstone någon förhoppning om, att andra kammaren och för övrigt även första kammaren skulle vara med om att spara på den nu föreliggande punkten.

Jag anser vidare, att, om det är klart, att sparsamhetsvännerna och de, som vilja använda dessa pengar till nyttiga ändamål, böra vara med om att spara i detta fall, böra också alla de, som äro besjälade av en religiös åskådning, vara med härom. Under debatterna här i kammaren har icke alltför sällan också framhållits just denna syn på saken, nämligen att den religiösa känslan sannerligen icke främjas därigenom, att skytteföreningarna så att säga erhålla fullständig legalisering genom det stora statsanslag, som man ger dem.

Jag finner således, herr talman, att alla skäl tala för ett bifall till vår reservation. Jag skall icke förlänga debatten, då jag för min del, som jag redan i början sade, icke tror, att andra kammaren för sin del numera på detta område representerar någon sparsamhet. Jag yrkar bifall till reservationen.

I detta yttrande instämde herrar *Borggren, Sjögren, Björk* i Tryde, *Billqvist, Bäcklund, Viklund* i Oviken och *Lagerkvist*.

Herr *Jönsson* i Revinge: Ja, herr talman, mina herrar! Jag kan rakt icke förstå, varför herr Anderson i Råstock just vid behandlingen av denna punkt skulle rycka fram med det principiella uttalande, som han gjorde, då han förmenade att vi andra ingenting lärt av världskriget. Jag tycker, att ställer han sig på avvärpningsståndpunkt, borde han gjort sina invändningar tidigare. Nu har en hel del anslag redan beviljats, och han har icke alls haft några prin-

Ang. det frivilliga skytteväsendet.
(Forts.)

cipiella betänkligheter mot dessa anslag, utan varit med om att tillstyrka dem i statsutskottet. Han räknar således tydligen med, att ännu äro icke förhållandena i världen sådana, att vi kunna ge oss in på den rena avvärningen, och till och med den nuvarande krigsministern har ju i sitt föredrag den 1 maj förklarat, att han för sin del icke är beredd till att gå till någon avrustning omedelbart.

Beträffande nu detta anslag kan jag icke förstå, varför man nu, när utredning av vår försvarsfråga pågår skulle helt och hållet stryka detsamma. Det har beviljats i många år, och även de militära myndigheterna hava förklarat, att skytterörelsen från försvarssynpunkt sett, har sin givna betydelse. Därför tycker jag, att man åtminstone bör avveckla anslaget och icke slopa det hela på en gång. Jag kan icke finna annat, än att detta skytteväsen i alla fall är ett led i vår försvarsorganisation, och därför har jag varit med om utskottets förslag.

Jag ber att få påpeka, att rent automatiskt har under de senare åren en nedsättning av anslaget ägt rum på grund av penningvärdets fall och vidare har departementschefen föreslagit en sänkning av anslaget med icke mindre än 154,000 kronor. Jag tror, att det bör räcka för denna gång, och i samband med den stundande försvarsrevisionen kan man sedermera göra en utredning om frågan, huruvida man framdeles skall bevilja anslag till den frivilliga skytterörelsen eller icke.

Jag yrkar bifall till statsutskottets förslag.

Herr Månsson i Hagaström: Herr talman! Jag är motståndare till såväl detta anslag som även till de slösaktiga anslag, som utgå till idrottens befrämjande. Jag är det därför, att jag anser, att i så allvarliga tider, när vi lida under dyrtid, hava vi för närvarande icke råd att kasta bort sådana massor pengar till rörelser som icke kunna karakteriseras annat än som nöjesrörelser. Här ungdomen i skilda samhällsklasser, vilka, som man påstår, skulle vara med om dessa rörelser, så gott om tid och aktivitet, att den kan slösa en hel mängd på dessa rörelser, då synes det mig, att staten icke bör understödja dem med statsanslag, därför att staten bör söka leda ungdomars aktivitet in på andra och nyttigare banor. Vi hava nu t. ex. så förfärligt ont om bostäder, hur skulle det vara, om såväl skytteföreningarnas som idrottsföreningarnas medlemmar använde sin överflödiga tid och sitt behov av rekreation till att lära sig mura och timra hus och bilda kooperativa byggnadslag och med statens stöd i någon form bygga hus åt varandra och åt sig själva? Det synes mig vara mycket nyttigare än att använda kvällar och söndagar till att ligga ute och plugga skott, och likaså är fallet vad idrotten beträffar. Det är, menar jag, illa använd kraft, och staten har ingen anledning att under nuvarande förhållanden uppmuntra detta.

Herr Jönsson i Revinge säger, att förhållandena i världen äro icke sådana, att vi med detsamma kunna avvärpa. Jag vill bara säga, att fränsett det att vi ju också skola vara med i nationernas förbund, vilket herr Jönsson i Revinge gått på ganska allvarligt för att

vi skulle göra, så äro förhållandena i världen dock sådana, att det över huvud spelar en mycket liten roll nu gent emot de härskande stormakterna, om vi hava ett försvar eller icke, ty de göra med oss precis som de vilja, — de giva oss den ull och bomull och kol, som de finna för gott, och icke en kolbit eller en ulltapp eller en bomullssudd mera, om vi än gjorde aldrig det, och för oss är det väl av vikt att få in ull och bomull och kol till hösten och icke att bravera med så och så många skyttar eller med, att det och det hava vi gjort i militärt avseende.

Jag skall be att få yrka avslag på utskottets förslag.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Ett par av de föregående talarna, som yrkat avslag, herrar Anderson i Råstock och Månsson i Hagaström, tyckas tydligen resonera ungefär så: vi äro nu vid den tidpunkt, då vi utan vidare kunna smida om våra svärd till plogbillar; den ene förordar att i stället bygga järnvägar, den andre att bygga hus och jag skall vara den förste att erkänna, att givetvis skulle det vara väl, om vi vore framme vid det tillstånd att så vore möjligt. Jag tror dock, att den som nyktert ser på det nuvarande saksäget, måste erkänna, att man långt ifrån är framme vid ett sådant tillfälle, då bajonetterna utan vidare kunna smidas till hvar och vi helt och hållet kunna inrätta oss för fredens värv.

Nu synes man emellertid från håll, som de bägge talarna företräda, i viss mån ändrat uppfattning beträffande skytterörelsen. Medan åtminstone bland många av det socialdemokratiska partiets anhängare tidigare uttalanden gjorts till förmån för skytterörelsen, tyckes man nu allmänt hava sadlat om och uttalar sig emot densamma.

Under föregående års debatt yttrade sig en talare från det socialdemokratiska hållet, herr Hallén. — jag beklagar att han icke nu är närvarande — emot skytteanslaget, och detta bland annat på grund av att erfarenheten under världskriget skulle visat, att det icke betydde något nu i försvarshänseende, i rent militärt hänseende, huruvida man kunde litet bättre eller till äventyrs litet sämre hantera sitt gevär. Jag skall icke här försöka ingå på en sakkunnig utredning, jag skall endast be att få citera ett uttalande av en person, om vars politiska ståndpunkt de ärade talarna må tänka vad de vilja, men som dock som militär måste anses vara väl så framstående, som den nuvarande krigsministern, som är för anslaget borttagande. Det är general Ludendorff jag åsyftar. Herr Hallén gjorde gällande, att under nuvarande krigföring det icke är av betydelse, huruvida den enskilde soldaten kunde så väl hantera geväret. Det var helt andra vapen, som kommo till användning och gjorde geväret tämligen betydelselöst. I Ludendorffs erinringar om kriget omtalar han, att vid den tid då han förflyttades från ost- till västfronten och övertog ledningen där — det sammanföll ungefär med den tidpunkt, då herr Hallén besökte fronten i väster — hade man där upphört att använda gevär och i stället tagit till dels kulsprutor och dels handgranater. Men han fann genast, att det var alldeles nödvändigt att åter införa geväret till allmän användning, och där mötte honom ett mycket stort

Ang. det frivilliga skytteväsendet.
(Forts.)

Ang. det frivilliga skytteväsendet.
(Forts.)

och omfattande arbete, innan detta var genomfört. Han gick ännu längre och arbetade på att så mycket som möjligt förenkla kulsprutorna och göra dessa lätta, så att de kunde betjänas av så få personer som möjligt. Han lyckades komma därhän, att få fram en typ som kunde betjänas av två personer, men han beklagade likväl, att därigenom gick ett mycket stort antal gevärsbärare bort, och att han icke kunde komma så långt att en enda person kunde betjäna en kulspruta. Detta visar, att han tillmätte geväret och skickligheten att använda detta en mycket stor betydelse, och då bör det vara tämligen uppenbart, att det icke är betydelselöst, om den som övas i vapnets bruk och som kanhända — jag kan icke komma från det — kan komma att kallas ut att på allvar bruka vapnen, om denne samme bättre eller sämre förstår att hantera sitt gevär.

Nu anser man, och den meningen företräddes dels av herr Anderson i Rästock och dels av herr Månsson i Hagaström, att hela skytterörelsen är ett alldeles för dyrt nöje, och att pengarna kunde användas nyttigare. Är det någon som på allvar tror, att man t. ex. skulle kunna få arbetareynglingar att med samma intresse använda sin lediga tid till att bygga hus? Jag skall gärna erkänna att därav finnes stort behov, men jag tror icke för min del, att det går att omvandla intresset på sådant vis, och säkert är att skall man försöka få intresset visat mot det hållet, kommer det nog att fordras anslag, som komma att bli minst lika stora som detta och säkerligen till mycket ringa nytta. Emellertid måste jag säga, att då det nu så är, att den ungdom, som har så mycken ledighet, skall sysselsättas, tror jag för min del, att den kunde sysselsättas på sämre sätt än genom att öva sig i att hantera sitt gevär. Dels det praktiska värde, som ligger i att främja försvarsberedskapen, dels också att det verkligen är något som är ägnat att öva upp såväl den rent fysiska styrkan och säkerheten som ännu mera att öva upp nerverna och göra dem lugna och starka medför, att man icke kan anse de pengar bortkastade, som användas för skytterörelsens befrämjande.

Vare härmed huru som helst: När man här måste hysa den uppfattningen, att vi fortfarande nödgas hålla oss med ett försvarsväsen, när man vidare från håll, där man nu motsätter sig detta anslag, tidigare har bl. a. uttalat sig för »en man, ett gevär», och för en mera frivillig militär organisation, förefaller det mig vara ganska omotiverat att nu från samma håll motsätta sig den frivilliga försvarsvenksamhet, vi ha i skytterörelsen, och som tvivelsutan är värd det understöd den kan få. Jag ber därför, herr talman, att på det livligaste få tillstyrka bifall till anslaget.

Häruti instämde herr *Månsson* i Backa.

Herr *Engberg*: Herr talman, mina herrar! Det är ju uppenbart, att det kan hysas mycket delade meningar i den föreliggande frågan, och jag skall icke ett ögonblick förneka, att det självfallet kan ligga skäl i de synpunkter, som hava anförts från den sida, som här har försvarat utskottets hemställan, men det förefaller mig, som om man ändock, när man bedömer denna fråga, allt för mycket skju-

ter i bakgrunden den synpunkt, som bör vara den bestämmande. Jag vill då för min del för att undvika missförstånd säga, att den motivering, som anförts av min partivän herr Anderson i Råstoeck, när han talade om skytterörelsen sasom på något sätt farlig för den religiösa känslans utveckling i landet, kan jag under inga förhållanden göra till min egen. Jag vill icke heller på något sätt ställa mig solidarisk med den uppfattning, som utvecklades av herr Månsson i Hageström ty i motsats till honom hyser jag den uppfattningen, att trots det att vi ingått som medlem av nationernas förbund, hava vi att räkna med världen sådan den är och följaktligen också att räkna med vidmakthållandet av ett väpnat försvar i en eller annan form under en avsevärd tid framåt. För min del är frågan angående den frivilliga skytterörelsen att ställa i belysning av spörsmålet: gagnar det något mot bakgrunden av de erfarenheter, som kriget givit? Jag har den uppfattningen, att geväret kommer att spela allt mindre och mindre roll i det moderna kriget. Jag var i fjol i tillfälle att samtala med ett par officerare i Tyskland, som deltagit i hela kriget på västronten, och de talade om för mig, att enligt deras uppfattning spelade geväret icke längre någon roll i striderna. Det var kulsprutan, som hade övertagit funktionen, maskingevären i olika former som där fingo ersätta de gamla gevären, och det anfördes exempelvis, hurusom den tyska bajonettexercisen så långt ifrån kom till någon nytta, när det gällde ett verkligt anfall, att denna bajonettexercis var fullständigt onödig, därför att det icke fanns någon, som deltog i ett bajonettangrepp, som på minsta sätt iakttog något av de regler, som inpräntats under den militära drillen. Detsamma gäller naturligtvis också själva skjutskickligheten. I den mån som kulsprutan och dessa maskinkanoner och moderna förstörelseredskap kommit till användning, har den individuella skjutskickligheten med geväret blivit av allt mer och mer underordnad betydelse. Då måste man säga sig, att den synpunkt, som anförts som ett huvudargument av herr Jönsson i Revinge, nämligen att den frivilliga skytterörelsen skulle ingå som ett naturligt led, som han uttryckte sig, i landets försvarsorganisation, den synpunkten blir något tvivelaktigt.

Jag vill visst icke förneka, att den frivilliga skytterörelsen ur idrottssynpunkt kan erbjuda åtskilliga sidor, som givetvis kunna vara rätt så roande. Själv har jag varit en mycket intresserad skytt och skjutit ända sedan jag var 12 år gammal. Men jag måste å andra sidan med den erfarenhet jag haft ifrån den frivilliga skytterörelsen säga, att det sannerligen icke heller får förbises, att det utvecklats en tendens, en anda även inom denna rörelse, som icke precis hör till den sunda idrottsandan utan snarare tvärt om. Vore saken så, att den frivilliga skytterörelsen verkligen vore ett naturligt och organiskt led i en folklig, milisartad militärutveckling, d. v. s. om det vore så, att man hade något rimligt skäl, som pekade på, att geväret spelade sådan roll, att en påkostnad från statens sida till den frivilliga skytterörelsen verkligen ledde till något resultat, ja, då skulle man kunna se saken så, som herr Jönsson i Revinge gör. Men så kan jag för min del under inga förhållanden se den. Med allt erkännande av att det naturligtvis kan hysas delade meningar om saken, vill jag därför säga, att om

Ang. det frivilliga skytterörelsen.

(Forts.)

Ang. det frivilliga skytteväsendet.

(Forts.)

man önskar, att det anslag, som man ger, verkligen skall tjäna det syfte, man vill ernå, så tjänas icke det syftet med detta anslag.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr *Sävström* instämde häruti.

Herr *Anderson* i Råstock: Herr talman! Jag trodde sannerligen icke, att herr *Jönsson* i Revinge ville göra gällande, att det långt tidigare skulle varit tillfälle för mig att precisera min uppfattning beträffande försvarsfrågan i sin helhet. Ja, herr *Jönsson*, jag tror, att jag gjort mig känd för — åtminstone i statsutskottet och kanske också här i kammaren — att se ganska realistiskt på saker och ting. Här kan man icke tala om, att det är fråga om att riva sönder försvarsorganisationen. Det är icke heller fråga om att på något sätt föregripa den utredning, som herr *Jönsson* i Revinge m. fl. hålla på med, rörande huru vårt försvarsväsen skall organiseras. Den saken få vi tala om den gången, när den frågan föreligger till behandling. Vad jag här velat slå fast är, att *detta* måste anses vara en dilettantmässig rörelse, och jag har velat bevisa den saken med den enkla, faktiska omständigheten, att militärerna aldrig velat medgiva skyttarna någon som helst nedsättning i värnpliktstiden eller ge dem något annat övningsprogram än de övriga värnpliktiga fått. Detta är precis vad jag sagt, och det tror jag icke, att jag har någon anledning att frångå.

Så vill jag passa på att inkassera någonting, som jag av tidningarna i dag ser har sagts i första kammaren, där frågan redan är avgjord. Där har man nämligen från herr *Jönsson* i Revinge närstående håll åtminstone icke velat binda sina händer för framtiden. Man får väl kanske tolka detta som ett omen i den riktningen, att man vill taga under allvarligt övervägande, huruvida hela denna verksamhet kan befinnas vara i så hög grad önskvärd och nyttig, att staten fortfarande skall lämna bidrag därtill.

Sedan vill jag säga en sak till herr *Engberg*. Jag förstår icke, vilken uppfattning han fick av mitt anförande, eller om jag möjligen uttryckte mig otydligt. Jag hade klart för mig, att jag åtminstone menade, att de människor, som äro besjälade av religiös åskådning, borde kunna förena sig med sparsamhetsvännerna härvidlag och på den grund komma fram till ett gemensamt slutresultat. Det är vad jag sagt, och jag tror icke, att jag har anledning att taga det tillbaka. Och av de instämmanden jag fick, tror jag mig också kunna sluta till, att det var åtskilliga, som på den punkten förstodo, vad jag menade.

Det var också ett uttalande av herr *Magnusson* i Skövde, som jag skall be att få bemöta. Han åberopade för sin del, att den maximen, som han påstod, varit gällande inom socialdemokratiska partiet, att man utgått ifrån satsen »en man, ett gevär». Ja, herr *Magnusson*, det är länge, länge sedan den satsen var gällande. Åtminstone vill jag säga, att jag icke ändrat uppfattning i det hänseendet. Och därvidlag skall jag be att få hänvisa till mina kamrater inom Örebro län, som känna, vilken ståndpunkt jag i alla tider, sedan jag fått någon-

ting att säga i allmänna angelägenheter. intagit. Så att den beskyllningen fastnar icke på mig, herr Magnusson. Herr Magnusson sade vidare, att tiden ännu icke vore kommen att smida svärden till plogbilar. Ja, herr Magnusson kan titta på fjärde huvudtiteln, hurudan den är i år. Den har aldrig följts av så litet antal reservationer som nu. Och det beror på den omständigheten, att alla de frågor, som där beröras, äro under omsorgsfull och allvarlig prövning. Detta har gjort, att jag och mina partivänner inom statsutskottet icke velat hänga upp oss på småsaker. Nog har det funnits tillfällen att gripa till reservationer på flera punkter, ifall man velat se sakerna så smått, som man på sina håll velat göra.

Vad sedan beträffar att denna verksamhets utövande skulle vara så stärkande för nerverna, som herr Magnusson framhöll, så vill jag säga, vad jag redan förut någon gång sagt i kammaren, att det rakt icke behövs att gå in i en skytteförening för att lära sig skjuta. Jag kan försäkra, att bergslagspojkar, som jag tillhör, utan större tvekan skulle kunna taga upp en kamp och tävlan i en fältövning med dessa, som i många år tränat i skytteföreningar. För min del är jag beredd ännu, fastän jag icke längre tillhör ungdomen. Men så pass mycket har jag deltagit i skjutning, att jag icke behöver undergå någon extra kurs i någon skytteförening för att, om det skulle påfordras, kunna hantera mitt gevär.

Så ännu en sak, som man här från det håll, herr Magnusson i Skövde representerar, ondgjort sig över. Och det är, att vi icke ansett detta anslag såsom något nödigt eller angeläget anslag, och att kritiken gått i den riktningen, att man borde försöka att i stället intressera sig för att utbilda sig för något verkligt nyttigt. Ja, men, herr Magnusson i Skövde, vilketdera går lättast, om man börjar på den väg, som herr Månsson i Hagaström anvisade, eller om man fortsätter att anvisa anslag till sådana ändamål, som vi väl ändå få erkänna äro i mycket hög grad improduktiva? Jag tror, att det skulle bära ganska avsevärd frukt, ifall man gjorde ett försök. Detta skall ju emellertid bliva en fråga, som herr Magnusson och jag få roa oss med nästa år, nota bene om vi då komma hit båda två. Om jag kommer hit, lovar jag mitt stöd åt denna sak.

Jag har, herr talman, icke anledning att frångå det yrkande, jag förut tillåtit mig göra.

Herr Lithander: Herr talman! Denna frivilliga skytterörelse, som reservanterna velat draga ett streck över, och som nu senast herr Anderson i Råstock betecknade som diletantmässig, den är i alla fall icke av någon liten omfattning. Enligt uppgifter från 1918 funnos då 2,305 föreningar med 154,000 aktiva medlemmar, av vilka 125,000 hade deltagit i skjutning och lossat 13,700,000 skott. Det är i alla fall en rörelse, som omfattar alla samhällsklasser i vårt land och är utbredd till så gott som alla orter i landet. Då kan man enligt mitt förmenande icke göra på det sätt, som herr Anderson föreslår, nämligen att nu i ett enda drag dra ett streck över det hela och ställa det på avveckling. Denna rörelse är, som jag nämnde rekryterad från alla samhällsklasser, och den har hållit sig fri ifrån allt vad

Ang. det frivilliga skytteväsendet.
(Forts.)

Ang. det frivilliga skytteväsendet.
(Forts.)

politik heter och riktat in sig på att öva upp sina medlemmar i vapnens bruk för att, därest läget skulle bliva sådant, kunna utgöra ett värdefullt tillskott till vårt försvar. Detta kan jag för min del icke vara med om att avskrika.

Vi hava nu för övrigt nått en ståndpunkt inom skytteväsendet, som är aktningssjudande och som är ett föredöme även för andra nationer. Vi hava här som på många andra håll gått ledande fram. Vi behöva icke och skola icke taga steget tillbaka, och vi skola icke kasta en sådan handske i ansiktet på alla dessa intresserade skyttar landet runt. Denna verksamhet har, i alla fall bidragit till att hålla känslan för hem och härd i helgd. Man söker ju på olika sätt att få fram önskvärda folkrörelser, som ena och binda de olika samhällsklasserna samman, och jag undrar, om vi icke här hava en sådan verksamhetsgren, som i det avseendet är värd all uppmärksamhet.

Herr Månsson i Hagaström sade, att vi i stället för skytteverksamheten skulle inrikta oss på att bygga hus. Men det är naturligtvis på ett helt annat sätt man skall lösa den frågan. Skytteverksamhetens huvuduppgift är att värna om det hus och hem, vi äga här i landet. Den andra frågan få vi ju snart nog upp till behandling i riksdagen. Och då skola vi nog försöka finna möjligheter att komma till rätta med den.

Herr Engberg sade, att användningen av kulsprutor och maskingevär har ökats, och detta har minskat möjligheten för skyttar att göra sig gällande. Detta är naturligtvis i någon mån sant. Men jag undrar ändå, om tiden är kommen för oss i vårt land med vår terräng att så kasta bort den individuella skjutskickligheten, vilket måste bliva följden, om man följer reservanternas förslag. För min del tror jag det icke.

Herr Anderson i Råstock sade vidare, att militärerna icke uppskattade skytteverksamheten. Jag tror, att herr Anderson i det fallet misstar sig något. Jag tror, att uppfattningen inom militära kretsar är den, att skytteverksamheten är ett värdefullt tillskott till den militära utbildningen. Herr Anderson sade vidare, att han själv och andra bergslagspojkar sköto bra utan att de varit med i någon skytteförening. Det gläder mig, och det gläder oss alla, men jag tycker, att herr Anderson då borde vara vänlig att icke förmäna andra svenska medborgare att på annan väg uppnå den skjutskicklighet, som han själv och andra hans landsmän besitta. För min del tror jag ingalunda, att tiden är kommen att draga detta breda streck över skytteverksamheten. Jag ber därför, herr talman, för min del att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Jag ville därjämte säga ett ord till herr Anderson i Råstock, som ville, att vi skulle spara på medlen för att bygga järnvägar. Nej, herr Anderson, det är på helt andra sätt vi skola lösa järnvägarnas ekonomi. Det går endast genom förståelse och sinne för ekonomiska frågor. Det är endast genom förståelse för dessa i högre grad än hittills varit fallet, som vi skola kunna bota de stora luckorna i järnvägarnas driftsresultat. Men ingalunda skola vi av den anledningen taga och beröva skytteverksamheten något.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Med herr Lithander förenade sig herrar *Lindvall* och *Olsson* i Berg. Ang. det frivilliga skytteväsendet.

(Forts.)

Herr *Berggren*: För avstyrkande av detta förslag har man anfört den motiveringen, att i kriget geväret icke skulle spela någon betydande roll, därför att utvecklingen gått därhän, att man nu har mera moderna hjälpmedel, så att skjutskickligheten skulle vara betydelselös. Det är möjligt, att det kan vara så, åtminstone inom stormakternas arméer, men jag vill peka på, att hos oss utvecklingen icke nått den punkten, utan att hos oss ännu geväret spelar stor roll och kommer att göra det i händelse av krig. Då kan ju frågas, om den frivilliga skytterörelsen har någon betydelse för denna utbildning. Jag kan då erinra om, när jag själv fullgjorde min värnpliktstjänstgöring. Det fanns då ett stort antal värnpliktiga, som aldrig hållit i ett gevär, när de kommo ut på exercisplatsen. Där funnos också de, som fingo avlossa alla skott utan att träffa tavlan, trots att man sköt på så kort håll, att en var, som varit medlem i skytteförening, ansett det omöjligt. Det var på den tiden. Jag har hört, att nu flertalet av skyttarna äro förtrogna med geväret, när de börja övningarna, och det spelar stor roll för utbildningen. Det är sant, att de ej få utbildningstiden förkortad därför, men om de ej få det, uppnå de avsevärt större skicklighet, än om icke denna övning förut varit. Vidare har den sin stora betydelse för att vidmakthålla den skjutskicklighet, de förvärva under värnpliktstiden. Jag tror därför, att den har ur försvarssynpunkt ganska mycket att betyda; och då vi icke kunna undvara ett försvar — därom äro vi alla ense — så kunna vi vara ense om, att skytterörelsen utgör ett billigt och kraftigt tillskott till värnkraften. Den har ganska stor betydelse för ungdomen. Det är, som herr *Engberg* framhöll, en nyttig och trevlig idrott. Man samlas på lediga stunder och finner trevnad och har nytta därav. Ur ren ordningssynpunkt är den välgörande. De lära sig disciplinär punktlighet och att umgås med varandra på kamratligt och förtroligt sätt mera än annars. Det verkar utjämnande. Jag har själv erfarit det vid skjutbaran, där jag tidigare flitigt deltagit. Jag tror därför, att skytterörelsen har ganska stor betydelse. Kanhända blir den obehövlig i framtiden, och då kan den avvecklas, men att nu avveckla den anser jag ogynnsamt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Magnusson* i *Tumhult*.

Herr *E. A. Nilson* i *Örebro*: Jag ber, herr talman, att till en början få erinra om det sakförhållandet, att den rörelse, om vilket det här är fråga, är en frivillig rörelse, vilket också framgår av dess namn. Det är sålunda ingen, som tvingas in i denna rörelse. Det står däremot envar fritt, som vill sluta sig till densamma, att göra det, men något tvång är det som sagt icke för någon. Staten har emellertid börjat ägna denna rörelse sin omvårdnad, men

Ang. det frivilliga skytteväsendet.
(Forts.)

icke allenast sin omvårdnad, utan med denna omvårdnad har från statens sida kommit en ledning och en kontroll över rörelsen. Dessa tre ting hänga sålunda enligt min mening ihop. Om man drager in varje anslag från statens sida till denna rörelse, så kommer tvivelsutan rörelsen att alltjämt fortfara men, den kommer att fortfara såsom en fullständigt fri rörelse utan något bidrag från statens sida men då heller icke med den kontroll och ledning från statens sida, som enligt min mening är väl behöfvlig för en rörelse av den natur och med den karaktär, som denna har, och som även är fallet med en hel del andra rörelser, vilka jämväl bygga på frivillighetens grund.

Nu har här sagts, att det ifråga om de värnpliktigas egen utbildning icke tages någon hänsyn till den skjutskicklighet, den värnpliktige har förvärvat sig i en skytteförening. Det är alldeles riktigt, att det förhåller sig så, men det kan ju näppeligen vara anorlunda med en utbildning, som icke i stort sett är en utbildning individuellt utan en utbildning av en hel mängd samtidigt: en massutbildning. Vid en sådan massutbildning kan man ej bland annat på grund av knappheten på ledare och instruktörer gå tillväga på det individuella sätt, som här ifrågasatts.

Till alla tidigare erinringar, som framkommit mot skytterörelsen, har i dag anförts den, att det vore mycket bättre, att man läte dessa unga män på frivillighetens väg lära sig att bygga järnvägar och bostäder. Jag vill säga den ärade talaren, som framförde detta, att han skall vara mycket välkommen, om han vill starta en rörelse, som tager sikte på dessa ändamål. Det ena utesluter enligt min mening icke det andra. Och tvivelsutan skall det icke vara någon här i kammaren, som skall göra någon erinran, om den ärade talaren kan få till stånd en organisation av unga män, som vilja ägna sig åt järnvägars byggande t. ex. i Norrland, på frivillighetens väg. Jag är fullt övertygad om, att staten skall, i den mån verksamheten befinnes vara gagnelig och nyttig, understödja den. Det samma gäller även i fråga om bostäders byggande. Jag skulle ha varit mycket glad, om den ärade talaren vid den tidpunkten, då det icke gick att få de där bostäderna i kvarteret Smedjan färdiga, då varit färdig med en organisation, som möjliggjort att få dem färdigbyggda. Nog finnes det möjlighet att även på det området åstadkomma verksamhet, blott initiativet kommer till. Hittills har sådant initiativ uteblivit. Sålunda synes mig, att saken skall icke ses på det sättet, att det ena skall ställas i motsats till det andra, utan här kan det ena vara jämte det andra.

Den ärade talaren på mitt eget läns bank drog upp någon jämförelse med järnvägen mellan Sveg och Hede. Jag har ivrat för denna järnväg. Jag var motionär i frågan år 1912 när saken beslöts. Men det har aldrig fallit mig in att ställa den saken i motsats till det spörsmål, varom här är i fråga.

Vidare gjordes den erinran, att geväret icke spelar någon roll numera, och det yttrandet grundade den ärade talaren på Upplands-

länsbanken på ett samtal, som han haft med ett par tyska officerare. Jag undrar, om den övertygelsen icke var av någon flyktig karaktär, jag undrar, om det — för att citera ett utlåtande, som herr Engberg brukar göra ibland — är en åsikt, som är riktigt genomtänkt då den ärade talaren grundade sin uppfattning på ett samtal med ett par tyska officerare. Jag skulle mot det påståendet kunna ställa uttalanden av andra, som ha motsatt uppfattning. I varje fall förhåller det sig så, att den uttalade uppfattningen må vara deras, men den är uppenbarligen icke vår.

Den ärade talaren yttrade sig även om andan inom skytterörelsen, att han ville ha en bättre anda till stånd. Och jag vill förklara, att i den delen kan jag ge den ärade talaren min fulla anslutning. Intet mänskligt är så fullkomligt att det ej behöver förbättras. Men vill man från statens sida främja tillkomsten av en bättre anda inom en rörelse, då är icke vägen och medlet därtill att släppa det grepp, man har om rörelsen, och släppa den fullständigt fri, utan då skall man behålla det greppet och söka åstadkomma förbättring. Och jag vet, att överstyrelsen arbetar i den riktningen och har gjort det. De bestämmelser rörande skytteväsendet, som ha gällt, de ha förbättrats och förstärkts undan för undan. De senast utfärdade bestämmelserna äro av år 1916, vilka tillämpats från och med år 1917.

I detta sammanhang kan jag icke underlåta att något vidröra en notis eller vad jag skall kalla det, som av min ärade motståndare i denna fråga från i fjol, herr Hallén på Älvsborgslänsbanken skickats till tidningspressen. I den uppmaning, han där ställer till allmänheten, säger han: »Inom kort kommer förslaget om ett anslag av $1\frac{3}{4}$ miljon kronor till skytterörelsen före i riksdagen. Gentemot kritiken av alla de oegentligheter, som äro förknippade med denna s. k. folkrorelse, sökte krigsministern i fjol göra gällande att allt var väl beställt. För att nu i år kunna styrka, hur det verkligen står till, hemställes till intresserade att till undertecknad insända uppgifter, som äro fullt tillförlitliga, angående oegentligheter inom skytteföreningarna av t. ex. följande art.» Och så uppräknade han sex arter av förmenta oegentligheter. Till en början ber jag att få fästa uppmärksamheten på, att författaren redan i ingressen till de frågor han uppställer gjort sig skyldig till vissa oriktigheter. Först och främst säger han, att det har begärts $1\frac{3}{4}$ miljon kronor. Envar som läst propositionen, vet, att det begäres 1,472,000 kronor. I fjol var det ett högre belopp. Han har höjt det i sina frågor till högre belopp, än som begärdes i fjol. oaktat det i verkligheten sänkts med 154.000 kronor. Och vidare säger han, att när anslaget behandlades i fjol, var det krigsministern, som gjorde gällande, att allt vore väl beställt. Är då detta riktigt? Nej, visst icke! Under debatten i fjol hävdade jag, att viljan att utöva en god kontroll funnes inom överstyrelsen, samt att jag icke ville vara med om att taga obestyrkta påståenden för sanna och goda. Däremot riktade jag till herr Hallén en allvarlig maning att till

Ang. det frivilliga skytteväsendet.
(Forts.)

*Ang. det fri-
villiga skytte-
väsendet.
(Forts.)*

mig eller till Kungl. Maj:t ingiva meddelande om, var och när det av honom påtalade oriktiga användandet av anslagna medel förekommit. Och samtidigt lovade jag att i vad på mig ankomme göra allt, för att saken skulle bli utredd. Jag ber nu att till kammarens protokoll få antecknat, att ända till den dag, då jag avgick från mitt ämbete som chef för lantförsvarsdepartementet, hade icke någon sådan anmälan inkommit vare sig till mig eller till Kungl. Maj:t. Det har icke heller, så vitt jag vet, inkommit någon sådan anmälan till militieombudsmannen, som är riksdagens korade förtroendemän i fråga om militära anslags användning. Herr Hallén har emellertid ansett sig böra till allmänheten i hela vårt land genom tidningspressen göra dessa uttalanden, uttalanden som jag med kammarens protokoll varit i tillfälle att visa äro alldeles oriktiga. Och eftersom det här rör sig om ett skytteanslag, skulle jag vilja säga det, att detta sätt att gå tillväga erinrar något om krypskyttens sätt att gå tillväga för att nedgöra en motståndare. Om vi också ha olika meningar rörande detta spörsmål, synes det mig att vi borde vara angelägna om att icke gå tillväga på detta sätt utan framträda öppet och ärligt mot varandra.

Ett avslag på den framställning, som Kungl. Maj:t har gjort och utskottet här har tillstyrkt, skulle, säger man, icke innebära något föregripande. Men det är ju uppenbart, att detta i viss mån skulle sönderriva den organisation, som man för närvarande har, en organisation som har byggts upp undan för undan. Och det förefaller mig verkligen, att den rätta tidpunkten att göra detta icke är inne nu. Det pågår ju ett arbete rörande vår blivande härordning, och alla äro vi väl på det klara med, att denna härordning kommer att i sig innebära avsevärda lättnader i värnpliktsbördan. Men vid en sådan tidpunkt, innan man ens vet eller försvarsrevisionen tagit i överbägande, i vad mån eller huruvida man kan inlämna denna organisation i en blivande härordning, synes det mig icke vara riktigt att genom en indragning av anslaget på detta sätt föregripa den utredning, som i varje fall måste komma till stånd.

Jag ber, herr talman, att med vad jag anfördt få hemställa, att kammaren måtte bifalla utskottets förslag.

Herr M å n s s o n i Hagström: Herr Magnusson i Skövde tror icke, att ungdomarna skulle kunna intressera sig för att genom att förena sig fyra och fyra eller åtta och åtta åstadkomma kooperativa bostadsföreningar och på detta sätt bygga sig villor. Det skulle icke vara roligt! Och herr Lithander kom fram med det underliga påståendet, att sinnet för hus och hem grundläggas bättre genom att deltaga i skytteföreningar om söndagarna än i sådana husbyggen. Jag tycker, att skulle något grundläggas sinnet för hus och hem så borde det vara att bygga hus, vilket är mycket bättre än att skjuta på pappersgubbar, som icke äro farliga för hus och hem. Och några andra gubbar behöver herr Lithander icke riskera att få skjuta på här hemma i landet under sin livstid. Ty trots alla galenskaper, som vi begingo

under kriget, så fingo vi dock vara i fred. Jag skulle vilja erinra om den gamle knektens yttrande: här har jag min bössa och här skjuter jag av, ty det har jag sett, att vill man vara i fred, så får man det.

*Ang. det frivilliga skytteväsendet.
(Forts.)*

Gent emot herr Nilsons i Örebro yttrande, att jag skulle vilja skapa en organisation, skulle jag vilja säga, att detta var en medveten förvrängning. Det är icke alls meningen. Meningen är att säga till ungdomen: lika väl som ni på Stadion gapa och vråla, 2,000 fullständigt passiva, halvidiotiska människor, för att se på, huru 11 eller 12 personer sparka boll — jag vet icke, hur många det kan vara, men det vet jag, att om det kan vara bra för dem, som sparka, så kan det däremot för de 2,000, som gapa och vråla, icke vara till någon nytta — lika väl, säger jag, som man gör detta, kunna unga tjänstemän, kontorister och andra bilda byggnadsarbetarelag för att bygga egna hem och egna hus. Det är väl lika mycket förnuft i det. Jag menar, att skola vi åstadkomma en social utjämning och upphöra med de sociala striderna, då bör arbetareklassen komma upp till den insikt i ekonomiska och andra frågor, att arbetaren när som helst kan bli tjänsteman, och ämbetsmannen eller tjänstemannen bör kunna lära sig att bygga sig ett eget hus och därigenom skaffa sig rekreation. Då komme vi till en sådan social situation, som jag ville ha fram. Då skulle den ene icke behöva krypa för den andre, utan alla skulle vara jämgoda, alla kroppsarbetare och själsarbetare. Därmed vill jag icke säga, att alla skulle vara på en gång kroppsarbetare och själsarbetare, jag vill endast säga, att utbildningen bör vara sådan, att de kunna vara det.

Här anslår man nu mer än 1 ½ miljoner kronor och upplyser, att därav 194,000 kronor skola utgå nu, vilka medel skulle kunna göras verkligt nyttiga. Man ligger och förstör sin fritid på att plöttra bort den ena miljonen efter den andra och detta under en sådan situation, som uppkommit efter kriget. Jag är tillräckligt inne i militära frågor även efter världskriget för att kunna gå in i en debatt om dem — om jag nu skall står här och skryta. Men jag gitter det icke. Det hela förefaller mig allt för fånigt, vet ni. Och därför skall jag icke ingå på de här frågorna. Jag vill bara säga det, att det är ett uppenbart gyckel, när man här i kammaren offrar närmare 1 ½ miljoner kronor till något sådant som skytterörelsen, då man skulle kunna leda dessa ungdomar till en sådan verksamhet som att bygga hus och därigenom skaffa sig rekreation.

Herr Norman: Herr talman! Det utskottsutlåtande, som här föreligger till behandling, vittnar om att de socialdemokratiska representanterna inom utskottet varit medvetna om att läget varit sådant, att ett avrustningsprogram icke varit möjligt att genomföra. De ha varit med om en hel massa anslag till militära ändamål och denna deras ståndpunkt har godkänts av deras kamrater inom kammaren i den mån huvudtiteln hittills behandlats. Det giver ju vid handen, att man på socialdemokratiskt håll inser och erkänner, att vi måste ha ett försvar och att vi måste anslå medel för ett sådant.

Ang. det frivilliga skytteväsendet.
(Forts.)

Anslagen till den frivilliga skytteverksamheten äro ju avsedda att stärka vårt försvar, och det utgör därjämte ett tillskott till vår försvarskraft, som för statsverket ställer sig synnerligen billigt. Det har också varit en tid, då det socialdemokratiska programmet innehöll en punkt om ett folkligt försvarssystem, och det har också varit en tid, då den nuvarande statsministern offentligen uttalat önskvärheten av skytteföreningars bildande. När man nu erkänner, att tidsläget är sådant, att vi icke kunna avrusta, och den saken väl måste erkännas, att skytteföreningarna ha ett stort värde i försvarshänseende, då finner jag den ståndpunkten synnerligen märkvärdig, som vill utan vidare helt enkelt avskryva anslagen till den frivilliga skytterörelsen. Under debatten i fjol gjorde en talare gällande — det är visst samme talare, som om en stund kommer att bibringa kammaren sin uppfattning i frågan, efter vad jag kan förstå — att dessa skjutövningar inom skytteföreningarna vore mindre värdefulla, därför att skyttarna stannade icke hela sitt liv inom skytteföreningarna utan stannade där endast en kortare tid. Mot detta skulle jag vilja ställa ett uttalande av statsutskottsledamoten herr Anderson i Råstock, som nämnde, att han för sin del icke vore så bortkommen, vad skjutning beträffade. Han förklarade, att han skulle kunna taga upp en tävlan med åtskilliga ledamöter i kammaren. Då vill jag fråga: varpå beror herr Andersons i Råstock skicklighet, då det gäller att skjuta med gevär? Det beror väl på att han sysslat med att skjuta. Om icke i skytteföreningar så har han i alla fall skjutit åtskilliga skott, alltså förvärvat sig en viss övning, och detta har väl skett, antag jag, för ganska lång tid tillbaka i den tidiga ungdomen. Men den då förvärvade skickligheten sitter fortfarande kvar enligt hans eget påstående nyss. Detta visar ju då, att den förvärvade skjutskickligheten, som det är önskvärdt att man fortfarande uppehåller, äger ett ganska avsevärt värde. Nu är det ju icke i alla landsändar som man skjuter så väl som bergslagspojkarne, för att använda herr Andersons uttryck, göra. Det finns andra landsändar, där den enda möjligheten att öva upp sig i skjutning finnes på skyttebanan. För att en sådan skjutskicklighet skall kunna förvärfvas och underhållas av vår ungdom anser jag det nödvändigt, att det finnes anslag för denna skytteverksamhets bedrivande.

En talare, som för en stund sedan hade ordet, yttrade sig för några dagar sedan i debatten i ett annat sammanhang om att försvarsnihilismen var något slags barnsjukdom: motståndet mot försvaret och försvarstankarna var något, som han icke i allo kunde gilla. Om han fortfarande har den uppfattningen, måste han stå på en ståndpunkt, som i viss mån är försvarsvänlig. Men då herr Engberg i dag yttrade sig i viss mån försvarsvänligt och yttrade sig i början på ett sätt, som gav anledning att antaga, att han skulle ställa sig på utskottets ståndpunkt, så kom han dock till det resultatet, att han yrkade bifall till reservationen. Och ett av hans argument i denna fråga var, att han hos skytterörelsen, sådan han lärt känna densamma, funnit åtskilligt, som icke varit sunt. Jag vill då fråga: vad är det i

denna skytterörelse, som icke är sunt? Det är väl något, som herr Fabian Månsson för sin del framhöll, nämligen nöjeslystnaden. Herr Fabian Månsson vill ju framställa skytteföreningarna som något slags nöjesföreningar. Men nöjeslystnaden och det nöjesliv, som på sina håll vid vissa tillfällen förekommit, har väl i huvudsak till uppgift att skaffa medel till skytteverksamhetens bedrivande. Skyttefester och skyttebasarer och annat, varemot anmärkningar nog kunna göras, ha till uppgift att skaffa för skytterörelsen behöfliga medel. Om man nu från statsmyndigheternas sida skulle undandraga den frivilliga skytteverksamheten detta statliga stöd, skulle man pressa skytteföreningarna, därest de ville uppehålla sin ekonomi, att i ännu högre grad slå in på en riktning, som herr Engberg icke finner vara sund. Om man skulle draga ut konsekvensen av herr Engbergs eget yttrande, skulle det vara för att motverka en riktning, som herr Engberg icke finner sund — den nöjesanda, som på sina håll skulle vara tillfinnandes — bör man åt skytterörelsen ge sådana anslag, att skyttefesterna om möjligt icke behövas. Men då måste man gå en annan väg än den herr Engberg och övriga socialdemokrater förordade, när de vilja draga in anslaget till den frivilliga skytteverksamheten.

I sitt sista anförande hade herr Fabian Månsson ett påstående, som egentligen icke är värt att taga upp till bemötande, men eftersom en del ledamöter i kammaren tyckte, att det var bra, och skrattade åt det, får jag kanske något litet beröra detsamma. Han gjorde gällande, att det icke var mycket bevänt med, att ungdomen samlas i skytteföreningar för att lära sig försvara hem och fosterland — de skjuta ju bara på pappersgubbar och det är ingenting annat än en ofarlig lek. Men genom att skjuta på måltavlor får man färdighet i vapnens hanterande, och på det sättet vinnes den övning, som man vill vinna åt vår ungdom.

Herr talman, min uppfattning är, att skytterörelsen är av utomordentligt stor betydelse dels ur försvarssynpunkt sedd, dels ur en annan synpunkt, nämligen som ett moment i vår ungdoms fostran. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr S o m m e l i u s: Jag har många gånger i denna kammare talat för skytterörelsen, och för att i min ringa mån befrämja riksdagens intresse för densamma, och det har hittills lyckats att rädda anslaget, men i år synes opinionen mot denna rörelse bli alltför övermäktig. Jag hoppas dock, att skytterörelsens vänner skola lyckas omvända en och annan av motståndarna. Det är ju ett jämförelsevis litet belopp, som ifrågasättes, cirka en och en halv miljon kronor, och för denna ringa summa kan landet dock erhålla en förstärkt försvarskraft på 125,000 man, av vilka, därom är jag övertygad, varenda en är en utomordentlig duktig och kunnig soldat.

Då nu en föregående ärad talare betecknat skytterörelsen som ett uppenbart gyckel, vill jag säga honom, att så verkligen icke är förhållandet. Herr Fabian Månsson har ju varit vittne till hurusom det över allt i Europa förts krig. Han, som särskilt är kännare av histo-

Ang. det frivilliga skytteväsendet.
(Porta.)

Ang. det frivilliga skytteväsendet.
(Forts.)

rien, borde veta, att efter varje stormig period följer en tids vila. Men det har också alltid visat sig, att vilan icke blivit långvarig. Därför är varje tillskott i ett lands värnkraft väl värt att taga vara på. Här blir det 10 eller 12 kronor, som staten uppoffrar på varje skytt. och vad är en och en halv miljon i försvarsbudgeten? Det är så obetydligt, att jag knappt inser, att man menar allvar med yrkandet om avslag. Jag kan heller icke inse, vad det tjänar till att avvärpa dem, som frivilligt ägna sig åt skytterörelsen.

Herr Engberg gav nyss en framställning av den moderna uppfattningen om försvarsmedlen, och han förklarade, att geväret icke längre dugde. Han kritiserade infanteriet och framhöll, att det numera var kulsprutor och maskingevär, som gävo utslaget. Det har redan av en föregående talare uttalats, att han för sin del har en motsatt uppfattning om försvarsmedlen och att denna delas av sakkunniga på området. Sålunda tror jag icke, att herr Engbergs trosartikel kan slås fast som en ovedersäglig sanning. Jag vill vidare erinra om, att vad som utgör försvarsstyrkan hos de frivilliga skyttarna är den disciplin, de underkasta sig, och den skicklighet i vapens hanterande, som gör dem beredda att när som helst även kunna använda sig av de vapen, herr Engberg ansåg vara de enda, som dugde i ett modernt försvarskrig.

Det har här under denna korta stund talats mycket för och mycket emot skytterörelsen. Jag vill erinra om, att allmänheten blivit van vid, att när riksdagen en gång fattat beslut i en viss anslagsfråga, lämnar den icke sin ståndpunkt utan låter konsekvent anslaget utgå och i allmänhet utan förändring, och jag vet icke, varför vi denna gång skulle utan vidare stryka alltsammans. Jag kan ej finna, att bakom detta ligger någonting annat än ovilja mot försvaret. När man oavbrutet försvagar landets försvarsväsende på andra områden, varför kan man icke då lämna detta lilla anslag för att åtminstone ha någonting kvar? Jag tror, att det vore en klok åtgärd att bevara det frivilliga skyttevärnets, i synnerhet då man minskar försvarsanstalterna i andra avseenden. Detta är dock det billigaste, som kan åstadkommas, med samma effekt.

Det har också antytts av, jag tror det var herr Engberg, och näst föregående talare berörde det även, att skytterörelsen utvecklats i en anda, som icke är lämplig. Jag vill säga herr Engberg, att det i varje fall icke är lämpligt att utslunga otillbörliga insinuationer, som icke kunna bevisas. Vi ha icke hört några bevis i detta fall, och när pastor Hallén tillåter sig annonsera i tidningar efter angivare, får han icke något svar för att nära sin törst efter materiel mot rörelsen. Den erinran, herr Nilson i Örebro gjorde gentemot herr Hallén, var sannerligen ett ord på sin plats.

Här har bland avvärpnarna av den frivilliga skytterörelsen även framträtt herr Anderson i Råstock. Efter mönster av herr Engberg inlät han sig på att nedsätta verksamheten och tillade, att hans bergslagspojkar med honom själv i spetsen skulle kunna gå ut i tävlan med vem som helst av de frivilliga skyttarna. Jag förmodar, att det var Engelbrekts mantel han ville axla, men tyvärr gjorde innebörden i

hans tal klart för oss, att syftet icke var detsamma som Engelsebreds, utan att han tvärtom ville strida med sina egna landsmän. Äro ni så tappra och duktiga i Bergslagen, böra ni också kunna vara med om ett litet anslag till skytterörelsen. Då skulle herr Anderson-Engelsebreds kraft i långt högre grad än nu kunna respekteras och han skulle bli en synnerligen gagnelig företeelse för skyttesaken.

Herr talman, för min del kan jag icke vara med om en reduktion av den försvarskraft, som skytterörelsen tillför landet. Jag högaktar skyttarna för deras verksamhet och tar för givet, att andra kammaren icke vill vägra det lilla tillskott i försvarsbudgeten, som halvannan miljon utgör. Jag ber därför få yrka bifall till utskottets förslag.

Herrar *Winkler* och *Olsson* i Kollungeröd instämde häruti.

Herr Sköld: Herr Nilson i Örebro lade kammaren på hjärtat, att skytterörelsen var frivillig, men det är icke så, att reservanterna i statsutskottet velat taga bort från rörelsen dess karaktär av frivillighet. Saken ligger i stället så, att reservanterna ifrågasätta, huruvida staten skall bära kostnaderna för den frivilliga skytterörelsen eller icke, och det är ganska självklart, att vi, som ha den uppfattningen, att denna rörelse närmast är en söndagsförströelse för en del människor, icke anse, att staten har någon anledning att betala det nöjet. Men jag kan gå med på, att frågan för dem, som anse, att skytterörelsen har ett verkligt ändamål, kan te sig något annorlunda. Emellertid vågar jag betvivla, att skytterörelsen verkligen medför någon nytta. Herr Lithander påstod visserligen, att den väckte känslan för hem och härd, men jag undrar, om han menade, att det är de 13 miljonerna skott — det är ju dem staten betalar — som inverka på känslan för hem och härd. Emellertid har det från en hel rad sakkunniga, herr Norman och herr Berggren m. fl., gjorts mycket kategoriska påståenden om skytterörelsens betydelse såsom en del av Sveriges försvarskraft. Det är alldeles självklart, att jag icke kan våga mig i kast med att söka bevisa motsatsen. Jag vill naturligtvis heller icke ge mig in på herr Normans något högpolitiska funderingar. De äro ju alltid av den beskaffenheten, att man icke behöver karakterisera dem inför kammaren. Men i alla fall, har nu verkligen skytterörelsen den betydelse för försvaret, som man säger? Jag känner icke till den saken så mycket, men jag har dock en liten erfarenhet på det här området, och jag påpekade en del saker härvidlag för kammaren i fjol, och jag ber nu att få säga några ord i år också.

Först och främst har man tvistat om, huruvida militärerna anse, att skytterörelsen är av någon betydelse eller icke. Jag behöver naturligtvis icke säga någonting om den saken, ty jag vet, att herr Hammar skjöld skall uppträda efter mig, och han kommer väl att bära vittnesbörd härom. Emellertid vill jag påpeka en sak gent emot herr Nilson i Örebro, när han säger, att det är självklart, att man icke kan

Ang. det frivilliga skytteväsendet.
(Forts.)

taga någon hänsyn till enskilda värnpliktigas skjutskicklighet på grund därav, att det är sådan brist på underbefäl, att utbildningen icke alls kan bli individuell. Jag ber att få tala om, att en gång under den tid, då jag var militär, fanns det i en pluton 36 värnpliktiga och till dem hade vi 19 befäl. Nog var det tillfälle åtminstone då till en ingående individuell utbildning. Men vår kompanichef, numera överstelöjtnanten i reserven Trägårdh, lade oss instruktörer på hjärtat, att vi särskilt måste taga hand om dem, som kommo från skytterörelsen, ty de hade lärt sig en del oarter, som man fick bortarbeta. Ur den synpunkten hade vi mera arbete med dem, som tillhörde skytterörelsen, än med de värnpliktiga i allmänhet. Detta är en sida av saken. En annan är den, om man kan säga, att skytterörelsen bibringar folket sådana färdigheter, att det blir mera lämpat för kriget. Man får då tänka på att skytterörelsen närmast bedriver sin verksamhet så, att man placerar skyttarna på väl uppmätta avstånd, där de få skjuta på skottavlor och där planen är jämn och platt och ingenting är att taga fel på. Det är väl ingen, som tror, att man i krig får ligga på väl uppmätta avstånd och skjuta mot några skarpt fixerade mål. Jag vet visserligen, att man i en försvarsställning kan få skjuta på noggrant uppmätta mål, men då är det i trupp och eldverkan avgöres genom hela truppens skjutning och beror, såvitt jag förstår, mycket litet på den enskilde skyttens skicklighet. Men när den enskilde mannen är ute i sådana situationer, att han skall begagna sin personliga skjutfärdighet, då han själv får bedöma avstånd, vindförhållanden och belysning, då tror jag inte sannerligen, att man vinner färdighet häri genom att ligga på 300 meters avstånd och skjuta mot en femringad tavla. Jag vet nog, att skytteföreningarna ha fältskjutningar, men fältmässiga övningar förekomma relativt sällan. Den färdighet, som man kan få genom att ligga på en bana och skjuta, är väl ändå en mekanisk färdighet, som inte kan drivas längre än till en viss gräns. Det finns personer, som kanske i 25 år — om den frivilliga skytterörelsen funnits så länge — skjutit på femringad tavla och tagit ibland första pris och ibland tredje o. s. v. Är det någon, som kan inbilla mig, att staten har någon nytta av att betala de skotten? Nej, det är ett oerhört slöseri, som i detta fall bedrives med statens medel, och den betydelse man faktiskt kan tillmäta skytterörelsen som försvarskraft är högst minimal. I själva verket är den närmast en söndagsförströelse, varvid alla söka skjuta bäst, det blir en tävlan med eller utan pris — det är ungefär, som om varje socken hade tillfälle att spela på totalisator, för att taga en liknelse, som är aktuell i denna kammare — den som skjuter bäst, får en krona, ibland en silverbägare, och så fördriver man sin söndagsförmiddag. Jag undrar verkligen, om detta spelar någon roll för försvarskraften.

Vi ha sålunda goda skäl för att vägra anslag i detta fall, och jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Hammar skjöld: Herr Sköld sökte göra gällande, att skytterörelsens militära betydelse var synnerligen ringa. De

skäl, som kunna anföras för och emot och särskilt för dess militära betydelse, äro så ofta upprepade i denna kammare, att jag tror, att man icke därmed nu behöver uppehålla tiden. Gent emot herr Sköld vill jag dock framhålla, att mera fälmässiga övningar och rena fältskjutningar vunnit så stort insteg i skytteföreningarna, att man icke med fog kan säga, att utbildningen består i att skjuta på uppmätta avstånd på femringad tavla. Jag ville nu särskilt betona, att den betydelse, som skytterörelsen hade, redan när man tillämpade 1914 års värnpliktslag oförändrad, måste bliva större under nuvarande förhållanden, då utbildningstiden minskas. Ju kortare utbildningstiden är, av desto större nytta äro de olika ur militär synpunkt betydelsefulla färdigheter, som de värnpliktiga inhämtat förut, såsom t. ex. deras färdighet i skjutning, gymnastik och andra kroppsövningar.

Herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet meddelade i annat sammanhang på förmiddagen, att tillgången på instruktörer innevarande sommar vid arméns huvudtruppslag, infanteriet, var så ringa, att på varje instruktör vid vissa truppförband kommo 10 å 20 värnpliktiga, vid andra ända upp emot 50 värnpliktiga. Jag framhöll i samma debatt, att den del av utbildningen, som krävde den största tillgången på instruktörer, var skjututbildningen. Det måste sålunda vara av stor betydelse, om ett avsevärt antal av de värnpliktiga förut fått en så pass god utbildning i skjutning, att för deras del instruktörens arbete kan minskas, ty därigenom får han tillfälle att ägna mera tid åt de övriga rekryterna. På detta sätt blir det möjligt att i någon mån utjämna den disproportion, som för närvarande råder mellan antalet instruktörer och antalet rekryter.

Herr Engberg ville göra gällande, att geväret numera måste anses vara av underordnad betydelse i krig, och han anförde som stöd härför yttranden av ett par tyska officerare. Det vill emellertid förefalla, som om man väster om Rhen hade en annan uppfattning. Det socialdemokratiska partiet i Frankrike har under denna vinter utarbetat ett härordningsförslag, vari man försöker inskränka värnpliktstjänstgöringen till ungefär den måttstock, varmed vi nu röra oss här i landet, men härvid har som en naturlig förutsättning för minskningen angivits, att de värnpliktiga måste i alla skolor genomgå en viss förberedande fysisk och militär utbildning, framför allt i skjutning. Denna utbildning är icke, som den hos oss var tidigare, inskränkt till de allmänna läroverken och folkskoleseminarierna utan skulle omfatta även folkskolorna.

Herr Engberg framhöll vidare den betydelse, som kulsprutor och handgranater numera ha i krig. Jag tror, att han i detta avseende är på rätt väg, men jag vill erinra, att de, som nu hava makten i denna kammare, icke under de senare åren visat synnerligen stor beredvillighet, då det gällt att anslå medel till att anskaffa denna moderna krigsmateriel eller då det gällt att bestämma en så lång övningstid för de värnpliktiga, som erfordras för att de skola kunna handha ifrågavarande materiel. Under sådana förhållanden

Ang. det frivilliga skytteväsendet.

(Forts.)

Ang. det frivilliga skytteväsendet.
(Forts.)

måste jag anse, att skjutning med gevär här i Sverige tills vidare bibehåller i det närmaste samma betydelse, som den hade före kriget. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Engberg: Herr talman, mina herrar! Jag vill bara först i avseende på vad den siste ärade talaren yttrade angående det franska socialdemokratiska partiets allmänna uppfattning säga, att bakom densamma ligger den av Jaurès i hans bok om den nya armén utvecklade tanken, en tanke, som den franska socialdemokratien alltjämt bygger på. Men det är inte riktigt, när den ärade talaren håller före, att de franska socialdemokraterna skulle omfatta den ståndpunkt, som han här utvecklade. Jag kan på den punkten säga honom, att det icke alls är länge sedan jag ganska ingående resonerade med en av den franska socialdemokratiens mera bemärkta politiker, som under kriget suttit i en kommission, vilken sysslade med kontroll över krigsmateriel och dess utveckling. Han betonade för mig, att det var alldeles uppenbart, att det genom tillkomsten av de nya moderna förstörelseredskapen blivit tämligen meningslöst att lägga utbildningen på den gamla linjen med de färdigheter, som tillhörde den förutvarande ordningen, speciellt vad angår utbildningen med gevär. Nu gav också herr Hammarskjöld den synpunkten sitt erkännande, och jag inregistrerar alltså, att han i motsats till herr Nilson i Örebro dock framhöll, att det var denna utvecklingsväg, som var den riktiga.

Jag betonar än en gång, att jag för min del icke har några anmärkningar att rikta mot den frivilliga skytterörelsen, så länge den är en fri idrott, en fri lek, som står där vid sidan av annan idrott och idkas uteslutande såsom en idrott. Men jag ville säga gent emot herr Nilson i Örebro, att saken ställer sig litet annorlunda, när skytterörelsen lägges med direkt syftning på att alltid tjäna krigets uppgift, ty då kommer jag tillbaka till vad jag sade i mitt första anförande, att med den omläggning, som krigstekniken fått, tjänar den praktiskt taget icke ifrågavarande uppgift. Vidare tror jag också, att det knappast är nyttigt för andan inom en nation, att man inom en gren av idrotten alltid skall vara inställd på kriget och dess uppgifter och fylld av hela den idévärld, som därmed sammanhänger. Jag kan icke neka till, att ju längre man kan komma i *avmilitarisering av andan inom en nation*, dess bättre. Därmed har jag naturligtvis icke på minsta sätt velat ge något på hand för egen räkning åt de åskådningar, som mena, att det är likgiltigt, huruvida vi se till, att vi kunna hävda vår nationella självständighet och, om det behövs, göra det med den vapenmakt, varöver vi kunna förfoga. Men jag skulle i anledning av herr Lithanders yttrande, när han framhöll vikten av, att känslan för hem och härd bleve stärkt, och att detta skedde genom skytterörelsen, säga honom, att man icke bildar föreningar i detta land för att exempelvis älska sina mödrar. Lika litet bör man bilda föreningar för att älska fosterlandet. Den tankegång, som herr Lithander där var inne på, tillhör nog rätt mycket den officiella humbugen.

Jag skulle vilja säga i avseende på herr Nilsons i Örebro argumentering, att den huvudsakligen gick ut på, att därest man droge in detta anslag, skulle staten förlora sitt grepp över skytterörelsen och denna därigenom kunna slå in på vilka vägar som helst. Emot denna argumentering skulle jag vilja säga, att jag icke tror, att det vore någon olycka skedd, därför att just därför att den står under statens ledning är den inställd på denna ifrån den fria idrotten avvikande inriktning på krigets uppgifter, om vilka jag talade. Jag betonar än en gång, att den frivilliga skytterörelsen såsom den fria leken och den fria idrotten, om den har jag ingenting att säga. Men det är just genom att den ställes under militär ledning och militära synpunkter, som den kommer in på dessa andra banor, vilka jag för min del icke anser önskvärda.

Jag vill också på den punkten tillägga att de, som ha verklig lust att deltaga i den frivilliga skytterörelsen, göra det ändå, oberoende av om ett statsanslag föreligger eller icke. Därom är intet tvivel. Jag tror, att man i resonemanget här överskattat anslaget betydelse för frekvensen av deltagande. Det är min övertygelse, att deltagandet i den frivilliga skytterörelsen i allra största utsträckning betingas av vederbörandes inneboende lust att deltaga. Och ha de lust, komma de att deltaga oberoende av huruvida det ifrån statens sida gives detta anslag på en och en halv miljon eller icke.

Jag skulle också gent emot herr Berggren vilja säga, att när han tror, att den frivilliga skytterörelsen befrämjar ordning, disciplin, kamratlighet och social utjämning, jag såsom gammal medlem i en skytteförening har en något avvikande uppfattning. Det är icke min erfarenhet, att det är på *den* vägen, man bäst främjar social utjämning, utan den få vi nog främja genom en omläggning av hela vår folkuppfostran, och framför allt genom ett arbete på att omlägga samhällets ekonomiska förutsättningar.

Till herr Norman vill jag säga, att när jag uttalat mig emot försvarsnihilismen, jag därmed naturligtvis icke på något sätt givit på hand, att jag skulle ansluta mig till vilka former som helst av försvarsväsende, som herr Norman behagar plädara för. Det är väl *en* sak att vara motståndare till den försvarsnihilistiska åskådningen som sådan och en *annan* att ge sig med på att försvara ett statsanslag till en rörelse, som man hellre önskar skulle få förbestå såsom en fri lek och en fri idrott, avkopplad ifrån de rent militaristiska synpunkterna.

Herr talman, jag vidhåller alltjämt mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Jag vill, herr talman, säga ett par ord med anledning av ett anförande av en talare på Malmöhuslänsbänken, vilket gick ut därpå — åtminstone kunde man få den uppfattningen, att det gick ut därpå — att inom den frivilliga skytterörelsen endast idkades målskjutning på skjutbanor. Så är emellertid ingalunda förhållandet, utan det försiggår även fältmässiga skjutningar inom den frivilliga skytterörelsen. Det är helt

Ang. det frivilliga skytteväsendet.

(Forts.)

Ang. det frivilliga skytteväsendet.
(Forts.)

visst annorlunda nu än på den tid, då den ärade talaren gjorde sina erfarenhetsrön i fråga om skytteverksamheten. Den tid är i varje fall, synes det mig, oåterkalleligen förbi, då det på varje 36 man värnpliktiga fanns 19 befäl. Det har ju herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet under debatten här på förmiddagen klarligen upplyst om, och jag antar, att i det fallet är hans uttalande — för den talaren åtminstone — auktoritativt.

Herr Norman: Herr talman! Det var en mycket sakkunnig talare på Malmöhuslänsbänken, vilken som sin oförgripliga mening uttalade, att skytterörelsen ej hade någon som helst betydelse för försvaret. Det är endast en söndagsförnöjelse, påstod han, och med den läggningen kommer alltså det värde, som egentligen skulle ligga i skytteföreningarna, att bli fullständigt illusoriskt.

Vidare sade han, att det var föga värde med skytteföreningarnas övningar, eftersom fältskjutningar voro mycket sällan förekommande inom dessa. Mot detta mycket sakkunniga uttalande vill jag dels ställa vad som omedelbart efteråt yttrades av general Hammar skjöld i hans omnämnande av skytterörelsens betydelse för försvaret, dels den upplysning, som fullt överensstämmer med den kändedom, jag har om hur skytteverksamheten bedrives, nämligen att fältskjutningar ingå som en mycket avsevärd beståndsdel i skytteföreningarnas övningar.

Vidare skall jag icke uppehålla tiden med ett bemötande av den talarens sakkunskap.

Gent emot herr Engberg skulle jag vilja erinra om, huru han yttrade, att han visserligen icke hade någon anmärkning mot skytterörelsen såsom idrottsrörelse betraktad, men likväl icke ansåg det vara nyttigt, såsom denna rörelse nu var anordnad, för andan inom en nation, att en gren av dess idrott är inställd på krigiska förberedelser och att denna idrottsgren är ställd under militär ledning. Om man nu har en sådan uppfattning, att detta icke alls är bra och nyttigt, är väl den givna konsekvensen av den uppfattningen, att man bör söka hindra, att en sådan art av idrott förefinnes inom landet. Nu kan ju visserligen den saken hindras i viss mån genom att vägra anslag, men om den saken säger herr Engberg, att de verkligt intresserade skyttarna tillhöra nog denna skytterörelse, även om de icke få något anslag, de som ha lust att vara med i skytteföreningar, de gå med, oavsett om det ges statsanslag eller icke.

Jag undrar, om herrarna äro beredda att taga den ståndpunkten till utgångspunkt, när det gäller anslag till andra föreningar och organisationer av olika slag, och om herrarna då bara säga, att dessa behöva icke stödjas ekonomiskt från statens sida, ty folk, som äro intresserade för den eller den rörelsen, gå givetvis med, oavsett statsunderstöd eller icke. Men när det gäller andra företag av en eller annan art, brukar det heta, att det gäller här att stödja en rörelse, som ofta har sin anslutning från småfolkets, från de mindre

bemedlades sida, o. s. v. — ett förhållande, som i hög grad är fallet vad den frivilliga skytterörelsen beträffar.

Man vill ju gå med på anslags beviljande för en massa olika ändamål, därför att man vet, att utan statsanslag skulle det gå till ekonomiska svårigheter; men då är givetvis herr Engbergs ståndpunkt ohållbar, som han ger ett uttryck för, då han säger, att här gör man icke saken vidare skada genom att indraga ett statsanslag, ty de, som verkligen äro intresserade av saken, gå med ändå. Det är givetvis en ståndpunkt, som icke låter sig försvaras.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr Sköld: Herr talman! Bara ett par ord! Herr Norman frågade, om vi vore beredda att taga konsekvenserna av ett avslagsyrkande, då vi kommo till andra sammanslutningar. Härtill vill jag svara, att det naturligtvis är på det sättet, att vi socialdemokrater taga ståndpunkt till olika sammanslutningar endast med hänsyn till huruvida de medföra någon statsnytta över huvud tages — och så skall jag icke sysselsätta mig längre med den talaren.

Herr Nilson i Örebro försökte göra gällande, att jag hade mina erfarenheter från en långt försvunnen tid. Men det är icke riktigt. Jag vet visserligen icke, hur man gör i Örebro och icke heller, hur man gör i Läckeby, men jag har den erfarenheten från min landsända, att först ligger man på en skjutbana och bedriver skolskjutning hela sommaren, och sedan gör kanske skytteföreningen en liten fältskjutning på hösten, och måhända anordnar skytteförbundet till sist någon fältskjutning, i vilken dock långt ifrån alla kunna deltaga. För övrigt har jag sannerligen icke hört talas om att skytteföreningarna i min hemtrakt anordna några övningar i avståndsbedömning, så må det vara villkor eller ej.

Herr Nilson sökte också göra en förvrängning. Han sade nämligen, att den tid var oåterkalleligen förbi, då det fanns så gott om underbefäl. Det har jag aldrig betvivlat. Jag ville endast visa herr Nilson, att det talet om att skytteföreningarnas medlemmar icke fingo någon särskild tjänstgöring, icke voro befriade från vissa förberedande övningar, skulle bero på att man icke hade tillfälle att ge folket individuell övning, jag ville bara bevisa, säger jag, att detta tal icke alltid höll streck; ty på den tiden förhållandena medgävo en individuell övning, tog man ändock icke någon hänsyn till om vederbörande varit medlemmar i en skytteförening eller icke, utan man gjorde snarare motsatsen.

Herr Wikström: Herr talman! Jag har aldrig förut begärt ordet, då denna fråga behandlats, och jag skall icke nu heller besvara kammaren med någon motivering för min ståndpunkt, utan jag har endast kort och gott velat meddela och i protokollet få inregistrerat, att jag under föregående år röstat emot detta anslag, att jag skall göra det även i år samt att, om jag händelsevis skulle återkomma till riksdagen, jag alltid kommer att rösta emot detta anslag.

Ang. det frivilliga skytteväsendet.
(Forts.)

Ang. det fri-
villiga skytte-
väsendet.
(Forts.,

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslags denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 22 av utskottets förevarande utlåtande nr 4: I och II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Voteringen utvisade 71 ja mot 66 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 23—32.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 33, angående anslaget till remontering.

Ang.
anslaget till
remontering.

Med tillstyrkande av bifall till vad Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen hemställde utskottet, att riksdagen måtte minska ordinarie reservationsanslaget till remontering, nu 884,880 kronor, med 81,186 kronor till 803,694 kronor.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *N. A. Nilsson, O. U. B. Olsson, Tengdahl, J. Nilsson* i Malmö, *Anderson* i Råstock, *Waldén, Andersson* i Gävle, *O. Nilsson* i Örebro och *Åkesson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte minska ordinarie reservationsanslaget till remontering, nu 884,880 kronor, med 418,130 kronor till 466,750 kronor.

Sedan punkten föredragits, anförde

Herr *Anderson* i Råstock: Herr talman! På de av reservanterna anförda skäl ber jag att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr *Jönsson* i Revinge: Herr talman! Den föregående ärade talaren var kortfattad, när han yrkade bifall till reservationen. Jag skall icke heller med hänsyn till tiden ta kammaren vidare i anspråk, utan jag ber att på de skäl departementschefen och sedermera utskottet anført få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 33 av utskottets förevarande utlåtande nr 4: I och II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 60 ja, men 68 nej; och hade kammaren alltså bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Punkterna 34—39.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 40, angående anslaget till fält- och fälttjänstövningar. *Ang. anslaget till fält- och fälttjänstövningar.*

I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning hemställde utskottet, att riksdagen måtte i riksstaten för år 1921 upptaga ordinarie reservationsanslaget till fält- och fälttjänstövningar med oförändrat belopp, 640,000 kronor.

Vid punkten var likväl fogad reservation av herrar *N. A. Nilsson*, *O. U. B. Olsson*, *K. A. Tengdahl*, *J. Nilsson* i Malmö, *Andersson* i Råstock, *Waldén*, *Andersson* i Gävle, *O. Nilsson* i Örebro, *Åkesson* och *Torgén*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att ordinarie reservationsanslaget till fält- och fälttjänstövningar måtte ur riksstaten för år 1921 uteslutas.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr *Torgén*: Herr talman! Jag har biträtt reservationen här, enär jag anser, att det redan finnes ett för ändamålet tillgängligt anslag, vadan icke ett helt inställande av dessa övningar behöver komma att ske, även om riksdagen bifaller reservationen. För 1920 finnas nämligen tillgängliga 1,040,000 kronor + 640,000 kronor, således sammanlagt 1,680,000 kronor. Det har beräknats, att dessa övningar kosta omkring 900,000 kronor, och även om de nu skulle komma att kosta mera på grund av penningvärdets fall, så har jag tänkt mig, om än förhoppningarna därpå äro synnerligen små, att en besparing både kan och bör kunna äga rum genom att man vidta-

Ang. anslaget till remontering.
(Forts.)

Ang. ^v anslaget
till fält- och
fälttjänst-
övningar.
(Forts.)

ger vissa inskränkningar, varigenom penningvärdets fall kan fullt kompenseras och således ingen förlust skall behöva komma ifråga, när det nu gäller att genom dessa övningar tillgodogöra sig de erfarenheter, som man gjort exempelvis under världskriget. Det kan till och med vara fråga om huruvida det icke finnes åtminstone två meningar angående nyttan och lämpligheten av att söka tillgodogöra sig dessa erfarenheter från kriget. Jag skulle för min del tro, att om man skulle söka utnyttja dessa lärdomar, så skulle icke miljoner räcka till, än mindre de 640,000 kronor, som här ifrågasätts. Jag tror för min del också, att det skulle vara tänkbart att genom inskränkningar kunna hålla sig inom måttliga gränser för detta anslag. Jag har tänkt mig att det militära läget för oss för närvarande är sådant, att det icke är så alldeles lätt att avgiva ett bestämt omdöme angående nyttan av och ändamålet med de redan planerade och beräknade fälttjänstövningarna, vadan en inskränkning skulle kunna vara lika befogad, som att ovillkorligen och i detalj följa de uppgjorda beräkningarna.

Jag skulle i sammanhang härmed också vilja påminna om en sak. Det har sagts förut, att vill du fred, så rusta dig för krig. Denna kammare godkände 1914 en annan hypotes, nämligen att om man vill krig, så skall man rusta sig för krig, och det är ju för övrigt en sanning som världskriget mer än tydligt bevisat.

Nyttan och nödvändigheten av dessa fälttjänstövningar är i varje fall icke så allmänt erkänd, och ofta nog får man deras nytta bestridas. Jag tror som sagt, att det även ur denna synpunkt skulle vara gagneligt om man gjorde en del inskränkningar.

När man nu i andra avseenden verkligen förmått sig till att göra en del inskränkningar på det militära området, så tror jag det skulle gå att få inskränkningar till stånd även här. När man vidare på det enskilda området fått lov att litet mera allmänt lära sig spara, så kanske det icke vore så övet, om man även på det militära området finge lära sig den konsten; kanske vore det till och med gagneligt att man icke kunde få allt, utan lärde sig att leka krig med något större hänsyn till vad det kostar. Jag tror vi göra klokt i att tillämpa principen att spara, där så kan ske utan skada, och tillämpas den principen, lär nog även vår militarism få finna sig i att som vi andra rätta munnen efter matsäcken.

Det är dessa omständigheter, som legat till grund för att jag ställt mig på reservanternas sida, och jag är fullt och fast övertygad om, att även om man nu, som jag sade, icke inskränker mer än vad som kanske skulle motsvara penningvärdets fall, så skulle man icke alls behöva riskera några alltför stora inskränkningar i själva planerna.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till den av mig biträdda reservationen.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren började med att erinra om, att under förevarande anslag finnas mycket stora reservationer. Jag ber med anledning därav att för det första få påvisa, att dessa reservationer

uppkommit, jag vill icke säga uteslutande, men dock väsentligen, därigenom, att inga fälttjänstövningar ägt rum vare sig 1918 eller 1919. Beloppet uppgick vid ingången av innevarande år till 1,040,000 kronor. Med detta anslag skall emellertid bestridas icke allenast utgifter för egentliga fälttjänstövningar utan även utgifter för fältövningar, detachementsövningar, vinterfälttjänstövningar o. s. v. Därför skall anslaget bestrida utgifterna för kurser, som under krigsåren ha måst inställas på grund av att de befäl, som skulle genomgå kurserna, varit upptagna av annan tjänstgöring. En sådan kurs är t. ex. den taktiska kursen för kaptener och ryttmästare. Denna kurs och en del andra övningar hava emellertid återupptagits innevarande år. Enligt en uppgift, som jag förresten erhöll av min närmaste kamrat på Örebrobanken, har på grund av dessa kurser, av reservationen redan förbrukats ett belopp av 500,000 kronor, vadan det alltså nu återstår ett belopp, som kan uppskattas till omkring 540,000 kronor.

Anslag till fält- och fälttjänstövningar.
(Forts.)

På detta anslag har icke begärts något som helst dyrtidstillägg. Anslaget är beräknat till 640,000 kronor för normala förhållanden och har uppförts med detta belopp även för innevarande år. Det är således uppenbart, att skall man få detta anslag att räcka till och det måste man ju göra, om man skall kunna tillgodose den utbildning, som detta anslag avser att åstadkomma, så måste den allra strängaste sparsamhet iakttagas. Men även med all sparsamhet är det mycket sannolikt, att den reservation, som kan finnas måste delvis tagas i anspråk redan innevarande år.

Jag har mig bekant, att försvarsrevisionen ansett, att fälttjänstövningar böra äga rum under innevarande år. Jag behöver icke erinra kammaren om att frakter och övriga kostnader stigit i oerhörd hög grad. Järnvägsstyrelsen har också ingått till Kungl. Maj:t och begärt, att militärtaxan skall höjas. Sådana dagtraktamenten, som under viss tjänstgöring utom förlägningsorten skola utgå till både officerare och underofficerare, hava av riksdagen höjts utan att på detta anslag beräknats någon motsvarande förhöjning. Andra kostnader såsom för körning, bensin, oljor o. d., som skola användas för driften av automobiler, ha också stegrats avsevärt sedan 1914, men inga extra anslag hava begärts för att täcka dessa ökade kostnader. Av detta förhållande torde klarligen framgå, att något överskott att räkna på till ett kommande år av någon betydelse, kommer icke att finnas. Den föregående ärade talaren ansåg, att fältskjutningarna icke hade något militärt värde. Jag är övertygad om att han icke kan finna någon militär, som delar hans mening. Vilken uppfattning, man än har om huruvida vi behöva ett försvar eller ej, är det ju alldeles uppenbart, att så länge vi ha ett försvar, är det ju av vikt, att detta försvar upprätthålles på en sådan nivå, att det i farans stund i varje fall kan göra sig gällande med någon utsikt till framgång, och för befälet äro dessa fälttjänstövningar av en utomordentligt stor betydelse. Slutligen vill jag göra kammaren uppmärksam på en sak, som jag alltid här i kammaren hävdadt beträffande anslag av reservationsanslags natur, vare sig de äro uppförda under ena eller

Ang. anslaget
till fält- och
fälttjänst-
övningar.
(Forts.)

andra huvudtiteln. Det är den, att om ett anslag är av reservationsanslags karaktär, skall icke riksdagen draga in besparingarna på detta anslag. Ett reservationsanslags karaktär är nämligen den, att riksdagen vill pröva grunderna, varefter anslaget skall utgå, men de besparingar, som vederbörande kunnat göra inom anslagets ram, de böra icke riksdagen taga i anspråk. Detta därför att genom ett sådant förfarande uppmuntrar man icke vederbörande till den sparsamhet, som riksdagen ville befordra just genom att ge anslaget reservationsanslags karaktär. Denna uppfattning hävdade jag på den tid, då jag var ledamot av statsutskottet, mycket strängt, och det inom varje huvudtitel, och jag har ingen anledning att frångå denna allmänna uppfattning beträffande reservationsanslag nu i fråga om fjärde huvudtiteln.

Jag ber därför, herr talman, att få anhålla, att kammaren måtte bifalla utskottets hemställan.

Herr Torgén: Herr talman! Jag finner mig böra säga några ord med anledning av den siste ärade talarens yttrande.

Den fraktförhöjning, han omnämnde, anser jag vara möjlig att få bort genom en fördelning av dessa fälttjänstövningar i stället för den sammanföring, som hittills ägt rum.

Angående påståendet om bensinens och oljornas fördyrande, må det väl dock kunna sättas i fråga, om detta är med verkliga förhållandet överensstämmande. Jag tror snarare, det förhåller sig tvärt om.

Vidare vill jag ha sagt, att jag ej, som herr Nilson sade, påstått, att dessa fälttjänstövningar saknade militärt värde. Jag har endast sagt, att genom den inskränkning, vilken bör vara möjlig, behöves icke detta militära värde förringas.

Jag ber att få vidhålla mitt föregående yrkande.

Herr Hammar skjöld: Herr talman! Den förste ärade talaren ville göra gällande, att man icke för närvarande hade så synnerligen stort behov av sådana övningar, för vilka detta anslag var avsett. Försvarsrevisionen har visserligen ännu icke hunnit långt i sina utredningar, men så långt har den dock hunnit, att den funnit, att de inskränkningar, som för närvarande göres i den första utbildningen för de värnpliktiga, gör behovet av repetitionsövningar större än förut.

Det framgår också, att man i de länder, där man har kort eller jämförelsevis kort första tjänstgöringstid för de värnpliktiga, s. k. milisarméer, använder jämförelsevis stor del av övningstiden till repetitionsövningar. Vad som sagts om repetitionsövningarna — att behovet av dem ökas, om första tjänstgöringen minskas — gäller i ännu högre grad om fälttjänstövningar, ty ju sämre utbildningen av den enskilde mannen och av de särskilda trupperna är, desto större är vikten av att man genom samövningar mellan olika trupperband och trupperlag söker bortarbota den friktion, som annars skulle uppkomma.

Den förste talaren ville, att »militarismen» skulle lära sig spara, men, såsom herr Nilson i Örebro framhöll: vill man lära en kår eller en förvaltningsgren att spara, måste man låta den behålla reservationerna å anslagen. Ty om det visar sig, att så snart man får en reservation denna tages i anspråk, måste detta vara ägnat att uppfodra till sparsamhet.

Vad nu de särskilda utgiftsposterna för fälttjänstövningarna beträffar, vill jag utom dem, som herr Nilson omtalade, nämna ett par. Under fälttjänstövningar är det alltid nödvändigt att leja ett avsevärt antal hästar. Det visar sig efter de beräkningar, som nu uppgjorts, att om förhöjningen på hästlejningen från 1916 inskränker sig till 150 procent får man vara glad. På samma sätt med alla kostnader för förläggning såsom kokved och halm. Storleken av transportkostnaderna, beror naturligtvis på hur fälttjänstövningarna anordnas. Men om det är meningen att ha en fälttjänstövning med en viss styrka, måste man samla ihop alla truppavdelningar inom ett tillräckligt område, för att få den bestämda styrkan. Man kan därvid icke alltid välja sådana områden, som vålla kortaste transport, ty man måste ge alla avdelningar samma utbildning. Om man ena året kan taga trupper i Skåne eller i Stockholms-trakten och nästa är i Öster- eller Västergötland, måste man ett annat år anordna fälttjänstövningar med trupperna i Norrland, och skall man där få ihop någon avsevärd styrka — det vet nog den ärade talaren — måste vissa av dem transporteras avsevärda vägar, emedan garnisonsorterna ligga på betydande avstånd ifrån varandra.

Ang. anslaget till fält- och fälttjänstövningar.

(Forts.)

Herr A n d e r s o n i Råstock: Jag skall icke avsevärt förlänga debatten utan endast med några ord understryka vad som sagts i reservationen.

Trots vad herr Nilson i Örebro sagt och vad den siste ärade talaren anförde, är det dock så, att det redan finnes reserverat ett mer än dubbelt så stort belopp som det, som här är begärt. Då det nu faktiskt är på det sättet i år, att det kommer att bli ytterst svårt att få budgeten att gå ihop, och då det dessutom enligt mitt sätt att se blir en ytterligare sporre till sparsamhet, ifall man nästa år drar in detta anslag, skall jag, herr talman, be att få förena mig med herr Torgén i hans yrkande om bifall till reservationen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 40 av utskottets förevarande utlåtande nr 4: I och II, röstar

Ja;

Ang. anslaget
till fält- och
fältjänst-
övningar.

(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Voteringen utvisade 56 ja, men 57 nej, vadan kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Ang.
anslag till
flygövningar.

Härpå föredrogs *punkten 41*, angående anslag till flygövningar; och yttrade därvid

Herr *S o m m e l i u s*: Herr talman, mina herrar! I annat sammanhang har jag med anledning av de alltför ofta förekommande flygolyckorna gjort det uttalandet, att jag ansåg, att kraftig disciplin och absolut nykterhet borde förutsättas hos alla dem, som ägna sig åt flygkonsten. Med anledning därav har chefen för flotans flygväsen fäst min uppmärksamhet på, att även om man i detta avseende kunnat hittills haft åtskilligt att anmärka, man vidtagit de strängaste åtgärder för att undanröja varje misstanke om flygolyckornas inträffande av antydda anledningar.

Jag har, herr talman, endast att yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 42—54.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 55.

Lades till handlingarna.

Ang.
merkostnader
för vissa bygg-
nadsföretag
vid armén.

Vid nu skedd föredragning av *punkten 56*, angående merkostnader för vissa byggnadsföretag vid armén, begärdes ordet av

Herr *A n d e r s o n* i Råstock, som anförde: Herr talman! Jag har intet annat yrkande att göra på denna punkt än på bifall till utskottets hemställan. Men jag har velat fästa kammarens uppmärksamhet på ett ganska egendomligt förhållande i detta sammanhang. Man har här beräknat ett förslagsanslag, högst, för att därmed säkerställa slutförandet av ett nytt kasernetablissemang för Svea ingenjörkår. Men sedan har man fått ett meddelande från statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet, att de gjorda beräkningarna visat sig vara så pass osäkra, att det går åt ytterligare 500,000 à 600,000 kronor utöver den summa, som förut angivits som slutsumma. Då den saken debatterades i avdelningen, har jag yrkat, att man skulle försöka finna någon annan form att ordna detta än att på det sätt utskottet gör hänvisa till, att det anslag, som står till buds för i år, är av förslagsanslags natur, eller med andra

ord ge departementschefen en anvisning, att det går för sig att gå utöver det begärda beloppet, därför att det finns förslagsanslag i år. Jag har bara velat påpeka, att det är högst ovanligt om det ens någon gång hänt, att statsutskottet ger en sådan fingervisning till vederbörande departementschef.

*Ang.
merkostnader
för vissa bygg-
nadsföretag
vid armén.
(Forts.)*

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 57—72.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 73.

Lades till handlingarna.

Punkten 74.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppehållande av verksamheten vid den vid konsthögskolan anordnade skolan för dekorativ konst; och yttrade därvid:

*Ang. den vid
konsthögsko-
lan anordnade
skolan för de-
korativ konst.*

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! På av utskottet anförda skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner å de under överläggningen förekomna yrkandena biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10.

Härpå föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden: nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa inredningsarbeten i nationalmuseibygggnaden; nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för inköp av danska konstverk; och nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till restaurering av Varnhems klosterkyrka.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till svenska akademiens Nobelbibliotek.

*Ang. anslag
till Nobel-
biblioteket.*

Ang. anslag
till Nobel-
biblioteket.
(Forts.)

Med biträdande av vad Kungl. Maj:t föreslagit uti en till riksdagen den 12 mars 1920 avlåten och till statsutskottet hänvisad proposition, nr 251, hemställde utskottet, att riksdagen måtte såsom bidrag till uppehållande av verksamheten vid svenska akademiens Nobelbibliotek anvisa på extra stat för år 1921 ett reservationsanslag av 20,000 kronor, att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *J. Nilsson* i Skottlandshus, *N. A. Nilsson*, *Ollas A. Ericsson*, *Wiklund*, *Bengtsson* i Norup, *Nilsson* i Landeryd, *W. Bäckström*, *Jönsson* i Slåtåker och *Björck* i Jönköping, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning ej måtte vinna riksdagens bifall.

Utskottets hemställan föredrogs. Därefter yttrade:

Herr *Bengtsson* i Norup: Herr talman! I denna proposition har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att såsom bidrag för upprätthållande av svenska akademiens Nobelbibliotek anvisa på extra stat för år 1921 ett reservationsanslag av 20,000 kronor. Denna punkt har blivit av utskottsmajoriteten tillstyrkt, men vi äro dock några reserveranter, som ansett, att riksdagen icke borde med bidrag stödja denna rika fond på 34 miljoner kronor, som ju torde vara den största som finns här i landet, och detta av några skäl, som jag ber att få påpeka.

Den utredning, som föreligger i propositionen, är enligt min mening icke tillfredsställande, då varken propositionen eller utskottet nämner ett ord om huruvida staten skall äga de böcker, som skulle inköpas för dessa 20,000 kronor eller icke. Utan här föreslås helt enkelt ett anslag på 20,000 kronor såsom stöd åt denna fond och åt dess biblioteks verksamhet. Fondens avkastning går ju till utdelande av pris för vetenskapliga arbeten på olika områden. Men när man då ser, att bara utdelningen av dessa pris drar en kostnad av 35,000 kronor, så undrar man, om inte avkastningen av fonden kunde skötas så och utdelningen av prisen regleras så, att inte riksdagen behöver tillskjuta något för uppehållande av denna biblioteksverksamhet. Jag vet mycket väl, att man inte har rätt att taga av fonden i vilken utsträckning som helst. Men man har dock rätt att något år, då man anser, att de vetenskapsmän som anmälts icke anses berättigade till att få pris, innehålla dessa. I varje fall är det enligt min mening oriktigt, att man vill stänga tillträdet till detta bibliotek för den svenska allmänheten. Det torde vara främmande för denne svenske mans tanke vid upprättande av sitt stora testamente, vilket överlämnats att skötas och handhas av den svenska allmänheten, att man skulle utestänga allmänheten från institutets bibliotek och att endast genom ett direkt anslag från riksdagen dörrarna för allmänheten skulle öppnas till det samma.

På grund av dessa skäl vill jag, herr talman, utan att längre taga kammarens tid i anspråk, yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

*Ang. anslag
till Nobel-
biblioteket.
(Forts.)*

Herr Waldén: Herr talman! Om det verkligen förhölle sig så med denna sak, som den siste ärade talaren velat framställa det, nämligen att det här gällde att direkt med statsmedel understödja Nobelstiftelsen såsom sådan, så skulle jag vara ense med honom och reservanternas i övrigt, att det inte fanns fog för ett sådant statsunderstöd. Men statsutskottets majoritet, som jag i detta fall tillhör, har inte kunnat se denna fråga på det sättet. Här gäller det nämligen att söka uppehålla detta biblioteks offentliga verksamhet, det vill säga möjliggöra för detta bibliotek att vara tillgängligt för allmänheten. Nu är det i själva verket så, att dessa fonder, varom herr Bengtsson i Norup talade, inte räcka till att man både skall kunna i tillbörlig utsträckning anskaffa den litteratur som kräves för detta bibliotek och på samma gång hålla biblioteket öppet för allmänheten. Och det beror därpå, att statuterna för Nobelstiftelsen äro sådana, att det endast är begränsade medel som står till förfogande för detta ändamål. Man kan naturligtvis icke efter gottfinnande taga de medel, som skola användas för prisutdelning, utan det är som sagt i statuterna närmare angivet, hur mycket som får användas för sådana ändamål, som det här är fråga om. När nu dessa medel äro begränsade och skatterna äro mycket stora, större än som ursprungligen beräknats, så har fonderna smält samman, så att de inte räcka till för att hålla biblioteket öppet för allmänheten. Och om riksdagen icke beviljar detta anslag, så blir därför resultatet det, att man visserligen fortfarande kommer att skaffa böcker till biblioteket och ha medel därtill, men att biblioteket inte kan stå öppet även för den studerande allmänheten. Och därav blir då återigen följden den, att man måste anslå motsvarande eller kanske ännu större belopp till kungl. biblioteket för att där skaffa sig motsvarande litteratur och hålla tillgänglig för allmänheten. Nobelbiblioteket är ett av dessa specialbibliotek bland flera andra, som är av stor betydelse även för den studerande allmänheten.

Det är av dessa skäl, som utskottet ansett det vara fog för att tillstyrka den framställning, som Kungl Maj:t här gjort, och jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Herr Waldén nämnde i början av sitt anförande, att det föreliggande förslaget icke skulle vara ämnat att understödja Nobelstiftelsen såsom sådan. Jag vill gentemot detta erinra om, att det bibliotek, som det här är fråga om, är avsett att möjliggöra för Nobelstiftelsen att utöva sin verksamhet. Just för denna verksamhet behövs ju den litteratur som finns i biblioteket och som givetvis är från år måste kompletteras. Det förefaller mig då ganska märkvärdigt, dels att man säger, att det inte gäller att understödja Nobelstiftelsen

Anq. anslag
till Nobel-
biblioteket.
(Forts.)

såsom sådan och dels också att Nobelstiftelsen icke skulle ha möjlighet att skaffa det material, som den behöver för fullgörande av sin funktion. Skola prisen, som Nobelstiftelsen utdelar, kunna utdelas, skall man kunna bedöma de olika författarna, så måste man givetvis ha material, och det är just för detta material, som pengarna behövas.

Nu nämnde herr Waldén, att det inte skulle vara möjligt att hålla biblioteket öppet för allmänheten, ifall inte dessa 20,000 kronor beviljas. För min del är jag alldeles övertygad, att denna stiftelse icke saknar möjlighet att ordna det så, att den allmänhet, som verkligen intresserar sig för detta bibliotek, också kan få tillgodogöra sig den litteratur, som där finns.

Jag anser för min del, att det skulle vara synnerligen olyckligt, om riksdagen skulle ge sig in på att bevilja anslag till en stiftelse, som är så rik som Nobelstiftelsen. Ty om man det gör, så skulle jag vilja påstå, att konsekvensen blir den, att man får göra detsamma i varje annat fall, där ett allmänt intresse föreligger och där från ekonomisk synpunkt ömmande skäl kunna förebringas — om man nu kan säga, att i detta fall några sådana ömmande skäl äro för handen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Olsson: Herr talman! När jag läste igenom utskottets utlåtande, tyckte jag, att utöver det, som där står, egentligen ingenting mera kunde sägas. Alla de principiella betänkligheter, som man gjort gällande, tyckte jag fingo sin tillbörliga belysning. De fackliga och de ekonomiska synpunkter, som man framhållit, fingo likaledes sin belysning. Jag kunde inte se, att det egentligen brast på någon punkt. I alla fall hade reservanterna, såg jag, en del invändningar, och jag hör nu, att det är ungefär utefter de linjer, man dragit upp i reservationen som man nu går i opposition mot Kungl. Maj:ts förslag.

En punkt i reservationen säger, »att den i ärendet lämnade utredningen i åtskilliga avseenden måste anses bristfällig». Jag tycker för min del, att den skrivelse, som Svenska akademien skickat in, är en skrivelse utan några som helst konstgrepp. Varför det har blivit brist, det lägges fram, förefaller det mig, utan några krumbukter. Huruvida staten skall gripa in, det är ju en omdömessak, och i en sådan sak kan man inte komma med några utredningar.

En annan anmärkning är den, som alldeles nyss gjordes av herr Nilsson i Landeryd. Han säger, att han inte kan förstå, att en så rik stiftelse som Nobelstiftelsen inte själv skall kunna uppehålla sina instruktioner. Det är en anmärkning, som jag förstår, ty det är den, som faller en ögonblickligen på läppen; och jag måste erkänna, att jag själv gjorde stora ögon, när jag fick se, att man i detta fall kom in och begärde att få bidrag av staten. Men när man kommit litet närmare in i papperen, lägger sig den där förvä-

ningen. Ty studerar man akademiens skrivelse, finner man, att dessa nobelpenningars användning är mycket noga reglerad. Här kan man icke flytta några summor hit eller några summor dit efter smak och tycke, det går inte. Det förefaller mig, som om på den punkten alls inte behövdes någon vidare utredning. Man behöver bara läsa de grundstadgar, som finnas för Nobelstiftelsen, för att man skall bli på det klara med, hur med den saken hänger ihop.

De fonder, ur vilka man — enligt vad akademien anger — tager medel till detta bibliotek, äro de enda fonder, som finnas för det ändamålet. Vi ha exempelvis den s. k. huvudfonden; från den går vad som överhuvud ifrån den kan gå. Att fjärdelen av de medel, som huvudfonden avkastar, blir mindre och mindre allteftersom penningvärdet faller, d. v. s. allteftersom omkostnaderna för dessa saker och ting stiga, det är inte någon speciell originalitet för Nobelstiftelsen. De medel, som gå från organisationsfonden, äro också precis vad som kan gå från den fonden; det kan aldrig bli mer än räntan på de 200,000 kronor, som akademiens skrivelse talar om. Den särskilda fonden kan naturligtvis bli större i den mån man finner, att det är tunt med skalder här i världen, men som det för närvarande är, finns det ingen möjlighet att få något mera av den fonden. Och detta är precis de fonder — med undantag av en liten reservfond, som här också nämnts — som akademien har till sitt förfogande; det finns inga andra.

Nu säger man, och det var en synpunkt, som också den siste ärade talaren gjorde sig till målsman för, att det här i alla fall skulle bli så, att staten gäve penningar åt Nobelinstitutet för dess speciella verksamhet. Han kunde ej förstå, hur man kunde resonera på det viset, att det inte skulle bli så. De principiella betänkligheter, som herr Nilsson i Landeryd och herr Bengtsson i Norup gjorde sig till målsmän för, har jag också haft. Det är sådana, som ögonblickligen inställa sig. Jag har inte gått fram med denna proposition, förrän jag lagt saken i sär och funnit, att det inte alls förhåller sig så, som det till en början ser ut. Den verksamhet, som Svenska akademien har att utöva som prisutdelare, är lätt överskådlig; den kan man mycket enkelt och lätt kontrollera. Man kan således rätt väl räkna ut, när det går penningar till den verksamheten. Nu är det ju så, att jag inte begär, att Nobelbiblioteket skall få något anslag för sin funktion vid prisutdelningen. Jag begär endast, att biblioteket skall kunna upprätthålla den verksamhet visavi allmänheten, som det hitintills har haft. I detta bibliotek äro hopade 40,000 volymer värdefulla böcker. Det står praktiskt taget öppet för varenda litterärt och vetenskapligt intresserad medborgare i hela vårt land. Ty man kan från alla kanter i landet få låna böcker från detta bibliotek. Det sker också boklån på mellan 6,000 och 8,000 volymer årligen. Den verksamheten, det förstår ju herr Nilsson i Landeryd lika bra som jag, står inte i något som helst förhållande till Nobelinstitutets verksamhet som prisutdelare. Svenska akademien kan sköta sin prisutdelning lika bra

*Ang. anslag
till Nobel-
biblioteket.
(Forts.)*

Ang. anslag
till Nobel-
biblioteket.
(Forts.)

utan att behöva stå till tjänst för allmänheten med några boklån. Jag tycker, att den saken är enkel. Ty vad är det som inträffar, om staten ej ger detta bidrag? Inte inträffar det, att Svenska akademien upphör med sin prisutdelning; den kommer att fungera lika bra för framtiden som hitintills. Men vad som inträffar, det är det, att akademien stänger biblioteket. Så enkelt ligger egentligen saken. Och detta tycker jag är fullkomligt belysande för det spörsmålet, huruvida meningen är att med statens medel bekosta någonting av det, som Svenska akademien har att sköta i egenskap av prisutdelare. Jag kan således inte förstå, hur man kan låta förvilliga sig på den punkten, sedan man trängt in i saken. Att den förvillar vid första påsyn, medger jag, ty jag har själv fallit offer för den förvillelsen.

Det är en anmärkning som kan göras. Man kan anslå dessa 20,000 kronor till inköp av böcker. Man skulle då inte anslå summan till Nobelbiblioteket utan till Kungl. biblioteket. Det är naturligtvis en synpunkt, som man kan framhålla. Men för dessa 20,000 kronor kommer man ju då inte åt det värdefullaste här, nämligen hela det stora biblioteket med de 40,000 volymerna. I och med det att staten inte träder till, går den saken förlorad för allmänheten. Det är just för att rädda tillträdet till detta rika bibliotek, som jag för min del har vågat gå fram med denna begäran, som jag hoppas kammaren inte skall vilja vara med om att sätta krokben för.

Herr Kjellberg: Herr talman, mina herrar! I reservationen har det bl. a. anförts, att Nobelstiftelsen tvekslutan har möjligheter att förmedelst egna medel tillgodose ifrågavarande behov. Det ha vi nu redan hört framhållas, att så icke är förhållandet. Och detta framgår också tydligt av den utredning i ärendet, som återfinnes i den kungl. propositionen. Det är ju alldeles givet, att en kulturell institution som den ifrågavarande under kristiden haft mycket stora svårigheter att kämpa med.

Nu kan ju kammaren vid sitt beslut resonera som så: det där bryr vi oss icke om; svenska akademiens Nobelinstitut får reda sig ändå. Men vi skola komma ihåg det, att skulle icke detta understöd, som här är föreslaget, komma detta bibliotek till godo, så kommer med all säkerhet ökade krav att ställas på kungl. biblioteket, från vilket en del arbete nu är avlastat beträffande såväl inköp som själva den bibliotekstekniska verksamheten. Ty vi skola komma ihåg, som redan är framhållet, att detta bibliotek icke blott är avsett som en hjälpinstitution till Nobelinstitutet, utan det har dessutom fått den uppgiften att i högsta grad tjäna litteraturvetenskapen inom vårt land. Man skall således icke tänka sig detta bibliotek som någonting för allmänheten i Stockholm särskilt lämpat bibliotek, utan det är verkligen för litteraturvetenskapen i hela landet, som detta bibliotek har sin betydelse. Och skulle, som sagt, dess verksamhet inskränkas, så komma större krav att ställas på kungl. biblioteket och därmed på anslag till detsamma.

Med en sådan stiftelse som den av Alfred Nobel inväntade, med den storslagenhet, som han visat, och med den ställning, som vårt land har fått inom kulturvärlden genom denna stiftelse, så kan jag för min del icke anse det annat än som småsinnat att nu icke vara med om att understödja en institution som den ifrågavarande. Man säger här, att staten skall icke understödja denna institution, ty den kan reda sig själv. Det har redan här tillräckligt framhållits, att Nobelinstitutet icke förfogar över tillräckliga medel för det ändamål, det här gäller. Enligt min uppfattning är det så, att det verkligen tillkommer den svenska riksdagen att så gott den kan stödja detta institut och därigenom visa ett storsinne och en vidsynthet, som verkligen Alfred Nobels tankar förtjäna.

Jag ber på grund av det nu anförda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Björck i Jönköping: Herr talman, mina herrar! Den principfråga, som här föreligger, är icke ny. Den har riksdagen redan haft att taga ståndpunkt till den dag, riksdagen avtog framställningen om restitution av skattemedel till Nobelstiftelsen. Riksdagen har för övrigt också avlagt en alldeles likartad framställning 1918, då en motion förelåg om ett understöd på 200,000 kronor, vill jag minnas, till Nobelstiftelsen på ungefär samma motivering, som nu framkommit. Och jag tror kammaren kan vara alldeles övertygad om, att detta krav är bara en liten försökstentakel, som, om det bifalles, mycket snart kommer att efterföljas av liknande framställningar om än större belopp. Då denna proposition var föremål för behandling i utskottet, meddelades det från en mycket auktoritativ person, att inom svenska akademien delade meningar rått, huruvida man skulle gå in med framställning om anslag på 20,000 kronor eller på 40,000 kronor. En framstående litteraturhistoriker inom akademien hade för sin del varit av den uppfattningen, att det krävdes 40,000 kronor för uppehållande av Nobelinstitutets verksamhet. Propositionen ger vid handen, att departementschefen känt en viss tvekan rörande detta anslagskrav, och den har han ju också givit uttryck åt här i kväll, om han än gjort sitt bästa att söka komma från denna tveksamhet. Det kan emellertid icke bortresoneras, att det gäller understöd till Nobelinstitutet och att Nobelinstitutet är en institution, som efter riksdagens tidigare intagna ståndpunkt bör kunna klara sig själv.

Det säges nu här — och den senaste talaren har särskilt tryckt på den saken — att det är utrett, att Nobelinstitutet icke äger egna medel för ifrågavarande ändamål. Den saken är dock *icke utredd*. Herr Bengtsson i Norup har redan pekat på, att *omkostnaderna för prisutdelningen* uppgå till icke mindre än 36,000 kronor. Jag måste då fråga mig: är det icke möjligt att på den punkten vidtaga en inskränkning i budgeten? Jag vet icke, huru det är i svenska akademien, men det skulle i alla fall vara av intresse att erfaras något härom, därest herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet är bättre underrättad än jag på den punkten. Vid

Ang. anslag
till Nobel-
biblioteket.
(Forts.)

andra institutioner, som handlägga Nobelärenden, är det så, att vid varje sammanträde, då ett Nobelärende förekommer på föredragningslistan, så utdelas till ledamöterna en guldplakett, som sedan hos en vaktmästare realiseras för 50 kronor. Jag vet, som sagt, icke, huru det är vid svenska akademien i detta avseende, men jag vet, att så är förhållandet vid vetenskapsakademien. Om så är fallet, så förvånar det sannerligen icke, att omkostnaderna för prisutdelningen stiga till så betydliga belopp. Det skulle, som sagt, för hela den föreliggande frågans allsidiga belysning vara av stort intresse att få närmare klarhet på den punkten.

Det har av herr ecklesiastikministern framhållits, att utredningen måste anses fullständig. Jag måste säga, att jag kan icke sätta samma höga betyg på utredningen. Det är t. ex. anmärkningsvärt, att på sidan 11 i propositionen säger departementschefen: »Skulle av brist på medel akademien se sig nödsakad att inskränka bibliotekets verksamhet — exempelvis genom minskning av bokinköp» etc. Där är det alltså tal om minskning av bokinköpen! Men utskottet har utgått från, att det är icke alls säkert, att detta anslag skulle användas till bokinköp, utan att det är möjligt, att det även kommer att användas till avlöning av personalen vid biblioteket. Om anslaget skulle användas till bokinköp, så borde det ha legat i sakens natur, att Kungl. Maj:t bort vara angelägen att *garantera, att dessa böcker hållas tillgängliga för utlåning. Men om detta finnes icke ett ord i propositionen!* Det är icke något villkor fäst vid anslaget, att biblioteket skall hållas öppet för allmänheten, utan klämman lyder helt enkelt: »att såsom bidrag till uppehållande av verksamheten vid svenska akademiens Nobelbibliotek anvisa på extra stat för år 1921 ett reservationsanslag av 20,000 kronor». Icke ett ord om att Kungl. Maj:t skall sätta några villkor! Detta har emellertid utskottsmajoriteten rättat till. Om utredningen är att anse såsom fullständig, borde det väl vidare finnas angivet, huru äganderätten till de böcker, som biblioteket inköper för statsmedel, skall regleras. Men det finnes icke ett ord om den saken heller. Utredningen är sålunda på grundläggande punkter högst ofullständig och reservanterna äro sålunda i sin goda rätt, då de påpeka, att utredningen i åtskilliga avseenden är bristfällig.

Det bör vidare sägas, att, då jag motsatt mig detta anslag, har jag icke på något sätt velat underskatta de humanistiska vetenskaperna eller behovet av detta bibliotek. Jag har för min del gått ut från, att om det är behöfligt, att dessa medel användas till bokinköp, då är det riktigast att köpa dessa böcker för statsmedel och placera dem i kungl. biblioteket. Det blir ju icke fler böcker, om man införlivar dem med Nobelbiblioteket, än om man placerar dem i riksbiblioteket. Och för 20,000 kronor lär man icke få så mycket böcker, att de icke kunna skötas med den personal, som nu finnes i kungl. biblioteket. Av den utredning, som lämnats av herr statsrådet, framgår, att anslaget icke är något engångsanslag utan ett anslag, som kommer alltjämt tillbaka och säkerligen med ökat belopp. Då jag förmodar, att vi

icke kunna vara med om att anslå huru mycket som helst till Nobelinstitutet, så bör man välja den rakare vägen att giva ett förhöjt anslag till kungl. biblioteket. Det är den vägen, som jag har velat redan från början slå in på i stället för att här kvacksalva med ett understöd åt Nobelinstitutet, som måste te sig icke blott principiellt ytterligt betänkligt utan därjämte i längden ineffektivt. Ty gäller det att bevilja anslag till bibliotekspersonalens avlöning på 20,000 kronor — och detta kan man på goda grunder befara — då ligger det snubblande nära, att det också kommer krav på dyrtids-tillägg till denna personal, kanske icke i år men sedermera. Och så kommer kanske det fysikaliskt-kemiska institutet och vill även ha anslag. Med en sådan utveckling för ögonen måste betänkligheterna mot ett bifall till propositionen bli synnerligen stora.

Jag tror därför, herr talman, att kammaren handlar mycket klokt, om den i detta fall ställer sig på reservanternas linje, som icke medför de konsekvenser för statsverket, som följa ett bifall till utskottets förslag.

Herr Edén: Herr talman! I motsats till den siste ärade talaren tror jag, att kammaren icke skulle handla klokt eller välbetänt, om den vägrade att bevilja detta anslag. När jag åhörde hans anförande och lade märke till alla de anmärkningar, som han lyckades få fram gent emot ett anslag på 20,000 kronor till Nobelbiblioteket, så frågade jag mig verkligen, om det ändå icke hade varit skäl, att även han och de övriga reservanternas hade reducerat frågan till dess rätta proportioner, innan de gingo in för en sådan reservation.

Det är först och främst fullkomligt oriktigt att säga, att därest riksdagen lämnar detta anslag, det skulle betyda, att riksdagen på något sätt i princip går in för att stödja Nobelinstitutet på de olika områdena. Det är icke så. Här föreligger ett alldeles exceptionellt fall med just detta institut och dess bibliotek, ett fall, som icke har sin motsvarighet för de övriga prisutdelande institutionerna och som därför icke heller kommer igen på samma sätt med dessa institutioner.

I alla händelser är det ju tydligt, såsom herr ecklesiastikministern redan framhållit, att när en fråga sådan som denna väcks inom en regering, man anser sig ha allt möjligt skäl att grundligt undersöka den, innan man framlägger förslag, och ehuru förslaget tillkommit efter den dag jag lämnade regeringen, hade jag dock förut haft tillfälle att med min dåvarande kollega så pass mycket diskutera igenom frågan, att jag kände mig liksom han övertygad om, att Kungl. Maj:t borde framlägga proposition i ärendet. Detta därför att jag kan icke se denna sak på något sätt isolerad som en angelägenhet för svenska akademiens Nobelinstitut som sådant och dess bokförråd utan måste betrakta den som ett spörsmål om nyttiggörande av akademiens bibliotek för vetenskapliga studier i allmänhet.

Den senaste talaren talade än om, att det begärda anslaget av

Ang. anslag
till Nobel-
biblioteket.
(Forts.)

20,000 kronor skulle gå till böcker, än om att det skulle gå till avlöning av personal, och han lyckades t. o. m. få fram en sådan konsekvens, som att det sedan skulle begäras dyrtidstillägg till denna personal. Detta sista är ju fullständigt orimligt. Vad här är fråga om, är ett anslag för en gång, icke ett årligt anslag, ett anslag som nu begäres, därför att svenska akademins Nobelinstitut för närvarande befinner sig i sådant betryck, att under de närmaste åren akademien icke ser sig i stånd att uppehålla dess verksamhet i den omfattning, som för dess användning av forskningen är behöfvig. Huru det sedermera skall gå, när detta anslag tillsammans med vad akademien själv har som inkomst blivit använt, det vet man icke nu. Men det *kan* ju inträffa, såsom herr ecklesiastikministern anmärkte, att världen under något år igen icke producerar så framstående skaldar, så att utdelning av priser kommer att ske. I så fall avsättas priserna till den fond, av vilken man får räntan, och därmed komma också akademins inkomster att stiga. Alltså, huru det kommer att gå i framtiden veta vi icke. Här är det endast fråga om ett ingripande just nu och ett ingripande på en brydsam tidpunkt.

Herr Kjellberg har anfört — och efter min mening med visst skäl — att man i och för sig skulle kunna ställa det anspråket på de svenska statsmakterna, att när verkligt grundad anledning förebringas, dessa statsmakter icke draga sig för att räkna ett handtag för en gång åt en stor institution, som blivit förlagd här i landet genom Nobels donation. Jag skall i alla händelser lämna den synpunkten å sido och hålla mig till den eminent praktiska synpunkt, som jag också tror samme talare berörde, den nämligen, att detta svenska akademins Nobelbibliotek är faktiskt i närvarande stund ett fullständigt oumbärligt bibliotek för ett område av den humanistiska bildningen är i Sverige, som för övrigt icke finnes tillbörligt representerat i våra offentliga bibliotek. Saken ligger nämligen så, att genom de enormt ökade priser, som allt bokinköp, bokbinderi och övriga omkostnader betinga, ha de stora offentliga biblioteken i både Uppsala, Lund och Stockholm nödgats avskära från sig det stora inköpsområde, som svenska akademins Nobelbibliotek representerar. Därigenom att detta bibliotek kommit till, kan det fylla det behovet för forskning och studier. Det är ju sant, att akademien nog torde kunna köpa det nödtorftigaste av sina böcker, om den inskränker sig till detta, för sina egna medel. Men det är av akademien ovedersägligen uppvisat, att den icke kan både köpa dessa böcker och hålla dem till den forskande och studerande allmänhetens förfogande med de medel den nu har. Jag kan icke se annat, än att om man vill betrakta frågan praktiskt, så är detta bibliotek, på samma gång som det naturligtvis i första rummet kommit till för akademins egen uppgift att bedöma frågorna om litteraturpris, också ett hjälpbibliotek vid sidan av de övriga offentliga biblioteken i vårt land, och ett hjälpbibliotek, som fyller en så synnerligen viktig uppgift, att man verkligen från statens sida har skäl att taga det under armarna i en situation, då det annars icke kan uppehålla sin verksamhet.

Jag vet icke, om kammararens ledamöter haft tillfälle att i den flod av papper, som för närvarande dränker oss och särskilt har dränkt oss i dag, titta en smula i propositionen, där i akademiens inlägga utvecklas, dels vilka kategorier av låntagare det är, som man brukar tillhandagå, dels vilka områden av litteratur det är, som detta bibliotek representerar, samt slutligen antalet av de boklån, som utlämnas. Jag skall nöja mig med att nämna, att bland kategorierna av låntagare finnas en hel del av dem, som verkligen ha anspråk på, att det skall existera ett bibliotek, som står dem till tjänst, t. ex. ledamöter av akademier och lärda samfund, lärare och lärarinnor vid högre och lägre läroanstalter, studerande vid universitet eller högskola och elever vid lärarseminarier o. s. v.; att bland de områden, där bokinköpen röra sig, är en nästan fullständig samling av de nyare västerländska folkens klassiska och litteraturhistoriskt märkliga vitterhet, en rikhaltig och omfattande samling av all sådan skönlitteratur från de senare årtiondena, som i något avseende kan anses äga litterärt intresse, en omfattande samling av bibliografiska och litteraturhistoriska verk, uppslagsböcker o. s. v. — dessa kategorier av böcker kunna, såsom nämnt, vara offentliga bibliotek faktiskt icke tillhandahålla på grund av otillräckliga anslag; och slutligen, vad boklånen angår, anföres i akademiens skrivelse, att man kommit upp till ett så betydande antal av utlånta volymer, att det vida övergår, vad som utlånas från vetenskapsakademien bibliotek och karolinska institutets bibliotek, och att det uppgår till ungefär en tredjedel av vad som lånas ut från det stora kungl. biblioteket.

Tar man hänsyn till alla dessa uppgifter, bör man få en klar föreställning om, huru pass betydande tomrum detta bibliotek dock fyller i våra andliga tillgångar här i landet. Och jag kan icke förstå annat, än att riksdagen har allt möjligt skäl att under sådana förhållanden icke betrakta ett bifall till propositionen såsom något farligt prejudikat utan helt enkelt som en praktisk åtgärd, samt att på grund av omständigheterna och det trångmål, i vilket faktiskt biblioteket kommit, riksdagen skall känna det som en skyldighet att icke vägra sitt bistånd.

För min del har jag i likhet med ecklesiastikministern så pass tidigt satt mig in i detta ärende, att jag känner mig övertygad om det berättigade i framställningen, och jag vill hoppas, att efter den diskussion, som nu här förekommit, och efter de upplysningar, som särskilt ha understrukits i diskussioner, andra kammaren skall hedra sig själv och visa sitt intresse för denna del av vår odling genom att bifalla Kungl. Maj:ts och utskottets framställning.

Herr Lindman: Herr talman! Jag kan icke förneka, att jag i denna fråga har en mycket stor respekt för den mening, som uttalats av reservanterna. Det är egentligen två synpunkter, som de göra gällande. Den ena är, att detta blir ett direkt understödande med statsmedel av Nobelinstitutets verksamhet, och man måste naturligtvis fästa en viss uppmärksamhet vid, att man icke griper in på

*Ang. anslag
till Nobel-
biblioteket.
(Forts.)*

Any. anslag
till Nobel-
biblioteket.
(Forts.)

områden, där man icke haft, om jag så får säga, skyldighet att ingripa förut. Det motiverar en viss försiktighet. Det andra skälet är, att Nobelinstitutet torde äga möjlighet att själv ombesörja denna sak.

Nu vill jag säga, att dessa båda skäl kunna ändå icke för mig vara tillräckligt talande. Om jag undersöker det sista av dem, så är det ju så, att hela Nobelstiftelsen beror på ett testamente. Det är en gång för alla bestämt, att den inkomst, som kan avses för här ifrågasvarande ändamål, är begränsad. Jag har gjort mig underrättad om, huru det förhåller sig med detta, och fått det alldeles bestämda svaret från rätt vederbörande, att om icke dessa medel beviljas, måste detta bibliotek stängas för allmänheten, därför att det då måste inskränka på sin personal. Då kan man ju fråga — som t. ex. herr Björck gjorde — om det icke är bättre att låta kungl. biblioteket taga hand om även dessa bokinköp. Men är det verkligen riktigt klokt att säga på det sättet? Om man tittat på propositionen, finner man, att detta bibliotek tagit hand om en viss del eller en viss gren av litteraturen, och kungl. biblioteket befattar sig icke vidare med den grenen. I så fall kan man ju nästan betrakta detta bibliotek som en gren av kungl. biblioteket. Och jag har särskilt fäst mig vid några siffror i propositionen. Då kungl. biblioteket år 1918 lånade ut 20,698 volymer, så lånade detta bibliotek ut 7,706 volymer, d. v. s. mer än en tredjedel. Det visar sålunda en mycket stor utlåningsfrekvens. Då säger herr Björck: låt kungl. biblioteket taga hand om detta. Men är det verkligen klokt att låta detta bibliotek, som tagit hand om denna gren av litteraturen och nu omfattar en samling av 40,000 volymer, i fortsättningen glida in i kungl. biblioteket?

Jag upprepar, att jag har respekt för, att man icke skall skapa något prejudikat, och jag skulle vilja säga, att när jag för min del vill förorda detta anslag, så vill jag samtidigt uttryckligen betona, att det är icke något prejudikat utan en nödlägesåtgärd, som man vidtager, för att icke detta bibliotek skall behöva stängas. Jag tycker för min del, herr talman, att det vore ganska oklokt att förfara i enlighet med herr Björcks förslag. Jag tror man vinner mera med att låta biblioteket utveckla sig och förbli vad det är och ha hand om denna gren av litteraturen, under det att kungl. biblioteket låter bli att befatta sig med detta. Det tror jag är klokare, varför jag ur ren klokhetsynpunkt och med betonande av, att detta icke får betraktas som ett prejudikat för framtiden, ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Lithander* instämde häruti.

Herr *Bengtsson* i Norup: Herr talman! Jag måste uttrycka min förvåning över den säkra hållning, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet intog nyss i sitt anförande. Då vi på avdelningen läste den kungl. propositionen, fingo vi en helt annan känsla av hans skrivsätt. Och han har ju också själv här i afton erkänt, att han i början var mycket oviss, men, sade han, efter hand

som man tränger in i ärendet, får man en annan syn på saken. Nu vill jag emellertid för kammaren påpeka de sista raderna i herr statsrådets motivering för anslaget. Då akademien hemställt om ett årligt anslag, så säger ecklesiastikministern: »Givetvis bör man någon tid avvakta, huru de ekonomiska förhållandena komma att för den närmaste tiden te sig för Nobelbiblioteket, innan man binder sig vid ett mera definitivt anslag.» Där är väl i alla fall ecklesiastikministern icke mer övertygad om behovet, än att han icke vågar tillstyrka anslag för mer än ett år. Redan det är ju betecknande för huru läget är.

Anslog till Nobelbiblioteket.
(Forts.)

Det har här sagts av herr Edén, att herr Björcks uttalande om, att detta anslag skulle användas till avlöning av bibliotekarie, biträden o. s. v., var bara ett sökt skäl. Men jag kan icke utläsa vare sig i propositionen eller i utskottsutlåtandet något ord, som säger, huruvida det skall användas till inköp av böcker eller vartill det skall användas. Och om det skulle användas till inköp av böcker, så har icke utskottet sagt någonting om, huruvida det skall bli statens böcker eller institutets. Äganderätten till böckerna borde väl dock vara klar, innan riksdagen beviljar dessa 20,000 kronor.

Herr Lindman sade, att denna stora donation på 34 miljoner kronor kommit in i ett nödläge, så att den behöver en hjälp av riksdagen nu. Det är alltså ett dyrtidstillägg, som denna 34-miljoners donation behöver av den svenska riksdagen. Emellertid har riksdagen genom flera beslut visat, att då det gäller statens bibliotek, har man icke varit njuigg utan beviljat anslag både till dyrtidstillägg till personalen och till ökade omkostnader på grund av penningvärdets fall. Det är då egendomligt, att samtidigt begäres denna hjälp, när statens utgifter äro så stora, helst som ecklesiastikministern själv erkänner, att medel härtill icke äro beräknade i statsverkspropositionen, men han tror, att det kan sparas på andra håll, så att det räcker även till detta. Så är man inne, och binder sig för nya utgifter på nya områden. Jag kan icke tänka mig, då denna stora gåva lämnades till den svenska nationen, att donator tänkte sig, att i framtiden den svenska riksdagen skulle behöva skjuta till medel för att uppehålla verksamheten, låt vara att det gäller allmänhetens tillträde till biblioteket. Och det vore högst egendomligt om detta bibliotek skulle stängas för den svenska allmänheten.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Björck i Jönköping: Herr talman! Under denna debatt har icke på något sätt uppvisats omöjligheten av den utav mig anvisade vägen att genom en besparing på de 35,000 kronorna vinna vad som behöves för bibliotekets verksamhet, det vill jag till en början bestämt fastslå!

Herr Edén uttalade, att Nobelbiblioteket skulle fylla en uppgift, som skulle onödiggöra för statens bibliotek att inköpa viss litteratur. Jag vill häremot framhålla, att en därav betingad underlåtenhet från de offentliga biblioteken att inköpa böcker innebär betydande risker. Och om Nobelbiblioteket får ännu sämre affärer, skall man då öka an-

Ang. anslag
till Nobel-
biblioteket.
(Forts.)

slaget i det oändliga, blott därför att staten under den gångna tiden försummat vissa bokinköp

Herr Lindman gjorde gällande vissa betänkligheter mot den väg, som jag anvisat för frågans tillfredsställande lösning, och herr Edén var inne på samma linje. Jag vill fasthålla, vad jag nyss framhöll, giv kungl. biblioteket dessa 20,000 kronor avsedda för bokinköp, och ställ om, att svenska akademien deponerar Nobelbibliotekets hittillsvarande böcker i kungl. biblioteket, så finnas de väl tillgängliga för allmänheten lika bra, som de förvaltas separat. Det ligger i öppen dag, att man på detta sätt måste göra en besparing. Den erforderliga ökningen av personal vid kungl. biblioteket skulle kunna reduceras till en ny tjänsteman.

Omöjligheten att gå denna väg har icke blivit uppvisad, och så länge detta icke skett och så länge det innebär så allvarliga principiella risker att bevilja anslaget på sätt Kungl. Maj:t föreslagit, anser jag mig böra vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Edén: Herr talman! Jag ber att få betona, att det icke kan vara några principiella risker, då det uttryckligen understrykes, att det är icke fråga om något annat än en åtgärd för tillfället. Jag vill vidare framhålla, att det är icke vidare rimligt, det som min ärade vän herr Bengtsson i Norup yttrade, att det finnes en donation till så och så stort belopp, och att det därför icke är nödvändigt att begära riksdagens hjälp. Denna donation ligger där den ligger, och det har ju gång på gång framhållits, att genom av Kungl. Maj:t fastställda statuter är det strängt reglerat, vilka medel som få användas för det ändamål som nu är i fråga. Att dessa medel icke räcka till, är också påvisat.

Herr Bengtsson i Norup var bekymrad för, att man icke fått klart för sig, om dessa penningar skola användas till inköp eller avlöningar. Nej, det är icke uttalat, vare sig det ena eller det andra. Det är fråga om ett allmänt anslag för upprätthållande av bibliotekets verksamhet, som man giver med fullt förtroende för, att det kommer att användas för det ändamål, vartill det behöves, och det kommer naturligtvis också akademien att vara angelägen om att göra för att visa, att den verkligen varit värdig ett sådant anslag. Det behöva vi väl icke tvivla på.

Därför faller också hela denna anmärkning, att det icke skulle vara klart, vem böckerna tillhöra. Böckerna tillhöra givetvis svenska akademins Nobelbibliotek, därom är icke något tvivel. Men den svenska staten och den svenska bildningen ha i alla fall samma intresse av dessa böcker och samma nytta av dessa böcker, som om de funnes i ett vanligt offentligt bibliotek, därför att de stå till tjänst för den allmänhet, som kan ha nytta av att använda dem.

Herr Björck återkom till sin tanke, att man skulle vinna lika mycket genom att överlämna penningarna till kungl. biblioteket. Jag vill då först påpeka, att herr Björck synes förutsätta, att dessa 20,000 kronor skola utgå såsom årligt anslag, vilket icke är fallet. Kungl. Maj:t begär ett anslag för en gång. Om herr Björck återigen

menar, att man skall lämna dessa 20,000 kronor till kungl. biblioteket, för att detta bibliotek skulle lägga upp en avdelning för modern litteratur, är det självklart för vem som helst, att dessa penningar äro endast en droppe i havet i det behov av medel som för ett *sådant* ändamål skulle göra sig gällande. För 20,000 kronor får man ingenting, som är något värt, om man verkligen skall grundlägga en sådan avdelning i ett bibliotek; såsom förut framhållits, har svenska akademien och dess Nobelinstitut redan släppt till stora penningssummor för att grundlägga hela detta bibliotek och sedan underhålla det under många år.

Jag känner mig icke heller alls övertygad om att herr Björck har rätt däri, att anslaget är för stort, om det tänkes gå till administrationen. Det är att märka, att detta bibliotek, såvitt man kan döma av utlåningssiffrorna, verkligen har en så betydande omsättning, att det icke är att undra på, om dess administration går till 20,000 kronor. Jämför administrationen för Nobelbiblioteket med administrationen för kungl. biblioteket i relation till utlåningstalen, och jag tror icke, att siffrorna skola bli alltför ogynnsamma för Nobelbiblioteket.

När därtill kommer, att svenska akademien själv av sina Nobelmedel, sina fonder och deras räntor släppt till och släppa till betydande belopp både till administrationen och till bokinköp, kan jag icke finna annat, än att de 20,000 äro ur statens synpunkt väl använda penningar, väl använda därför, att man från statens synpunkt får större nytta av dem, än om man försökte lägga upp en ny avdelning i kungl. biblioteket — detta då alldeles frånsett den frågan, huruvida man verkligen kan få utrymme i kungl. biblioteket för en ny stor avdelning; jag känner mig nämligen ingalunda förvissad om, att så är fallet, men de betydande lokalsvårigheter, som redan nu lära förefinnas i kungl. biblioteket.

Jag anser fortfarande alla möjliga skäl tala för den kungl. propositionen, och jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Björck i Jönköping: Herr talman! Jag skall endast, med anledning av herr Edéns bestridande av mina uppgifter, be att få läsa upp vad som står i den kungl. propositionen rörande akademiens hemställan om årligt anslag. Jag ber herr Edén uppmärksamma, att *akademien själv är på det klara med att det behövs ett årligt anslag*, och att det alltså *icke är oriktigt*, att jag räknat härmed. Departementschefen är emellertid en försiktig man. Han säger: »Under nuvarande förhållanden måste jag inskränka mig att föreslå ett anslag å nämnda belopp på extra stat för år 1921; givetvis bör man någon tid avvakta, huru de ekonomiska förhållandena komma att för den närmaste tiden te sig för Nobelbiblioteket, innan man binder sig vid ett mera definitivt anslag.» När det så upplystes inom utskottet, att man inom akademien velat begära icke 20,000 utan 40,000 kronor redan denna första gång, inser var och en, att detta är en ganska allvarsam affär att giva sig in på.

Sedan ber jag att beträffande statistiken få fästa uppmärksam-

Ang. anslag till Nobelbiblioteket.
(Forts.)

Ang. anslag
till Nobel-
biblioteket.

(Forts.)

heten på att den avser *utlånade* volymer. Jag har redan inom utskottet haft anledning framhålla beträffande jämförelsen mellan Nobelbiblioteket och t. ex. vetenskapsakademiens bibliotek, att man i vetenskapsakademiens bibliotek studerar mera på stället än i Nobelbiblioteket. Det kan därför icke bli så stora siffror för utlånade volymer där, som i Nobelbiblioteket. Hade statistiken i stället hänfört sig till antalet nedtagna volymer, hade det säkerligen blivit andra siffror. Jag anser därför, att man icke skall fästa för stort avseende vid dessa siffror.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet O l s s o n: Herr talman! Jag skall denna gång inte alls bli långrandig. Jag har nämligen svårt för att återupprepa gång på gång, vad jag sagt förut. Jag lägger visserligen märke till, när jag sitter här, att det är på det sättet, man gör, men jag har litet svårt att följa i den trallen.

Att jag begärde ordet, berodde på att herr Björck förklarade, att han inte fått något svar på en fråga, eller rättare på ett förslag, som han framställt. Han menade, att man ju kunde ta och begära av svenska akademien, att den skulle begränsa sina omkostnader vid prisutdelningarna. På den punkten skulle säkerligen besparingar kunna göras, och det finnes ingen utredning beräffande den saken.

Jag tror inte, herr Björck, att det är möjligt att komma fram på den vägen. Om det vore så, att svenska akademien komme till riksdagen och begärde att få anslag för de funktioner, som svenska akademien har att fylla som prisutdelare, då kunde vi naturligtvis med skäl begära att få se i svenska akademiens papper och få veta, huru de ha sitt arbete organiserat. Men svenska akademien begär inte detta, och riksdagen beviljar inte heller medel för det ändamålet. Därmed kommer jag ännu en gång in på den sak, som man tyckes omöjligt kunna få riktigt klart för sig, nämligen att här inte begäres något som helst understöd åt Nobelbiblioteket för den verksamhet, som det har att fylla vid svenska akademiens prisutdelningar. För den saken begäres ingenting. Som jag sagt förut och som jag finner, att jag måste säga en gång till, begäras här medel i annan ordning, nämligen för att kunna möjliggöra för Nobelbiblioteket att fylla samma roll för den svenska allmänheten i framtiden, som det har fyllt hittills. Det är för den sakens skull, som man begär, att svenska riksdagen skall bevilja medel, och det är naturligtvis också detta, som gör, att man icke kan begära, att svenska akademien i sina organisationsfrågor eller sina övriga omkostnadsfrågor skall lägga fram sina papper.

Medan jag nu är på traven, skall jag be att få säga ännu en sak till herr Björck, som jag också tror, det är nödvändigt att upprepa. Om man nu anslår dessa 20,000 till kungl. biblioteket, vad får man då? Jo, man får böcker för 20,000 kronor, men inte någon nytta av de 40,000 volymer, som finnas i Nobelbiblioteket, och det är ju för att rädda dem åt den svenska allmänheten, som summan

begäres. Man vinner sålunda, att man får några flera böcker i kungl. biblioteket, och så en sak till: att den svenska allmänheten blir utestängd ifrån Nobelbiblioteket. Jag kan inte se, att den vinsten är värd 20,000 kronor.

*Ang. anslag
till Nobel-
biblioteket.
(Forts.)*

Herr Engberg: Herr talman! Jag måste bekänna min överraskning över den argumentering, som framförts av min ärade vän på Göteborgsbänken.

För det första anförde han såsom huvudargument för sin ståndpunkt i sitt första anförande, att riksdagen redan 1918 har avvisat ett dylikt anspråk, som då förelåg. Ja, herr Björck erinrar sig säkerligen mycket väl, att det den gången stod en stor strid här i andra kammaren, men jag tror sannerligen icke, herr Björck då gjorde gemensam sak med herr Osberg, som den gången förde i fält synpunkten, att vi ha för mycket kultur här i landet och att vi i stället skulle tänka mera på landsbygden än på Nobelinstitutet. Det förvånar mig därför, att herr Björck ens vågar vidröra den synpunkten i sin argumentering.

För det andra tar han upp såsom argument. Hur går det med äganderätten till böckerna? Ja, såsom redan herr Edén framhållit är det klart, att den stannar hos Nobelinstitutet. Men avkastningen av det kapital, som staten här nedlägger, går till nationen i eminentaste mening i form av ökade kunskaper och ökad kännedom om den internationella litteratur, som det här är fråga om. Jag måste för min del säga, att *även om* det vore så, som herr Björck vill driva det till, att det skulle vara ett årligt anslag, skulle jag för min del ändå icke hesitera, därför att jag anser saken vara av så utomordentlig vikt.

Här gäller det ett område, där varken universitetsbiblioteken eller kungl. biblioteket kunna följa med på samma sätt. Där tillgodoser man ju närmast facklitteraturen. Här gäller det *skönlitteraturen*, och för en liten nation, som nu efter världskriget, då det gäller att återknyta även de internationella kulturförbindelserna, har en stor uppgift att fylla såsom en förmedlande länk, är det sannerligen icke oviktigt att man på allt sätt understöder detta bibliotek, där de olika nationella litteraturerna så att säga strömma samman och där det gives möjlighet att tränga in i andra nationers idéer och kulturvärldar och på det sättet verkligen få underlag för ett bättre bedömande av det kulturella sammanhang, i vilket man befinner sig.

Jag tror därför, herr talman, i likhet med några föregående talare, att det skulle *hedra* andra kammaren att här bifalla utskottets hemställan, och jag ber därför också att få yrka bifall till densamma.

Med herr Engberg förenade sig herr *Jansson* i Ljusterö.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begär-

Ang. anslag
till Nobel-
biblioteket.

des, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

(Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 83, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 60 ja mot 53 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Vidare föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden: nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ny- och ombyggnad vid akademiska sjukhuset i Uppsala; och nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till driftkostnader för akademiska sjukhuset i Uppsala.

Utskottets i nämnda utlåtande gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

§ 13.

Ang.
upphävande
av bostads-
bandet för val
till riksdagens
andra
kammare.

Slutligen upptogs till behandling konstitutionsutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 19 riksdagsordningen.

Med tillstyrkande av bifall till vad herrar *Vennerström* och *Hage* föreslagit i en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 36, hemställde utskottet, att riksdagen måtte såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

Förslag

till ändrad lydelse av § 19 riksdagsordningen.

Till ledamöter i andra kammaren kunna endast utses män och kvinnor, som äga valrätt inom riket.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Clason*, *K. J. Ekman*, *von Hofsten*, *H. G. Andersson*, *Magnusson* i Tumhult, *Janson* i Kungsör, *Jansson* i Edsbäcken, *Henrikson* och *Forssell*, vilka med ett särskilt uttalande förklarar, att de inom utskottet hemställt, att utskottet måtte avstyrka den i ämnet väckta motionen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Jansson i Edsbäcken: Herr talman! Som herrarna behagade finna, har jag jämte herr Janson i Kungsör m. fl. intagit en från utskottets majoritet avvikande ståndpunkt i denna fråga. Förlidet år, då samma ärende behandlades i kammaren, hade jag den tveklaktiga äran vara ensam, ty då deltog icke herr Janson i Kungsör i utskottet, då ärendet behandlades.

Nu avslöja ju båda kamrarna detta förslag i följ, och visserligen har ju första kammaren sedan dess undergått en betydande förändring, men i andra kammaren sitta ju med några få undantag samma personer, som sutto här förlidet år och som då icke ville vara med om förslaget. Jag hade alltså icke tänkt, att motionärerna skulle få anledning att framkomma med samma motion i år. Möjligen nästa år, då andra kammaren kan få en annan sammansättning. Men då motionen nu kommit tillbaka, måste jag bekänna, att jag icke kunnat intaga en annan ställning i år än den, jag intog i följ.

Om man läser utskottets motivering, kan man icke undgå att finna, att utskottet givit de nuvarande representanterna, åtminstone ifrån landsbygden, ett underbetyg. Utskottet säger här: »För riksdagen betyder det», d. v. s. om bostadsbandet bibehålles, »att ej de bästa sakliga och politiska krafterna få tillvaratagas, oberoende av boningsplatsen, och således riksdagens egen kompetens i dess allmer krävande arbete höjas.» Och sedan säger utskottet längre fram »För de politiska partierna innebär bostadsbandet, att de ej kunna bliva, såsom naturligt vore, kvalitativt så väl som möjligt representerade av alla de krafter, som kunna vinnas, var de nu än äro tillfinnandes, utan måste låta sig nöja med respektive landsdels begränsade resurser.» Det är givet, att detta underbetyg väl ändå är avsett att träffa landsbygdens representanter, ty givetvis är det väl ingen enda här, som ifrågasätter, att icke städerna skulle ha representanter, redan nu, som äro »kapaciteter», som det säges ytterligare några rader längre ned. Jag kan nu icke hjälpa, att jag har den uppfattningen, att även om landsbygdsrepresentanterna icke äro några särskilt utvalda kapaciteter, har det dock här under min riksdagstid visat sig, att det funnits representanter ifrån landsbygden, som gjort sådana insatser, att de icke behövde få detta underbetyg.

Det skall visserligen erkännas, att om en valkrets har en representant, som den gärna skulle se återvald, och han av en eller annan anledning måste flytta ur valkretsen, blir detta under nuvarande förhållanden omöjliggjort. Men då tänker jag mig, att om det är en synnerligen begåvad, skicklig och kunnig man, så skall den valkrets, till vilken han flyttat, låta sig angeläget vara att välja honom. På den tiden, då vi hade enmansvalkretsar, hörde man knappast talas om, att det saknades lämpliga personer att välja, och då det icke saknades lämpliga personer då, så kan väl ingen påstå, att förhållandena nu med de större valkretsarna skulle omöjliggöra, att man inom valkretsen kan finna lämpliga personer. Därtill kommer, att vi ha ju all utsikt att inom den närmaste tiden få ännu större valkretsar. Under sådana förhållanden kan jag icke finna, att man behöver till-

Amg.
upphävande
av bostads-
bandet för val
till riksdagens
andra
kammare.
(Forts.)

Ang.
upphävande
av bostads-
bandet för val
till riksdagens
andra
kammare.
(Forts.)

gripa en sådan åtgärd, som här är föreslagen. Ty det kan dock icke nekas, att valmännen ute i landet vilja helst rösta på de personer, som de känna till.

Det säges vidare i utskottsutlåtandet, att valmännen ha ju sin fria rätt att rösta även på personer inom valkretsen. Men sedan vi fingo de proportionella valen, som skapat och måste skapa valledningar, kan man icke underlåta att befara, att med den stora makt och myndighet, som ligger i valledningarnas händer, skulle det ändå kunna hända, att valmännen åtminstone i somliga fall kunde få en representant, som de icke gärna önskade.

Jag skall, som sagt, icke uppehålla tiden längre vid denna sena timme, utan jag skall helt kort be att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Herr Larsson i Västerås: Herr talman! Jag skall icke heller vid denna tidiga timme upptaga kammarens tid alltför länge.

Den här frågan är ju icke ny i riksdagen. Den har behandlats åtskilliga gånger tidigare och kan sålunda anses vara utdebatterad. Det borde även vara uppenbart för de flesta, att här föreligga såväl principiella som praktiska skäl, som tala för ett bifall till utskottets hemställan.

Beträffande de praktiska skälen anser jag för min del, att det viktigaste av dessa är rätten för valmännen att, om de så finna lämpligt, utse en representant, som är bosatt utom valkretsen. Nu säger herr Jansson i Edsbäcken, att utskottet i sin motivering givit landsortsrepresentanterna ett underbetyg. Men jag tror, att om herr Jansson i Edsbäcken läser utskottets motivering litet noggrannare, han skall finna, att det ingalunda innehåller något underbetyg åt landsortsrepresentanterna i riksdagen. Utan vad man velat framhålla genom utskottets motivering såväl med avseende på riksdagen som de olika partierna är just det, att valmännen böra och utan olägenheter kunna få rätt, om de så önska, att taga sin representant utom valkretsen. Det är den rätten, som utskottet hävdar, och den rätten anser även jag för min del, att valmännen böra ha.

Nu torde det emellertid med säkerhet kunna antagas, att även om bostadsbandet upphäves, så komma valmännen i regel att taga sina representanter inom valkretsen. Detta förhållande talar ju också för, att man utan vidare risk kan lämna den frihet, som här påyrkas av utskottet och motionärerna. Jag ber vidare att få hänvisa till, huru förhållandet är i första kammaren, där vi icke ha något bostadsband. Den består för närvarande till cirka 75 % av personer, som äro bosatta inom resp. valkretsar. Och jag kan ju tillägga, att om icke socialdemokraterna på grund av den ekonomiska census, som fortfarande gäller för valbarhet till första kammaren, varit tvingade att gå utom valkretsen för att söka sina representanter, hade denna procent antagligen varit ännu större. Detta visar ju, att någon som helst risk icke föreligger att här följa utskottet.

Ja, herr talman, jag nämnde, att jag icke skulle upptaga kammarens tid så länge, och därför skall jag nu inskränka mig till att under

ytterligare hänvisning till den i utlåtandet anförda motiveringen yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr H e n r i k s o n: Herr talman! Jag skall liksom de föregående talarna icke vid denna sena timme uppehålla kammarens tid länge, utan jag skall helt kort ansluta mig till herr Janssons i Edsbäcken yrkande.

Den siste ärade talaren sade, att han ansåg, att om det var någon större kapacitet, så skulle det vara oegentligt, att han icke kunde väljas, om han flyttade från sin valkrets. Jag förstår detta. Det är ju mycket vanligt, att gamla politiker flytta till storstäderna och Stockholm i synnerhet. Följden skulle väl då bliva, att i fortsättningen finge valmännen på landet större delen av sina riksdagsmän bosatta i städerna.

Jag skall för övrigt icke vid den här tiden ingå på någon närmare motivering, utan ber att helt kort få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr L e a n d e r: Herr talman! Såsom redan framhållits här, kunna inga nya skäl för eller emot reformen framdragas. När man nu emellertid lyssnar till dessa, som vilja ha bostadsbandet kvar, så älska de att framställa saken så, som om bostadsbandets upphävande skulle nödvändigt medföra, att valmännen taga sina representanter utom valkretsen. Det måste därför för dem, som vilja taga skäl, framhållas, att något sådant tvång icke föreligger. De få sedan lika mycket som förut hålla sig inom sin valkrets, men de ha därjämte rättighet att för något särskilt fall, då det kan visa sig vara en avgjord fördel, gå utom valkretsen. Någon rättighet fräntages dem alltså icke, utan de erhålla endast en ny, och gentemot nya rättigheter brukar ju folk aldrig reagera.

Det har ju ändå visat sig vara en avgjord fördel beträffande första kammaren, att det icke varit något bostadsband där. Därigenom har kammaren erhållit en hel del dugande personer, som varit en prydnad för den svenska riksdagen och även för de korporationer, som valt dem, oaktat dessa representanter icke haft hemvist inom valkretsen. Det är svårt att begripa, varför icke vad som visat sig vara en fördel för den första kammaren också skulle vara en fördel för den andra.

Nu framhåller man, att bostadsbandet för andra kammaren behöver icke upphävas, ty när det icke finns något bostadsband för den första kammaren, så kan en person, som till äventyrs faller igenom vid val till andra kammaren, men som är en dugande och värdig representant, ändå räddas till riksdagen, därigenom att han väljes in i första kammaren. Det är ju dock svårt att förstå, varför de dugande männen och de bästa krafterna nödvändigtvis skola flyttas över till första kammaren. Ännu dela vi väl icke den åsikt, som hyses av herr Lindhagen, nämligen att det är denna kammare, som skall avskaffas, och den första, som skall bibehållas. Vi behöva goda krafter även här i denna kammare.

Nu har man talat om, att yrkespolitiken skulle befordras genom

*Ang.
upphävande
av bostads-
bandet för val
till riksdagens
andra
kammare.
(Forts.)*

*Ang.
upphävande
av bostads-
bandet för val
till riksdagens
andra
kammare.
(Forts.)*

bostadsbandets upphävande. Ja, mina herrar, yrkespolitici borde vi ändå vara litet var. Riksdagsmannaskapet innebär ju, att man skall syssla med politik, och vi borde sannerligen därför lägga an på att förkovras i detta yrke mer än nu är fallet. Nu är det dåligt beställt med den saken. Vi lämna allt vind för våg, vi lämna arbetet och låta det sköta sig självt eller låta dem, som möjligen sitta kvar här i kammaren, sköta det. Vi kunna gå ut och festa eller göra något annat, och vi låta som sagt allt gå vind för våg. Det borde icke vara så, utan vi borde taga vår uppgift med litet mera allvar.

Nu avser man emellertid yrkespolitiken i dess sämsta bemärkelse, då man talar härom. Jag förstår dock icke, varför yrkespolitik i denna bemärkelse just skulle komma att främjas genom bostadsbandets upphävande för andra kammarens del, ty det har ju icke visat sig vara någon fara, då det gäller första kammaren. Jag upprepar ännu en gång, att då lär det väl icke heller vara någon risk att upphäva det även för andra kammaren.

Jag skall nu icke fortsätta längre, utan jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag tror, att denna kammare skulle motarbeta sitt eget bästa, om den håller på bostadsbandet. Därigenom, att bostadsbandet upphäves, kan man dock vid ett och annat tillfälle få en värdig representant och en dugande kraft, som icke annars skulle stå till förfogande.

Som sagt, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr J a n s s o n i Edsbäcken: Herr talman! Till den siste ärade talaren skulle jag vilja framställa den frågan, om han tror, att de missförhållanden, som han pekade på, skulle försvinna, för den händelse att man upphävde bostadsbandet. Det tror icke jag.

Gent emot herr ordföranden skulle jag vidare vilja säga, att då han talar om att så och så många procent av första kammarens ledamöter äro valda i den valkrets, där de bo, lär det dock vara så, att i Stockholms stad bo nära fyra gånger så många representanter som den egentligen skulle ha, om det funnes bostadsband även för första kammaren. Nu har jag icke den uppfattningen, att det bör finnas bostadsband för första kammaren, utan jag anser endast, att så bör vara fallet för andra kammaren.

Vad frågan i övrigt beträffar, är det ju en känd sak, att man icke skall vidtaga ändringar i grundlagarna utan att de befinnas vara högst nödiga och nyttiga. Under min långa riksdagstid har jag aldrig ute i landet hört talas om att något krav förefunnnes i det avseende, varom här är fråga.

På grund härav skall jag, herr talman, be att fortfarande få vidhålla mitt yrkande om avslag på utskottets hemställan.

Herr E n g b e r g: Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag besvärar kammaren, men jag får verkligen säga, att den omständigheten, att första kammaren, som själv sitter utan bostadsband, redan har fällt detta ärende, bör icke på något sätt, trots att

det är en sen timme, för oss bagatellisera denna fråga. Jag tycker verkligen, att det vore en hederssak för andra kammaren att i detta fall gå med utskottet och visa, att, jag skulle vilja säga, bygdesynpunkterna i denna fråga ändå antligen kunde vika tillbaka. Vi kunde ändå icke neka till att saken ligger på det sättet, att det tack vare bostadsbandet i åtskilliga fall för de olika partierna blir så, att de icke till kammaren kunna få just den, som de skulle vilja. Då det nu är notoriskt, att man så långt det är möjligt tillgodoser de lokala synpunkterna, varför skall man då envisas att genom fasthållande av detta bostadsband dock i åtskilliga fall riskera, att man icke kan få fram den, som man helst vill ha fram.

Jag tror, att herr Jansson i Edsbäcken grundligt misstagit sig, om han i en dylik uppfattning vill spåra något slags underkännande av landsbygden. Det är ändå alldeles självklart, att — man må säga onda och elaka ord om yrkespolitiken — det utvecklar sig väl ändå med det politiska livets specialisering alltmer och mer därhän, att det blir nödvändigt att mer och mer komma fram till en slags yrkespolitik. Vi må säga, att det är en dålig utveckling eller icke, men vi komma nog i alla fall dithän.

Nu är det väl alldeles uppenbart, att, om det för ett parti gäller att rädda en viss person, därför att partiet i fråga blivit alldeles utträngt i en valkrets, skulle detta vara omöjligt endast därför att bostadsbandet funnes. Jag tror, att man skulle kunna lämna åtskilliga exempel härpå. Man måste väl sätta hänsynen till landets politiska kultur över sådana småsynpunkter, som då man inringar det hela i socken- och bygdepolitik. Man har ingen anledning att gynna en utveckling i sådan riktning.

Jag menar, herr talman, att andra kammaren därför, oaktat medkammaren redan har fällt denna fråga, bör fatta ett beslut i överensstämmelse med utskottets hemställan.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Blott ett par ord med anledning av den siste ärade talarens yttrande, att det var en hederssak att antaga utskottets förslag. Jag får verkligen säga, att jag delar reservanternas mening, och jag anser min heder vara lika god för det. Det var huvudsakligen för att yttra detta, som jag begärde ordet.

Då man har första kammaren, vars representanter få väljas över hela landet utan något bostadsband, kan det väl också kanske vara av viss betydelse, att även de mindre valkretsarna kunna få representanter från sina bygder. Med de valbarhetsbestämmelser, som nu finnas för första kammaren, och då dess representanter numera ha arvode, är det nog svårt att förklara, att någon politisk förmåga i vårt land just för bostadsbandets skull blir utestängd från riksdagen. Det tror jag icke går att bevisa. Skulle herrarna kunna framlägga exempel på, att det verkligen förhålle sig så, skulle jag ge herrarna rätt, men det har ännu ingen gjort.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

*Ang.
upphävande
av bostads-
bandet för val
till riksdagens
andra
kammare.
(Forts.)*

Ang.
upphävande
av bostads-
bandet för val
till riksdagens
andra
kammare.
(Forts.)

Häruti instämde herrar *Norman, Persson* i Fritorp och *Swartling*.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels och på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja godkänd. Herr Jansson i Edsbäcken begärde emellertid votering, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslags denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Voteringen utvisade 41 ja, men 52 nej, vid vilken utgång kammaren således, med avslag å utskottets hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 14.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av en fastighet för generalkonsulatet i Hamburg samt iordningställande av densamma; och

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående inköp av fastighet för beredande av kanslilokaler vid beskickningen i Paris samt beviljande av medel för nödiga reparationer av nuvarande beskickningshuset; samt

från sammansatta bevillnings- och första lagutskottet:

nr 204, i anledning av väckta motioner om revision av gällande lagbestämmelser emot fylleri och dryckenskap.

§ 15.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets utlåtanden:

nr 7, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

nr 10, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet; och

nr 14, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1920 sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet och — för tiden från och med den 1 juli 1920 — handelsdepartementet;

bevillningsutskottets betänkande, nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående provisorisk reglering av tillverkningen av brännvin vid andra brännerier än sådana, där tillverkningen äger rum i sammanhang med pressjästberedning, m. m. ävensom i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 47, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; och

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjning för år 1920 av åt vissa f. d. poststationsföreståndare och lantbrevbärare utgående understöd;

första lagutskottets memorial, nr 34, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 24 i anledning av väckta motioner om upphävande av stadgandena angående krigsdomstolar m. m.;

jordbruksutskottets utlåtande, nr 66, i anledning av väckt motion angående uppläggande av en statens fria jordbruksegnahemsfond och en statens fria fiskerifond; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 12, i anledning av väckta motioner dels av herr Lindman m. fl., nr 138, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åvägabringande genom förenklade arbetsformer och minskad tjänstemannapersonal av en nedsättning i statens administrationskostnader, dels av herr Hage, nr 215, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ordnande på det praktiskt och ekonomiskt mest fördelaktiga och arbetskraftbesparande sätt av administration och arbetsformer vid statens verk.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

§ 17.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Gustafson* i Vimmerby under 6 dagar fr. o. m. den 6 maj,
 » *Lithander* under den 10 maj,
 » *Röing* » » 9 »
 » *Hellberg* » 5 dagar fr. o. m. den 7 maj och
 » *Henrikson* » 7 » » 6 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2,4 på natten.

In fidem
Per Cronvall.